

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 5.

ÅREN

1876—1880.

WESTERNORRLANDS LÄN.

---

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Vesternorrlands län, omfattande provinserna Medelpad och Ångermanland, med undantag af Nordmalings socken, och beläget emellan 64° 26' och 62° 8' latitud samt 36° 59' och 32° 26' longitud, har under den femårsperiod, hvarom nu är fråga, icke undergått någon annan förändring till sina *gränser*, än att Björkvattnets by, hvars invånare tillföre egt kyrkorätt i Borgvattnets socken af Jemtlands län, men i administrativt och judicielt afseende tillhört Ramsle socken och tingslag af Vesternorrlands län, jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 27 juni 1879, blifvit från 1880 års början jemväl i sistnämnda afseenden öfverflyttad till Borgvattnets socken i Ragunda tingslag af Jemtlands län.

Länets *största utsträckning* på längden utgör i nordvest och sydost från Tåsjö till gränsen mot Helsingland ungefär 25 mil och är största bredden i öster och vester från Örnsköldsvik till Jemtlandsgränsen i det närmaste 16 mil.

I *kyrkligt hänseende* tillhör länet Hernösands stift och är indeladt uti 6 kontrakt, 40 pastorat samt 63 kyrkosocknar.

Inom länet finnas 2 städer med egen jurisdiktion samt 1 köping; och är länets landsbygd i *judicielt hänseende* för när-

varande delad i 4 domsagor, sedan, genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 18 maj 1878, Medelpads domsaga från 1879 års början delats i tvenne, nemligen: Medelpads Vestra domsaga, omfattande Torps, Tuna och Sefångers tingslag, samt Medelpads Östra domsaga, bestående af Njurunda, Sköns, Ljustorps och Indals tingslag; men härförutom har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 30 april 1881 förordnat, att Södra Ångermanlands domsaga skall från 1882 års början utgöra tre särskilda domsagor, för hvilkas sammansättning, då fördelningen först under nästa femårsperiod träder i tillämpning, länsstyrelsen icke anser sig nu böra redogöra.

I *administrativt hänseende* är länet för närvarande indeladt i 4 fögderier och 29 länsmansdistrikt, men som Medelpads fögderi i dess nuvarande sammansättning omfattar tvenne domsagor, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 6 sistlidne maj, i öfverensstämmelse med länsstyrelsens derom gjorda framställning, förordnat, att Medelpads fögderi skall från 1882 års ingång fördelas i tvenne fögderier, hvilka skola sammanfalla, det ena med Medelpads Vestra och det andra med Medelpads Östra domsaga.

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-44.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
Tab. Litt. A. Medeltal af temperaturen i Hernösand kl. 8 f. m.....	2.
2. Invånare.....	5.
Tab. Litt. B. Uppgift å fångantalet i Hernösands länsfängelse och Sundsvalls kronohäkte nedannämnda år.....	6.
3. Näringar.....	7.
Tab. Litt. C. Uppgift om utsäde och skörd af de hufvudsakligaste sädesslagen inom länet.....	7.
Tab. Litt. D. Redogörelse för agronomiska förrättningar under åren 1876-1880.....	11.
Tab. Litt. E. Sammandrag öfver bevillningen efter 2:dra artikeln uti Vesternorrlands län åren 1876-1880.....	17.
Tab. Litt. F. Tillverkningen vid manufakturverken åren 1876-1880.	19.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	21.
Tab. Litt. G. Expeditionen vid Hernösands och Sundsvalls postkontor åren 1876-1880.....	23.
Tab. Litt. H. Uppgift å telegramexpeditionen vid Hernösands station åren 1876-1880.....	24.
Tab. Litt. I. Uppgift å telegramexpeditionen vid Sundsvalls station åren 1876-1880.....	24.
Tab. Litt. K. Uppgift å antalet fartyg med deras sammanräknade drägtighet, som från utrikes orter ankommit till eller till utrikes orter afgått från Hernösands och Sundsvalls tullkammaredistrikt under femårsperioden 1876-1880..	25.
Tab. Litt. L. Summarisk uppgift öfver uppbörden vid Hernösands och Sundsvalls tullkamrar under femårsperioden 1876-1880.....	25.
Tab. Litt. M. Uppgift å landtmanprodukter m. m., som under år 1880 blifvit införda till Hernösands och Sundsvalls tullkamrar från Finland.....	26.
Tab. Litt. N. Fartyg af 20 nyläster och derutöfver, inskrifna vid sjömanshuset i Hernösand.....	27.
Tab. Litt. O. Uppgift å redovisade bränvinsförsäljningsmedel inom Vesternorrlands län under åren 1876-1880.....	27.
5. Kameralförhållanden.....	28.
Tab. Litt. P. Uppgift å de inom Vesternorrlands län belägna fastigheter, hvilka vid 1880 års slut innehades af främmande magters undersåtar.....	28.
Tab. Litt. Q. Förteckning å de inom Vesternorrlands län belägna fastigheter, hvilka år 1880 innehades af in- och utländska aktiebolag.....	29-33.
Tab. Litt. R. Landstingets inkomster och utgifter åren 1876-1880...	34.

	Sid.
6. Politi.....	34.
Tab. Litt. S. Insättningar i Hernösands enskilda bank åren 1876-1880.....	40.
Tab. Litt. T. Insättningar i Sundsvalls enskilda bank åren 1876-1880.....	40.
Tab. Litt. U. Uppgift angående lån, utlemnade från Norrlands hypoteksförening till jordegare inom Vesternorrlands län.....	41.
Tab. Litt. V. Norrlands sjöassuransförenings och Norrlands fraktförsäkringsförenings verksamhet åren 1876-1880.	41.
Tab. Litt. Y. Uppgift beträffande lasaretten i Hernösand och Sundsvall för femårsperioden 1876-1880.....	42.
Tab. Litt. X. Vesternorrlands läns hästförsäkringsbolags verksamhet.....	42.
Tabellbilagor	45-54.
Tab. N:o 1. Folkmängden i Vesternorrlands län åren 1876-1880.....	45.
Tab. N:o 2. Allmänna vägar och skjutsning i Vesternorrlands län åren 1876-1880.....	46.
Tab. N:o 3. Hemman och jordlägenheter samt stadsjordar m. m. i Vesternorrlands län år 1880.....	47.
Tab. N:o 4. Brandförsäkrings-inrättningarnes verksamhet i Vesternorrlands län åren 1876-1880.....	48.
Tab. N:o 5. Fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Vesternorrlands län år 1880.....	49.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 5.

ÅREN

1876—1880.

WESTERNORRLANDS LÄN.

---

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Vesternorrlands län, omfattande provinserna Medelpad och Ångermanland, med undantag af Nordmalings socken, och beläget emellan 64° 26' och 62° 8' latitud samt 36° 59' och 32° 26' longitud, har under den femårsperiod, hvarom nu är fråga, icke undergått någon annan förändring till sina gränser, än att Björkvattnets by, hvars invånare tillföre egt kyrkorätt i Borgvattnets socken af Jemtlands län, men i administrativt och judicielt afseende tillhört Ramsale socken och tingslag af Vesternorrlands län, jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 27 juni 1879, blifvit från 1880 års början jemväl i sistnämnda afseenden öfverflyttad till Borgvattnets socken i Ragunda tingslag af Jemtlands län.

Länets största utsträckning på längden utgör i nordvest och sydost från Tåsjö till gränsen mot Helsingland ungefär 25 mil och är största bredden i öster och vester från Örnsköldsvik till Jemtlandsgränsen i det närmaste 16 mil.

I kyrkligt hänseende tillhör länet Hernösands stift och är indeladt uti 6 kontrakt, 40 pastorat samt 63 kyrkosocknar.

Inom länet finnas 2 städer med egen jurisdiktion samt 1 köping; och är länets landsbygd i judicielt hänseende för när-

varande delad i 4 domsagor, sedan, genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 18 maj 1878, Medelpads domsaga från 1879 års början delats i tvenne, nemligen: Medelpads Vestra domsaga, omfattande Torps, Tuna och Sefångers tingslag, samt Medelpads Östra domsaga, bestående af Njurunda, Sköns, Ljustorps och Indals tingslag; men härförutom har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 30 april 1881 förordnat, att Södra Ångermanlands domsaga skall från 1882 års början utgöra tre särskilda domsagor, för hvilkas sammansättning, då fördelningen först under nästa femårsperiod träder i tillämpning, länsstyrelsen icke anser sig nu böra redogöra.

I administrativt hänseende är länet för närvarande indeladt i 4 fögderier och 29 länsmansdistrikt, men som Medelpads fögderi i dess nuvarande sammansättning omfattar tvenne domsagor, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 6 sistlidne maj, i öfverensstämmelse med länsstyrelsens derom gjorda framställning, förordnat, att Medelpads fögderi skall från 1882 års ingång fördelas i tvenne fögderier, hvilka skola sammanfalla, det ena med Medelpads Vestra och det andra med Medelpads Östra domsaga.

Länet utgör ett *landstingsområde* och har under ifrågavarande period vid *val af riksdagsmän* utsett 5 ledamöter i första och 7 ledamöter i andra kammaren.

Beträffande *tullväsendet* är länet fördeladt i 2 tullkammardistrikt, och i afseende å *skogsväsendet* är länet förenadt med Gefleborgs län, under benämningen Södra Norrlands distrikt, samt deladt i 5 revir.

Vidkommande *helsovården* är länet deladt i 7 provinsialläkaredistrikt, hvartill komma 2 distrikts- och 3 stadsläkarebefattningar, och i *militäriskt hänseende* tillhör länet femte militärdistriktet.

För *fångvården* finnes i Hernösand ett läns cellfångelse med 56 celler, hvaraf 2 mörka, och sedan 1879 års början är i Sundsvall inrättadt ett nytt kronohäkte med 53 celler, å hvilket rådstufvurätten i Sundsvall och samtliga 7 landtdomstolarne i Medelpad hålla ransakning med häktade.

I länets *ecklesiastika indelning* har under qvinqvenniät den förändring inträddt, att genom kungl. brefvet den 30 december 1878 Torps pastorat blifvit deladt i tvenne under benämningarna: Torp och Borgsjö.

Såsom en kvarstående mera bemerkelsevärd *oregelbundenhet* torde här böra framhållas, att ehuru nästan hela befolkningen i Nordsjö by af Trehörningsjö kapellförsamling bor på det område af byn, som tillhör Vesterbottens län, samma befolkning både i kyrkligt, judicielt och administrativt hänseende räknas till detta län.

I afseende å länets *allmänna naturbeskaffenhet* finnas inga väsentliga förändringar att för femårsperioden omförmåla. Genom den fortgående myrutdikningen har inegojorden något ökat och frostländigheten i någon mån minskats. De klimatiska förhållandena synas likväl hänvisa den jordegande befolkningen att, med sädesodlingens inskränkande, allt mer och mer utvidga ladugårdsskötseln; men så länge skogsförädlingsarbetet tager invånarnes hufvudsakliga uppmärksamhet i anspråk, torde landbruksförhållandena i sin helhet fortfarande komma att lemnas mera åsido, än önskligt vore.

Hvad särskildt vidkommer *temperaturen* inom länet, så har denna under ifrågavarande period vexlat ganska betydligt; och Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillåter sig att till belysning af förhållandena härutinnan åberopa de uppgifter, som från Hernösands stad i detta hänseende till länsstyrelsen inkommit och hvilka äro sammanfattade i nedanstående tabell Litt. A.

Jemte det Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i fråga om uppkomsten och utvecklingen af *länets tvenne städer* åberopar hvad härutinnan blifvit i senaste femårsberättelsen anfördt,

har länsstyrelsen att jemväl nu meddela några upplysningar om den förkofran, städerna under senaste femårsperioden vunnit.

I *Hernösand* har, sedan de genom Eders Kungl. Maj:ts den 8 november 1872 för staden fastställda gatu- och tomtreglering tillkomna nya tomter blifvit i det närmaste bebyggda, behovet af flere byggnadstomter uppstått, hvarför ny gatu- och tomtindelning måst uppgöras, som af Eders Kungl. Maj:t blifvit den 24 januari 1879 fastställd; och har en del af de genom denna senare reglering tillkomna tomter redan blifvit upptagen och bebyggd. Staden har under perioden låtit uppföra nya läroverkshus för navigationsskola och elementarskola för qvinlig ungdom, för hvilka byggnader kostnaderna utgöra sammanlagdt 138,304 kronor, hvaraf 49,000 kronor för den förra och 89,304 kronor för den senare. Härförutom har staden för 80,000 kronor inköpt läroverkshuset för härvarande högre elementarläroverk att den 1 september 1883 tillträdas och till rådstufva inredas, hvarjemte med omförmålda köpesumma till grund en ny tidsenlig läroverksbyggnad nu jemväl är under uppförande.

Det härstädes inrättade institutet för döfstumma har genom landstinget fått åt sig uppförd en vackert belägen och för ändamålet i öfrigt lämplig byggnad, hvarför kostnaden uppgått till 38,500 kronor.

Sedan dels vid påbörjad tillämpning af den utaf lotsfördelningschefen J. Cronstrand uppgjorda och af Eders Kungl. Maj:t den 28 januari 1876 fastställda plan till utvidgning af staden *Sundsvall*, samma plan befunnits vara, med hänsyn till kommunens tillgångar och ortens klimat, mindre lämplig och knappast möjlig att utföra, och dels vid en den 3 augusti 1877 inträffad större eldsvåda åtskilliga kvarter och kvartersdelar i vestra delen af gamla staden afbrunnit, så att reglering af denna afbrända del blifvit af nöden, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 15 november 1878 fastställt af kaptenen vid Kungl. väg- och vattenbyggnadskåren m. m. L. Berg upprättade särskilda planer, såväl för utvidgning af staden som för reglering af de afbrända kvarteren inom gamla staden. Sistnämnde plan är redan genomförd, och genomförandet af planen för stadens utvidgning pågår i den mån, stadens tillgångar och förhållanden det medgifva. Härtill kommer, att profilkartor öfver samtliga gatorna blifvit uppgjorda och af stadsfullmäktige godkända; hvarjemte sådan byggnadskarta, som i 41 § i byggnadsstadgan omförmåles, jemväl är under utarbetning.

Den i förra femårsberättelsen omförmålda betydliga utvidgning af stadens hamnkaj och hamnplats har under femårsperioden i det närmaste fullbordats, och till sjötrafikens underlättande har å kronoskären »Draghällan» blifvit på stadens bekostnad uppförd en sedan länge behöflig inseglingsfyr, som till vård och

Tab. Litt. A.

Medeltal af temperaturen i Hernösand kl. 8 f. m.

År.	Januari.	Februari.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Augusti.	Septem-ber.	Oktober.	Novem-ber.	Decem-ber.
1876	— 7.4	— 11.8	— 6.6	— 1.0	+ 5.0	+ 14.5	+ 15.1	+ 13.8	+ 8.6	+ 3.6	— 4.0	— 11.8
1877	— 9.9	— 12.4	— 10.8	— 3.0	+ 3.8	+ 12.1	+ 14.4	+ 12.2	+ 7.0	+ 1.9	+ 2.1	— 1.8
1878	— 6.0	— 2.3	— 2.7	+ 3.2	+ 7.0	+ 12.8	+ 13.7	+ 14.0	+ 9.8	+ 5.1	— 2.4	— 9.5
1879	— 7.1	— 10.0	— 5.8	— 0.3	+ 6.8	+ 11.1	+ 15.5	+ 15.8	+ 9.6	+ 3.1	— 4.2	— 3.5
1880	— 3.9	— 3.0	— 1.4	+ 2.3	+ 7.8	+ 12.3	+ 14.8	+ 16.6	+ 10.9	— 2.1	— 5.1	— 7.9

underhåll öfvertagits af lotsverket. Stadens gasverk har betydlig utvidgats och förbättrats, hvarjemte gasrörnätet blifvit utsträckt till flera gator, som förut saknat gasledning; och sedan staden förskaffat sig en så kallad ångkross och ångvält samt inköpt den så kallade »Tjufholmen» för, bland annat, anläggning derstädes af stenhuggeri, fortgår omläggningen af stadens gator, hvaraf åtskilliga mera trafikerade redan blifvit omlagda. För reglering af Selångersån inom vestra delen af staden och anläggning af den nya ågatan har ett större pålningsarbete under qvinqvinniet blifvit utfördt.

Sundsvalls förut varande femklassiga läroverk har under perioden utvidgats till fullständigt å reala linien; och omfattade läroverket vid höstterminen år 1880 sju klasser. Det vilkor, som stadgats för utvidgningen, eller att staden skulle tillhandahålla fullt ändamålsenlig lägenhet för det sålunda fullständiga läroverket, står staden i begrepp att uppfylla genom uppförande af ett nytt tidsenligt läroverks hus i den så kallade skolparken.

Slutligen har staden utfört ett synnerligen viktigt, storartadt och välsignelsebringande arbete, då staden genom att, i öfverensstämmelse med ett af majoren J. G. Richert uppgjordt och af kaptenen L. Berg genomfördt förslag, försett sig med fullständig vattenledning och dränering. Vattenledningen, som utgår från den i stadens närhet välbelägna Sidsjön, lemnar vatten af god beskaffenhet och till erforderligt behof; och hafva vattenledningen och dräneringen, hvilka blifvit utförda på ett i allo noggrant och för framtiden betryggande sätt, kostat omkring 500,000 kronor. Särdeles tillfredsställande är den redan vunna erfarenheten, att de med vattenledningen och dräneringen förenade fördelar blifvit af stadens gårdsegare beaktade, i det såväl vattenledning som dränering införts i nästan alla gårdar, der sådant under nuvarande planförhållanden varit möjligt. Reglementen för vattenledningen och vattenafloppen hafva blifvit af stadsfullmäktige antagna den 15 maj 1879; och är ordningsstadga för stadens vattenledning af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställd den 6 oktober samma år.

Då, på sätt här ofvan redan finnes erinradt, Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i senaste femårsberättelsen redogjort för uppkomsten och utvecklingen af länets tvenne städer, så har länsstyrelsen vid det förhållande att köpingen Örnköldsvik numera uppnått en sådan betydelse, att den utan gensägelse bör betraktas såsom hufvudort för affärsverksamheten inom Norra Ångermanlands fögderi, ansett lämpligt att här intaga en kort framställning om köpingens förkofran.

Från hvem initiativet utgått till anläggande af en köping inom norra Ångermanland, är länsstyrelsen icke i tillfälle att uppgifva, men tiden för vidtagande af förberedande åtgärder i nyssberörda syfte faller inom senare hälften af 1830-talet, enär häradsstyrelserättningar då skola blifvit hållna inom Nätra, Själevads och Arnäs socknar för bestämmande af lämpligaste platsen för den tillernade anläggningen. Den 10 januari 1839 förvärfvade Kungl. Maj:t och kronan genom köp skattehemmanet 4 1/4 seland N:o 1 i Norrlungånger för ett belopp af 2,000 riksdaler banko jemte förbindelse att utgifva en tunna råg och tre tunnor korn årligen, så länge en uppgifven förmånstagare ännu lefde, hvarjemte upplåtaren förband sig att till kronan afstå det så kallade Näset, — hvilket tillhörde ett annat hemman å upplåtarens i byn — eller den för köpingen projekterade jordplan, mot åtnjutande af fullt vederlag af förenämnda hemman.

Vid den år 1839 påbörjade och 1841 afslutade laga skiftesförrättningen i Norrlungånger blef emellertid kronans skifte i byn för inköpta hemmanet en oformlig, långsträckt figur, hvars smalaste sida utgöres af hafsviken och hvars areal bestod af 5 tunnland åker, 49 tunnland 29 kappland äng och 122 tunnland skogsmark, deraf sedermera till tomter indelades de egor, hvilka ligga mellan allmänna kustlandsvägen och Lungångersviken och som utgöra i det närmaste 31 tunnland 10 1/2 kappland.

Genom Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 6 oktober 1842 tilläts anläggandet af en köping under namn af Örnköldsvik på förenämnda område; och tillförsäkrades dem, som der bosatte sig såsom handlande och handverkare, åtskilliga fri- och rättigheter utöfver hvad 1720 års skrårordning medgaf städernas borgerskap. Att de första invånarne i köpingen förstodo att värna sina rättigheter, torde framgå deraf, att på deras derom gjorda framställning Kungl. Maj:t genom resolutioner af år 1848 och 1850 förklarade åtta inom mindre än tre mils afstånd från köpingen boende landthandlande förlustige den handelsrättighet, som dem af länsstyrelsen före köpingens anläggning meddelats.

Läget för Örnköldsvik är i kommersiellt hänseende synnerligen väl valdt. Lungångersviken eller, såsom den numera vanligast benämnas, Domsjöfjärden, vid hvars norra strand köpingen är anlagd, är en ypperlig hamn, till hvilken insegling från öppna hafvet ej är lång eller besvärlig. Sjelfva hamnen är väl skyddad för stormar och lemnar genom sitt djupa vatten tillträde för de största fartyg. Genom sitt läge synes deraf Örnköldsviks uppgift vara att utgöra den naturliga stapelorten för en temligen tätt befolkad, idog och välbergad omnejd.

De två första husen i köpingen uppfördes 1843; och i den mån inflyttning dit skett, i samma mån har behof af boningshus och försäljningslägenheter derstädes ökats och antalet byggnader sålunda år för år tillvuxit. Eldsvådor hafva visserligen vid flera tillfällen härjat köpingen, men blott den, som år 1860 hemsökte platsen, medförde större ödeläggelse. Den förnämsta delen af köpingens hus omkring stora torget lades dervid i aska. Här uppstod likväl af denna olycka samma följd som annorstädes i lifskraftiga samhällen: köpingen uppstod förskönad ur ruinerna, och inom kort hade hvarje spår af förödelsen försvunnit.

Brand- och byggnadsordningar för köpingen hafva blifvit af Kungl. Maj:t den 17 april 1847 fastställda och den 19 juni 1850 erhöill köpingen rätt att vinna inträde uti städernas allmänna brandstodsbolag.

Den 24 juni 1850 förordnade Kungl. Maj:t, att de i Arnäs och Själevads socknar ditintills hållne fyra årliga marknader skulle inskränkas till tre och förläggas till köpingen Örnköldsvik. Af dessa hafva två indragits, så att numera blott en marknad kvarstår, hvilken hålles i början af juli månad. De indragna marknaderna hafva ersatts af så kallade likvidationsmöten; men så väl vid dessa som vid marknaden har varuomsättningen mer och mer nedgått, och den större mängd af ortens befolkning, som vid dessa tillfällen samlas i köpingen, synes icke hafva någon annan uppgift för sitt besök än att roa sig.

Tid efter annan sökte köpingens invånare komma i åtnjutande af de större fördelar, som skulle blifva förenade dermed, att de i orterna varande statsiurättningar, af hvilka köpingen var i afsaknad, förlades dit. Köpingens invånare begärde redan 1845 att få postkontoret i Bjästa förflyttadt till Örnköldsvik,

men fångö derä afslag den 1 augusti nyssnämnda år; och först elfva år derefter öppnades postkontor i köpingen. Apotek och provinsialläkare måste dock Bjästa några år förut afstå åt Örnsköldsvik, enär Kungl. Maj:t den 4 februari 1851 förordnade, att provinsialläkaren skulle derefter vara bosatt i köpingen, dit ock apoteket skulle förläggas. Tullstation med utklaringsrätt för lastade fartyg beviljades den 11 oktober 1855; telegrafstation med två ordinarie tjenstemän öppnades i köpingen 1857, och gästgifvaregården i Brösta förlades vid 1850 års skjutsreglering i Norra Angermanlands fögderi till Norrlungånger i köpingens omedelbara närhet.

Ausökan om inrättande af en allmän läroanstalt med två af staten aflönade lärare afläts till Kungl. Maj:t 1859 men afslogs. Under den riksdag, som derefter först sammanträdde, beviljade ständerna på enskilda motioner anslag till ett tvåklassigt elementarläroverk, hvilket beslut vann nådig fastställelse den 10 maj 1861, och läroverket började sin verksamhet den 31 augusti nyssnämnda år. Höstterminen 1875 förändrades läroverket till treklassigt, och lärjungarnes antal är nu 45. Förslag är å bane att till en början på enskild väg utvidga läroverket till femklassigt; och för vinnandet af detta ändamål hafva köpingens och ortens därför intresserade invånare sammanskjutit frivilliga bidrag till belopp af öfver 5,000 kronor. I köpingen finnes fast folkskola och några mindre privata läroanstalter för små barn.

Med anslag från landstinget hafva i köpingen blifvit uppförda lasarett och kurhus, hvilka började sin verksamhet den 1 maj 1873.

Köpingen Örnsköldsvik hade intill år 1856 gemensam sockenförvaltning med Själevad, hvaraf dock helt naturligen många olägenheter skulle uppkomma. Första steget till en skilsmessa mellan dessa till sin natur så olika samhällen gjordes sistberörda år, då köpingen blef ett särskildt fastigvårdssamhälle, för hvilket länsstyrelsen fastställde reglemente den 9 februari 1856. Den 16 januari 1863 blef skilsmessan ännu fullständigare, i det Kungl. Maj:t då tillerkände köpingen egen kommunalförvaltning, hvarpa länsstyrelsen den 8 nästföljande september förordnade särskild mantalsskrifning, kronouppbörd, bevillningsberedning och taxeringsförrättning för köpingen. I kyrkligt hänseende är köpingen ännu sammanlänkad med Själevads socken, ett förhållande som, i fragor af ekonomisk beskaffenhet men af natur att behandlas i kyrkostämman, framkallat många tvister och som i en ej aflägsen framtid torde föranleda en fullständig separation.

Invånarnes antal i köpingen har ständigt ökats. 1846 hade Örnsköldsvik en folkmängd af 66 personer, hvilken 1850 hade stigit till 113 och vid 1875 års slut uppgick till 625. 1876 nedgick befolkningens antal till 603, men vid 1880 års slut hade den uppnått ett antal af 708. Folkökningen under sista femårsperioden uppgår sålunda till 13 procent.

I samma mån befolkningen tillvuxit, i samma mån har ock kostnaden för fattigvården ökats. Under första året af köpingens tillvaro sasom eget fattigvårdssamhälle, eller år 1857, uppgick kostnaden för fattigförsörjningen till 250 kronor, 1876 kräflde den en kostnad af 1,536 kronor 88 öre och 1880 fordrade den 2,498 kronor 53 öre.

Fastigheterna i köpingen hafva årligen stigit i värde. 1848 var deras värde enligt taxeringslängderna 40,950 kronor; 1875 hade detta värde stigit till 392,125 kronor och vid 1880 års slut till 595,475 kronor.

Under den med sistlidet år tilländalupna femårsperioden har, på sätt länsstyrelsen i det föregående sökt visa, köpingen Örnsköldsvik gått framåt i nästan alla riktningar. Sjökommunikationerna hafva synnerligen utvidgats. Detta har ock helt naturligt framkallat större anspråk på bekvämlighet för sjöfarten, och köpingen har icke saknat vilja eller förmåga att tillgodose detta kraf. Så hafva under femårsperioden bryggorna och kajerna utvidgats och förbättrats, varuhall till skydd för uteliggande varor uppförts samt rälsväg med vändskifvor utlagts till tvenne på sidan om den öppna hamnplatsen uppförda magasin, hvarigenom transport af varorna från lossningsställena vid kajerna blifvit lätt, billig, bekväm och snabb. Mellanrummet mellan kajerna och stranden har till största delen fylts med barlast och lemnar numera rymliga och bekväma upplagsplatser.

Att dessa anordningar kräft dryga kostnader, ligger i sakens natur; men dessa för sjöfartens bekvämlighet anbragta anstalter hafva också under femårsperioden lemnat köpingen en inkomst af 27,668 kronor 48 öre.

Hamnordningen för köpingen fastställdes den 13 april 1858, och samma år utkom den första hamntaxa, hvilken förnyades och förändrades 1863, 1874 och 1879; gällande denna sistnämnda till slutet af år 1883.

Det område, som, enligt hvad ofvan förnämnt är, reglerades till plan för köpingen, har befunnits vara otillräckligt, hvarjemte man insett, att gatorna äro för trånga, att de öppna platserna äro för få i förhållande till behovet, och att vid köpingens anläggning föga om ens något afseende fästes vid behovet af nödigt utrymme mellan husen för minskande af eldfara, för höjande af platsens utseende medelst planteringar inom köpingen, samt för beredande af den större trygghet i sanitärt hänseende, som ett vidsträckt område för köpingen än det först tillmätta alltid skall medföra. Samhället har, för undanröjande af de oförmålda olägenheterna, funnit sig uppfordradt att förvärfva vidgad område; och genom tvenne fastighetsköp från Norrlungånger har köpingen åren 1878 och 1880 mot en köpesumma af 35,500 kronor förvärfvat 14 tunnland mark, som i en figur gränsar till köpingen i öster. Men icke ens detta är tillräckligt för behovet, hvarföre ytterligare ett till köpingen i öster och till nämnda figur i söder gränsande område måste för den närmaste framtiden genom köp eller expropriation förvärfvas. Ny plan för köpingen, omfattande ej blott den nuvarande planen för densamma utan jemväl hvad tillköpt blifvit och hvad för den närmaste framtiden kommer att förvärfvas, är redan under förlidet år utarbetad och torde snart komma att underställas Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

De kostnader, som härigenom uppkommit, äfvensom de, hvilka genom anskaffande af telegraflokaler, rum för elementarläroverket, rektorsbostad, gymnastikhus, folkskola och boställsrum för lärare dervid, sjömagasin, badhus m. m. framkallats, borde väl hafva försänkt samhället i skulder, som framtiden fått reglera, men så är lyckligtvis icke förhållandet. Köpingen har genom kungl. brevet den 12 augusti 1864 tillerkänts rättighet att, derest bolag, som öfvertoge all den minuthandel med eller all den utskänkning af bränvin eller beggedera, hvilken eljest skolat på auktion derstädes utbjudas, inom köpingen bildades, för kommunala behof använda blifvande behållning på rörelsen. Det är detta tillskott som nöjaktigt förklarar kö-

pingens lyckliga finansiella ställning; och köpingen skall utan tvifvel fortfarande blomstra, så länge nuvarande förhållanden i nysberörda afsende få fortfara; men upphör eller i väsentlig mån förändras denna köpingens rätt, torde dess utveckling för

en oberäknelig framtid, eller måhända för alltid, afstanna. I förlitande på fortvaron af nämnda undantagsförhållande har ock köpingen under sistlidet är vagat vidtagna förberedande undersökningar för en påtänkt vattenledning.

2. Invånare.

Länets *folkmängd*, som vid slutet af år 1875 enligt mantalslängderna utgjorde 146,666 personer, uppgick, på sätt bifogade **tabell N:o 1** utvisar, vid 1880 ars utgång enligt samma längder till 168,179. Allmänna befolkningsstatistiken, grundad på de af presterskapet upprättade husförhörslängder, angifver deremot länets folkmängd år 1875 till 150,234 och år 1880 till 169,195 eller för det förra året till 3,567 och för det senare till 1,016 utöfver hvad mantalslängderna upptaga. Anledningen till nysberörda, numera betydligt utjemnade skillnad torde härleda sig från bristande öfverensstämmelse hos de civila och ekklesiastiska myndigheterna i anteckningarna rörande dem, som för längre eller kortare tid äro inom länet sysselsatta med tillfälliga arbetsföretag och sedermera afflytta utan att sådant i vederbörlig ordning anmäla.

Af ofvanintagna anteckningar framgår, att folkmängdstillökningen, belöpande sig under perioden enligt mantalslängderna till 21,513 eller i medeltal 4,303 personer för hvarje år, visar en icke obetydlig tillväxt i förhållande till föregående qvinqvennum, och oaktadt den från Medelpads fögderi tilltagande *emigrationen*, hvilken mångfaldigt öfverstiger allt hvad man af föregående qvinqvennierna erfarit och som på ett slående sätt visar följderna af åtskilliga för länet i dess helhet och särskildt för Medelpads fögderi egendomliga förhållanden. Då totalsumman af emigranter under förra qvinqvennet utgjorde för hela länet endast 79 personer, deraf 69 från Medelpads fögderi, så uppgår antalet af emigranter för denna period till icke mindre än 1,183, deraf 996 särskildt från Medelpad; och är härvid särskildt bemärkelsevärdt, att af sistnämnda antal ensamt under år 1880 utvandrat 588 personer.

Huru denna emigration fördelat sig på fögderiets olika delar, inhemtas närmare af här nedan intagna tabell:

Öfversigt af emigrationen från Medelpads fögderi.

Distrikt.	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	Summa.
Från Sköns länsmansdistrikt	11	4	2	195	230	445
» Njurunda do	—	—	—	61	89	150
» Ljustorps do	—	—	1	33	84	118
» Torps do	—	4	1	14	75	94
» Borgsjö do	—	—	10	16	39	65
» Tuua do	—	2	—	11	37	50
» Selångers do	—	—	2	24	—	26
» Indal do	—	—	—	—	22	22
» Stöde do	—	—	—	14	12	26
Summa	14	10	16	365	555	996

Emigrationen från länets öfriga fögderier äfvensom städerna uppgår under denna period till ett jämförelsevis obetydligt antal, och hvad vidkommer orsaken till utvandringens tillväxt i Medelpad torde man få söka den främsta och vigtigaste i de laga arbetsförtjenster och den på flera håll tryckta ställning, som ledde till sågverksarbetarnes arbetsinställelse varen 1879. Också visar det sig, att det företrädesvis är kusttrakten, det stora sågverksdistriktet, som lemnat en betydande kontingent, äfvensom att utvandringen efter en sakta stigning år 1878, på sommaren 1879 plötsligen antog de stora dimensioner, som göra den till en så beaktansvärd företeelse. Men om trävaruförhållandena och hvad dermed står i sammanhang med fog kunna anses hafva utgjort den vigtigaste anledningen till emigrationens tillväxt, bör dock på samma gång framhållas ej mindre att arbetarnes ställning i flera hänseenden förbättrats, än äfven att bland arbetarne flera funnits, som utan att vara föranledda af ofvan påpekade förhållanden afrest från hemorten. Så har till exempel från ett håll såsom skäl till utflyttning anförts de höga utskydder, arbetarne i flere kommuner haft att bära och hoppet om förbättrade vilkor i detta hänseende. Dessutom gifves äfven ett antal mera välmående personer, såsom handverkare och jordägare, hvilka drivits till sitt beslut af helt andra motiv än minskade förtjenster eller otillräcklig utkomst, men detta antal torde likväl vara temligen obetydligt och måhända endast motsvara antalet af de under förra perioden utvandrade.

De allra flesta utvandrare hafva begifvit sig till Nordamerikas förenta stater, samt återstående delen hufvudsakligast till Finland, hvarst de på förhand blifvit erbjudne stadigvarande arbete vid dervarande sågverk.

Invandringen af lösa arbetare såväl från landets öfriga delar som särskildt från Vermland och Dalarne äfvensom från utlandet, hufvudsakligast Finland, har likasom under den sistförflutna perioden jemväl under denna fortgått i icke obetydlig omfattning; och de i länsstyrelsens förra femårsberättelse omnämnda, särdeles med den finska invandringen förenade olägenheter kvarstå oförändrade.

I samma mån som lekmannaverksamheten inom det religiösa området är i starkt tilltagande, i samma mån tilltaga ock de *skematiska rörelserna*. Främst i betydelse står i detta afsende baptismen, som fortfarande visar en betydlig tillväxt af anhängare; och hafva desse i Sundsvall numera uppfört ett prydligt kapell af sten. I olika delar af länet finnas ock andra religiösa föreningar, såsom waldenströmianer, mormoner, metodister och särskildt inom Arnäs och Själevads socknar af Norra Ångermanlands fögderi, anniter. Sina sammankomster hålla så väl dessa sekteriska samfund, som flera vår kyrkas bekännelse tillgifna brödräforeningar i en mängd i städerna och socknarna

spridda bönhus. Ensamt i Sköns pastorat hafva under perioden nppförts fem sådana kapell, i hvilka föredrag hållas dels af ortens presterskap och dels af särskildt aflönade lekmän.

Någon afsöndring från statskyrkan af något särskildt kyrkosamfund har emellertid under perioden icke förekommit.

I afseende på byggnadssätt, födoämnen och klädedrägt har någon känd förändring under denna period icke egt rum.

Hvad heltillståndet vidkommer, hafva under qvinqvenniet några allmänna epidemier icke varit gängse inom länet. I mars månad 1877 förekom väl inom nordvestra delen af Högsjö socken en ganska utbredd tyfoidfepidemi och i december samma år utbröt en elakartad rödsotepidemi vid Salsåkers ångsåg i Nordingrå socken, men båda dessa epidemier voro af kort varaktighet och höllo sig inom ett begränsadt territorium. Skarlakansfeber i förening med difteri, tyfoidfepidemi och smittkoppor hafva inom en del socknar under nästan hvarje år förekommit uti icke så ringa spridning, hvarå såsom exempel må anföras, att under år 1880 inom Njurunda, Sköns, Indals och Lidens socknar af skarlakansfeber anmäls sammanlagt 216 sjukdomsfall, och i vestra delen af Högsjö socken afledo under samma år 15 utaf 60 i denna sjukdom insjuknade personer, hvarförutom skarlakansfebern vid samma tid inom Arnäs socken förekom såsom epidemisk. Af lepran, hvarom i föregående femårsberättelse finnes närmare omförmäldt, förekommer under den nu ifrågavarande perioden endast ett fall, men deremot synes syfilis hafva varit mera utbredd under detta qvinqvinnium än under nästföregående.

Folklynnet kan i allmänhet kallas sträfft, och är den här af alstrade envishet utan tvifvel anledningen till det höga antal tvistemål, som förekommit till behandling vid länets domstolar. Enligt herr justitieministerns embetsberättelse hafva de anhängiggjorda tvistemålen under perioden utgjort:

År	På landsbygden.	I städerna.	Vesternorrlands län.		Hela riket.
			Ett tvistemål på antal invånare:		
År 1876.....	1,683	970	58	148	148.
» 1877.....	1,481	933	65	138	138.
» 1878.....	1,599	1,360	54	107	107.
» 1879.....	1,608	1,493	53	109	109.
» 1880.....	1,512	787	73	124	124.

Antalet af de å härvarande länsfängelse under qvinqvenniet äfvensom i Sundsvalls kronohäkte efter detsammans öppnande förvarade fångar utvisas af närlagda tabell Litt. B.

Missbruk af spritdrycker har, enligt hvad inkomna rapporter gifva vid handen, under qvinqvenniet icke obetydligt aftagit utom hvad beträffar Sundsvalls stad, hvarest den lösa befolkningen, enligt hvad statistiska uppgifter i berörda hänseende utvisa, fortfarande hängifvit sig åt detta missbruk i oroväckande grad. Den fasta befolkningen inom länet för likväl i allmänhet ett nyktert lefnadssätt; och det är endast få individer, som i detta hänseende utgöra undantag.

Lönkrögeriet är vanligen, åtminstone på landsbygden, fostrare af berörda missbruk och derifrån sig härledande brott och ordningar. Till stäffande af lönkrögeriet, som inom denna period kan sägas hafva märkbart aftagit, anställas oupphörligen åtal af kronobetjeningen; och har antalet af de för hvarje år under qvinqvenniet för oloflig utskänkning af spritdrycker och olaga försäljning af maldrycker och vin sakfälda personer utgjort:

År 1876	221.
» 1877	244.
» 1878	190.
» 1879	157.
» 1880	189.

Ehuru jemförelsevis största antalet af de åtalade sakfällas, så har detta dock icke förmått leda till krögeriets utrotande; och tordé detta önskningsmål ej heller kunna uppnås förr, än jemväl vederbörande kommunalmyndigheter, i öfverensstämmelse med lagens föreskrift, egna sin uppmärksamhet deråt, att all oloflig försäljning af spritdrycker varder till åtal angifven.

Emellertid har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under innevarande år vidtagit den åtgärd att inom nästan hvarje kommun i länet förordna en eller flere personer att hvar och en inom det tingslag, der han vore boende, i egenskap af särskildt antagen åklagare vaka öfver efterlefnaden af kungl. förordningarna angående vilkoren för försäljning dels af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, dels ock till förtäring på stället af vin, maldrycker, kokadt kaffe och andra tillagade icke spirituösa drycker, med rättighet för samma personer att förbrytelser mot nämnda kungl. förordningar åtala och att i vederbörlig ordning verkställa beslag af de i förstberörda förordning omförmälda drycker; men den närmare redogörelsen härför och för verkningarna deraf torde böra till nästa femårsberättelse uppskjutas.

Emot befolkningens sedliga tillstånd för öfrigt finnes ingen mera väsentlig anledning till klander, helst gröfre brott äro sällsynta hos den bofasta befolkningen. Visserligen har under den tid, hvarom nu är fråga, åtskilliga svåra förbrytelser förekommit och särskildt det postrån, som våren 1880 föröfvats i Junsele, ännu icke lemnat något spår ledande till brottslingarnes upptäckt, men dessa ogynnsamma förhållanden beteckna lyckligtvis icke någon förändring i den bofasta befolkningens sedliga anlag utan torde nästan uteslutande få tillskrifvas den mängd löse arbetare och kringstrykande personer, som allt jemt upphålla sig inom länet och verksamt bidraga att höja brottmålsiffrorna; utvisande herr justitieministerns embetsberättelser för femårsperioden, att antalet brottmål i förhållande till folkmängden utgjort:

Tab. Litt. B. Uppgift å fångantalet i Hernösands länsfängelse och Sundsvalls kronohäkte nedannämnda år.

Förvarade i	År	För undergående af						Lösdrifvare, försvarslöse.		Bysatte.	Barn som åttioit sina föräldrar.	På fri fot ställda ranskningsfångar samt transporthävar.	Summa i hället förvarade.
		straffarbete.		fängelse vid vatten o. bröd.		enkelt fängelse.		m.	q.				
		m.	q.	m.	q.	m.	q.						
Hernösands länsfängelse...	1876	91	8	380	20	51	4	104	10	—	13	83	764
	1877	100	11	279	28	54	2	97	10	—	4	89	674
	1878	96	21	553	22	35	8	142	20	1	23	98	1,019
	1879	60	6	149	13	34	7	170	23	—	8	63	533
	1880	54	9	140	8	32	7	184	22	—	3	70	529
Sundsvalls kronohäkte....	1879	54	6	401	26	28	6	72	8	—	3	148	752
	1880	69	9	356	19	36	2	65	10	—	6	137	709

År	På landsbygden.	I städerna.	Vesternorrlands län.	Hela riket.
			Ett brottmål på antal inv.:	
År 1876	1,187	2,065	47	71
» 1877	1,329	1,480	55	73
» 1878	1,056	1,934	53	79
» 1879	767	1,959	60	85
» 1880	942	1,665	64	83

Folkets intellektuella utveckling går emellertid säkert om och långsamt framåt, och hågen för god läsning är alltjemt i stigande. Såväl tidningar som religiösa skrifter bidraga med sin ökade spridning icke oväsentligt härtill, och med den förbättrade undervisning i folkskolorna, hvilken numera är att påträffa snart sagdt öfver allt, finnes skäl att antaga, att det yngre släktet uppväxer med insigt om bildningens väsentliga fördelar.

Utom den läsning, som af religiösa skrifter och tidningar betingas, är tillfälle till bokliga sysselsättningar fortfarande för allmogen öppet genom sockenbiblioteken, hvilkas antal enligt förra femårsberättelsen utgjorde 36 och som under denna period ökats med ett nybildadt sådant inom Ytterlännäs socken, innehållande 157 band. Vården om dessa boksamlingar uppgifves dock på flera ställen lemna mycket öfrigt att önska, och läslusten hos den äldre delen af allmogen säges icke vara synnerligen stor, under det att deremot hos den yngre delen af befolkningen hågen för läsning är mera märkbar.

Skarpskytteföreningarna, för hvilka intresset i det närmaste slocknat, synas numera föra ett tynande lif. Beloppen af de statsunderstöd, som till befrämjande af skarpskytteväsendet inom länet utgått, hafva för qvinnevanniet utgjort 580 kronor till målskjutningspremier, 580 kronor till ammunition och 1,448 kronor till aflöning åt instruktörer, eller sammanlagt 2,608 kronor.

3. Näringar.

A) Jordbruk och B) Boskapsskötsel. Då hushållningssällskapet jemväl under denna period insamlat statistiska uppgifter i afseende å dessa ämnen, och redogörelse derfor återfinnes i de af Kungl. Statistiska Centralbyrån redan offentliggjorda årsberättelser, har länsstyrelsen endast ansett sig böra i tabellen Litt. C här nedan intaga ett sammandrag af dessa statistiska meddelanden för länet i dess helhet för att med stöd så väl deraf som af hushållningssällskapets förvaltningsutskotts till Kungl. Landbruksakademien för sistlidna år afgifna berättelse lemna en

kortfattad skildring öfver de förhållanden inom länet, som i dessa ämnen torde förtjena att särskildt framhållas.

Förvaltningsutskottets nyssberörda berättelse, vidrörande jemväl åtskilliga näringars tillstånd inom länet, innehåller här om, bland annat, följande:

»Jordbruket i detta län befinner sig otvivelaktigt ännu på en temligen låg grad af utveckling i jemförelse med de framsteg denna så viktiga näringsgren gjort i de sydligare delarne af landet, i följd hvaraf åkern för närvarande långt ifrån lem-

Tab. Litt. C.

Uppgift om utsäde och skörd af de hafvudsakligaste sädeslagen inom länet.

År	H e l a u t s ä d e s b e l o p p e t a f										
	Hvete:		Råg:		Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärter.	Vicker.	Potatis.	Lin och hampa.
	höst-	vår-	höst-	vår-							
K u b i k f o t .											
1876	25	2	14,909 ²	459 ⁴	184,823 ⁶	26,982	18,312 ²	3,668 ⁴	627 ⁹	220,886 ⁹	5,488 ⁷
1877	2	—	14,571 ⁵	474	183,926 ⁴	27,573 ²	16,968 ^{0.5}	3,111 ⁶	472	224,903	3,591 ²
1878	—	—	14,262	427	188,088	30,081	16,010	3,353	375	229,491	2,349
1879	—	—	14,760 ⁵	444	196,877	34,864 ⁵	14,770	3,384 ²	375 ⁴	236,923	3,226 ⁵
1880	—	—	14,112	515	199,751 ³	37,548 ⁶	14,407	3,457 ⁹	447	249,488	2,938 ⁵

År	S k ö r d e b e l o p p e t (utan utsädets afdrag).														
	Hvete:		Råg:		Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärter.	Vicker.	Potatis.	Andra rotfrukter.	Lin- och hampa:		Gräs- och andra foderväxter till	
	höst-	vår-	höst-	vår-								frö.	spånadsämne.	grönfoder.	hö.
K u b i k f o t .															
C e n t n e r .															
1876	20	18	123,903 ²	1,801	1,146,137 ⁴	134,492 ¹	94,361 ⁴	19,497 ⁴	389	1,464,920	13,525	397 ¹	3,825 ^{8.1}	27,764	1,872,527
1877	18	—	93,822	943	769,236	64,429	59,565	4,253	172	813,149	7,903	323	3,003 ⁵	61,570	1,854,397
1878	—	—	123,442	1,910	1,152,486	145,961	90,633	16,756	70	1,320,684	11,880	958	2,718	86,599	1,598,743
1879	—	—	121,244	1,928	1,260,179	191,802 ⁵	83,534 ⁵	18,361	150	1,294,707	9,807	135	3,185 ^{9.4}	68,927	2,559,884
1880	—	—	122,146	2,171	1,289,314	209,534	78,483	21,176 ³	162	1,499,344	11,951	1,494 ⁶	2,607 ^{7.4}	69,120	2,256,078

nar den afkastning, vare sig i kvalitet eller kvantitet, man af densamma med ett bättre bruknings sätt kunde fordra, samt tillfredsställer knappast behovet af spannmål och ladugårdsprodukter för länets bofasta invånare, än mindre för den lösa befolkning, som årligen tillströmmar i och för skogsafverkningen. Likväl är det att hoppas på en bättre sakernas gestaltning i en framtid, om än man med temlig visshet kan säga, att landtbruket i Ångermanland och Medelpad näppeligen någonsin kan komma att blifva fullt jemförligt med sydligare traktens.

Till en sådan jordbrukets ställning samverka flere faktorer, bland hvilka några komma att här i berättelsen inflyta.

Främst och förnämligast är att beakta den korta tiden för åkerns beredning till vårsådden. Ofta räcker vintern så länge, att sådden af säden icke kan företagas förr än i slutet af maj, hvarefter temperaturen vanligen hastigt höjes, då i så fall är nödvändigt skyndsamligen skaffa utsädet i åkern, hvaraf följer, att detsamma ej så sällan blir nedmylladt i ofullständigt redd jord. Genom anskaffandet af bättre och tidsenligare åkerredskap, såsom plogar, harfvar m. m., ske dock numera arbetena på åkerfälten så väl hastigare som fullständigare än förr.

Derigenom att de långa, ljusa och varma sommarnätterna påskynda sädens utveckling, så att skörden ofta kan företagas redan tio till elfva veckor efter sådden, särdeles om ymnig nederbörd och hög temperatur inträffa på försommaren, får foderskörden, som äfven nästan samtidigt mognar, understundom förväxa, medan sädesbergningen pågår, hvilken tager ganska lång tid, af det skäl att säden vanligen uppställs i de här allmänt förekommande häsjorna, der den torkas, för att å lämpligare tid införas i ladorna. I allmänhet tages säden ej fullmogen, utan skall mognaden försiggå under torkningen, ett förhållande som rätt mycket nedsätter dess värde, enär den på så sätt aldrig kan blifva fullviktig. En annan bergningsmetod vore derför önskvärd, som tillåte säden att få stå längre tid på rot, eller tills den blefve fullt mogen. Beträffande denna angelägenhet borde ritorkningen införas, som med fördel användts i Finland, hvarifrån den öfverförts till Norrbotten, der den lemnat goda resultat.

Inbergningen af foderskörden, hvilken ofta, såsom nämndt är, tages allt för sent, påskyndas numera mycket genom användandet af slättermaskiner, som förekomma inom de flesta socknar, samt hästräfsor, dessa senare dock ännu undantagsvis. Inom de så kallade fjellsocknarna skördas foder från de från iegorna ofta långt aflägsset belägna myrarna, men hvilket i allmänhet är af så dålig beskaffenhet, att det ej ens betalar kostnaden för dess inbergande.

Råg odlas mera allmänt nu än för några år sedan, men i afseende på jordens bruknings sätt härför kan den anmärkning göras, att detta i allmänhet icke sker med den omsorg, man kunde önska, och torde detta hafva sin grund i de flera sammanhopade arbetena under den korta sommaren. Här måste detta säde naturligtvis vara i jorden nedmylladt långt tidigare än söderut, så att det före vintern må blifva riktigt rotadt, hvarigenom brodden kan motstå köld och temperaturvexlingar.

Hafreodlingen har ännu ej kommit riktigt i gång här inom länet, hufvudsakligen på grund af okunnighet om dess rätta utförande. I de flesta fall har hafren såtts alltför sent, då någon mogen eller fullmatad skörd ej kunnat erhållas, utan har den vanligen tagits endast som grönfoder.

Bland yppade svåra anledningar, som i mer och mindre grad hämma jordbrukets snabba utveckling här inom länet, må följande påpekas:

1:o) Inegornas vidsträckta spridning och den ringa ytvidd, hvartill de vanligen befinnas sönderstyckade;

2:o) Den jordbrukande allmänhetens saknad af lärorika exempel från större välskötta egendomar, på grund hvaraf jordbrukarne temligen ensidigt vidhålla sin häfdvunna sed att sköta åkerbruket på samma sätt, som det sköttes i deras förfäders tid; dock synes en öfvergång till ett bättre i någon mån förestå, bland annat derutinnan, att numera inom de flesta socknar kornåkrarna insås med gräsfrö; och jordförbättringar företagas allmänt medelst t. ex. påförandet af myra å de härför passande åkrarna, lera och snäckmangel, som förekommer flerstädes inom såväl Ångermanland (vid kusten) som Medelpad, och hvarom länskemisten under sina resor lemnat jordbrukarne upplysningar. Äfven må nämnas, att af mången bland allmogen göras aktningvärda bemödanden att på bästa sätt tillgodogöra sig den så kraftiga och derfor dyrbara latrinspillningen;

3:o) Jordbrukets utveckling hämmas också i icke ringa mån inom vissa orter af de rätt ofta förekommande frostskaorna. Visserligen fortgå sedan många år tillbaka torrläggning af ej obetydliga myrtrakter, hvilka arbeten då utföras med bidrag af statsanslag, hvarigenom borde vinnas en minskad frostländighet och i många fall ej obetydliga odlingsbara vidder, lämpliga till gräsodling. Ofta hör man klander uttalas mot allmogens obenägenhet att begagna sig af tillfället att söka statsbidrag till sådana arbetens utförande, men stundom uppstå likväl för den obemedlade jordbrukaren öfverstigliga svårigheter att emottaga dessa anslag, emedan nödigt rörligt kapital eller arbetskraft för utförandet af dessa arbeten saknas. Såsom exempel derå torde få anföras följande faktum. I Hällåsens by i Ramsele socken skall anslag för utdikning sökas. Byns hela åkerareal, som nu nästan årligen lider af större eller mindre frostska, utgör, enligt en af statsingeniör Schönmeyr upprättad afdikningsplan, endast 160 kvadratrefvar, hvaremot de angränsande frostsakande myrarna uppgå till 503 kvadratrefvar. Kostnaden för de senares torrläggning är beräknad till 4,860 kronor, alltså cirka 30 kronor för hvarje kvadratref af den åker, som skall genom arbetets utförande fredas för frostska. Halfva beloppet af denna dikningskostnad torde kunna erhållas af statsmedel, mot skyldighet att arbetet utföres inom tre år efter dess påbörjande. Den öfriga kostnaden eller motsvarande arbete skall bestridas af hemmansegarne. Dikningsplanen omfattar endast en reglering af vattentilloppen genom de olika myrarna och till en del afskärandet af nedrinnande vatten från angränsande höjder. Genom utförandet af detta, efter arbetskrafter räknadt, för byamännen betydnande arbete, kommer, under de trenne åren detsamma fortfar, skötseln af den gamla åkern att i ej ringa mån åsidosättas. Sedan detta arbete fullbordats, har dock hufvudsakligen endast vunnits minskning i frosten, från hvilken de gamla åkrarne dock ännu icke kunnat antagas vara fria, förr än myrarna fått fullt sätta sig. Dessa lemna under tiden vanligen en knapp foderskörd och af sämre beskaffenhet. Om ock myrarna skulle vara odlingsbara, återstår ännu för deras förvandling till en åker, jemförlig med en gammal häfdad sådan, upptagandet af sammanbindande diken emellan flod- och landdikena och myrans odling och fysikaliska förbättring genom

påförandet af sandhaltig lera i stora kvantiteter, kalk eller mergel o. s. v., innan någon afkastning kan erhållas; och är äfven detta ett mångårigt och dyrbart arbete, för hvilket nödigt kapital fattas;

4:o) Tryckande för åkerbruket äro äfven de svåra kommunikationerna. För den händelse att sen vår inträffar, hvilket vanligen är fallet, har vinterförrådet vid denna tid för de flesta landtmän tagit slut, hvadan de tvingas att använda de penningar, som varit afsedda för jordbruket eller kunnat komma detsamma till godo, till uppköp af mjöl, spannmål etc. etc. hos en dyrt säljande handlande, som mången gång till enorma pris måste förskaffa sig varorna, som nu börjat tryta, och alltid tager sin dryga andel i vinsten. Likaså förstå vi lätt, att afsättningen af ladugårdsprodukter och jordbruksalster, som jordbrukaren möjligen skulle kunna afyttra, hämmas af samma orsak.

Slutligen torde få påpekas skogsafverkningens mycket omordade hämmande inflytande på jordbrukets framåtskridande. Man har bland annat sagt, att densamma droge krafter eller armar från jordbruket, minskade fodertillgången och ökade dagsverksprisen o. s. v. Detta må nu till en viss del vara sant, men erkännas måste dock, att genom den fortgående skogsafverkningen penningar i mängd tillförts länet, hvilka, rätt använda, redan hade kunnat och fortfarande kunna sätta jordbrukaren i en sådan ställning, att han, då skogsafverkningen ligger i dvala, kan egna åkern en omsorgsfullare skötsel, t. ex. genom inköp af konstgjorda gödningsämnen, genom nyodlingar, jordförbättringar, utdikningar m. m., öka fodertillgången och i sammanhang dermed försätta ladugårdsskötseln på den punkt, att af densamma erhålles en god afkastning.

Hvad foderväxtodlingen särskildt beträffar, står denna ännu på en temligen låg ståndpunkt, ehuru jordbrukarne på senare tiden allt mer och mer börja inså en del af sina åkrar med köpta gräsfröslag (sjelfsådda, gräsbärande *legdor* äro numera ganska sällsynta), hvarefter i allmänhet goda skördar erhållas, men hvaraf minsta delen kommer ladugården till godo; skogskörslorna taga nämligen största parten. Odlingen af rotfrukter är i allmänhet försummad, och några kraftfodermedel till kreaturens utfodring inköpas högst sällan. Likväl är att hoppas, att äfven härutinnan en förändring till ett bättre snart skall inträda.

Mjöl och mejeriprodukter, af hvilka senare stor införsel från Finland eger rum, betalas dock i städerna och vid ställen, der skogsafverkningsarbeten pågå, till höga pris. Den i orten förekommande kreatursrasen lemnar, då den med omsorg skötes, rätt god afkastning.

En vigtig förvärfskälla kunde *husslöjden* vara hos allmogen, enär de långa vinteraftnarna dertill lemna god tid, men inom de flesta socknarna är allmogen så föga slöjdkunnig, att den ej kan tillverka slöjdartiklar ens för eget behof utan måste inköpa sådana från angränsande socknar, såsom åkdon från en socken, husgerådssaker från en annan o. s. v. Inrättandet af slöjdskolor är derföre af största vigt och omfattas ock med lifligt intresse.

Linneväfnaden, som inom norra Ångermanland för flera tiotal af år sedan i ej ringa mån bidrog till der då rådande välmåga, förekommer visserligen ännu, men är mycket nedtryckt genom den konkurrens, som maskinväfnaden medfört, och synes vara i aftagande, men torde dock kunna någon tid uppehållas

genom de årligen utgående premierna, hvartill staten och landstinget fortfarande lemna bidrag.

Hushållningssällskapet, som det åligger att verka för jordbrukets och boskapsskötselns äfvensom näringarnas förkofran och utveckling, har städe åt vinnandet af detta mål egnat sina krafter, och, sedan det genom en betydande inkomst af bränsmedel blifvit försatt i tillfälle att med kraftiga bidrag understödja sina angelägenheter, sökt väcka en större lifaktighet inom flerehanda områden till olika ändamåls vinnande, såsom:

a) för återupptagande inom länets flesta socknar af landtbruksföreningar, för att erhålla kännedom om de olika orternas behof och för att blifva i tillfälle att dem afhjelpa;

b) genom anslående af medel till undersökningar för vinnande af statsanslag till myrutdikningar för minskande af frostländighet inom länet;

c) till utlemnande af räntefria lån:

1) för anordnande af bymejerier;

2) för inköp af kreatur och andra till landtbruket hörande föremål, såsom hingstar från Norge för hästafvelns förbättrande, af afvelsdjur till kreaturs- och färrasernas förädlade, af gödningsämnen, af tidsenliga redskap, af gräsfrö utaf god beskaffenhet, på det att kännedom härom må bland länets mindre bemedlade jordbrukare blifva spridd;

d) genom anordnandet af en landtbruksbyrå, som har till uppgift att till de billigaste pris förskaffa redskap, gödningsämnen och gräsfrö af bästa beskaffenhet;

e) genom upprättande af en agrikulturkemisk anstalt i Hernösand för undersökning af jordarter, gödningsämnen m. fl. andra ämnen;

f) genom föranstaltande och bekostande af föredrags hållande om vigten af förbättrad kreatursskötsel och mjölkhus-hållning;

g) genom anordnande af en mejeriskola med ett fullt tidsenligt mejeri för bildande af föreståndarinnor vid blifvande bymejerier och meddelande i öfrigt af undervisning om mjölkens rätta handtering äfven åt de qvinnor, som under en kortare tid önska vistas vid skolan;

h) genom antagande af inspektör för fiskodlingen inom länet;

i) genom anordnandet under flera af de senare åren af större utställningar af djur, landtmannaprodukter och industrialster, för att väcka täflan inom landtbruket alla områden;

k) genom antagande af flere slöjdlärare, som lemna undervisning vid slöjdskolor, antingen vid sågverken eller inom kommunerna.

I afseende å hvad som under året blifvit uträttadt genom hushållningssällskapets verksamhet inom detta län samt angående hvad i öfrigt sig inom orten tilldragit rörande landtbruks-ärenden, anhåller förvaltningsutskottet att få meddela följande:

Från de flesta af länets 39 landtbruksföreningar inom 45 socknar hafva berättelser inkommit till hushållningssällskapet, hvaruti lemnas följande meddelanden:

att odlingar under året fortgått inom många af länets socknar, men kunna de ej till arealen uppgifvas;

att den gamla åkern dikas med större omsorg, och att täckdikning på flera ställen utförts;

att myrodlingar och sjösänkningar i ett ej ringa antal pågå, med syfte till minskande af frostländighet och vinnande af mark för gräsodling;

att insådd af gräsfrö i vårsåde tilltager;

att användandet af artificiella gödningsämnen äfven är i tilltagande;

att tidsenlig redskap införts till länet i stor mängd, såsom plogar, rullharfvar, slättermaskiner, hvaribland de från Vesterås vunnit stort erkännande, stifttröskverk, af hvilka de från Hernösands mekaniska verkstad tilldragit sig ej ringa uppmärksamhet, sädesrensare och hackelsemaskiner;

att åt kreaturens vård och utfodring egnas en ökad omsorg, om och mycket ännu återstår att i detta hänseende önska;

att flera ladugårdsbyggnader med tidsenlig inredning uppförts;

att plantering af bärbuskar och anläggandet af köksträdgårdar är i tilltagande, men att deremot högst sällan fruktträd planteras, ehuru känt är, att de lemna de flesta år mogen frukt;

att resultatet af fisket under året utfallit under medelmåttan;

att tillgången på arbetsfolk tilltagit; och voro prisen för förra året följande:

lön till dräng	175 kronor	} i medeltal;
» » piga	75 »	
ett mansdagsverke	1.50 »	
» qvinsdagsverke	1 »	

att skogsafverkningen under året ånyo tagit fart.

Flera landbruksföreningar hafva besökts af länsagronomen, hvilken haft åt sig uppdraget att taga kännedom om de olika orternas behof samt att fästa vederbörandes uppmärksamhet på de åtgärder hushållningssällskapet vidtagit för befrämjande af föreningarnas utveckling.

Hushållningssällskapet lemnade förlidet år anslag stort 15,000 kronor till räntefria lån åt landbruksföreningarna, med vilkor att dessa inom viss tid och mot vissa skyldigheter skola återbetalas; och fördelas denna summa på följande lånefonder:

Till befrämjande af bymejerier	2,000 kronor.
» inköp af tjurar	3,500 »
» » får	2,500 »
» » artificiella gödningsämnen	4,000 »
» » tidsenlig redskap	2,000 »
» » gräsfrö	1,000 »

Summa 15,000 kronor.

I följd häraf hafva ur dessa fonder på grund af ansökningar följande lån beviljats:

För anordnande af tvenne bymejerier...	2,000 kronor.
» uppköp af tjurar	500 »
» » får	1,290 »
» » artificiella gödningsämnen	1,800 »

Inköpta tvenne tjurar af alguerras upphemtades från Lindholmens gods i Södermanland och får af cheviotsras från Roma kungsgård. Hushållningssällskapet erlade utan återbetalningsskyldighet från föreningarnas sida alla fraktkostnader och öfriga utgifter för djurens transport. Till bestridande af fraktkostnaderna för forsling af gödningsämnena utlemnade hushållningssällskapet under året utan någon återbetalningsskyldighet från föreningarnas sida en summa af 300 kronor.

Hushållningssällskapet, som söker att fördela utlåningen af dessa medel, mot stäld säkerhet från föreningarnas sida, med

ungefär tredjedelen af anslagssumman för hvarje år, återbekommer de utlemnade lånen om trenne år och är alltså i tillfälle att årligen utlemna sådana lån, hvarvid de förhoppningar anknytas, att de skola medföra den goda verkan, att bymejerier komma till stånd, att nötkreaturs- och fårraserna blifva förbättrade, samt att allmogen får pröfva och lära sig inse fördelarna af de artificiella gödningsämnenas användande, vigten af en tidsenlig åkerredskap, fullmatadt och grobart utsädesfrö m. m.

Äfven för hästafvelns förbättrande är en särskild lånefond afsatt, bestämd till 4,000 kronor; och utlemnas af densamma, i den mån tillgång finnes, lån för inköp af norska hingstar. Tvenne sådana äro redan anskaffade och förblifva hushållningssällskapet egendom, till dess de af de personer, som dem öfvertagit, äro betalda. Inköps- och fraktkostnader för dessa djur bekostas jemväl af hushållningssällskapet medel.

Länskemisten har under en tid af 55 dagar förliden vår, sommar och höst företagit resor till åtskilliga ställen i länet, hufvudsakligen i ändamål att lemna länets jordbrukare råd och upplysningar om hvarjehanda till landtbruket hörande angelägenheter, efter en särskild af förvaltningsutskottet upprättad reseplan, samt att, der så önskas, taga prof af åkerjordarter, leror, merglar m. m.

Vid länets mejeriskola undervisade statsagronomen herr löjtnant Cederborgh någon tid under våren samt anställde före sin afresa examen den 30 sistlidne april med afgående elever, hvilka dervid afgåfvo rätt goda kunskapsprof. En af dessa är antagen till föreståndarinna för mejeriet vid Forse bruk, och torde en annan komma att inom kort emottaga föreståndarinnebefattningen vid ett tillämnadt bymejeri. Under den lärokurs, som är särskildt tillstäld för qvinnor af allmogen, under september och oktober månader, i syfte att bibringa dem nödig kännedom om det allmännaste och viktigaste i mejerihandteringen, bevistades skolan endast af tvenne elever, hvar och en under fjorton dagar. Orsaken att så få då begagnade sig af skolan torde vara, att dessa väl erhålla fri undervisning, men deremot skola bekosta sitt vivre sjelfva under vistelsen vid skolan, ett förhållande som hushållningssällskapet torde komma att för framtiden ändra.

Då förutom de redan omnämnda bymejerierna äfven inom en annan socken ett dylikt är ifrågasatt, gör sig hushållningssällskapet förhoppning om, att intresset för en förbättrad mejerihandtering vaknar till lif inom länet, och att, såsom en följd deraf, mejeriskolan kommer att blifva mer och mer besökt och i sin mån lemna goda frukter.

Statsagronomerne, ingenjör Schönmejr och löjtnant Cederborgh, hafva tjenstgjort inom länet i enlighet med för dem af Kungl. Landbruksakademiens förvaltningskomité fastställda planer.

Äfven länsagronomen har under året fullgjort en del förretningar. Af honom och statsingenjören upprättade dikningsplaner, hvaraf flera afsedda för vinnande af statsanslag, hafva blifvit till vederbörande reqvirenter utsända.

Länsträdgårdsmästaren har varit flitigt sysselsatt med trädplanteringar och trädgårdsanläggningar, hvaribland flere trädgårdar vid folkskolor. Premier till ett belopp af 200 kronor hafva under förlidet år blifvit utlemnade till folkskollärare, som med uppoffring af egna medel anordnat trädgårdar vid sina skolor.

En angelägenhet, hvilken förlidet år blef föremål för förvaltningsutskottets omsorg, var att, i anledning af Kungl. Landt-

bruksakademiens cirkulärskrifvelse till samtliga hushållningssällskapen i riket, söka anordna en frökontrollanstalt här i Hernösand, och är förslag till nödiga anordningar i sådant syfte inlemnadt till hushållningssällskapet, hvilket förslagsförvaltningsutskottet hoppas skola med beviljande af nödiga medel godkännas, enär den stora vigten af en dylik anstalt inom länet är temligen påtaglig. Så införes exempelvis för närvarande till länet för det billiga prisets skull, okontrolleradt frö i stor mängd af sämsta beskaffenhet, för hvilket ej kan beredas afsättning å annan ort, då deremot detta län med en omsorgsfullt anordnad fröodling skulle inom kort kunna ej blott i denna artikel utan ock i spannmål finna en exportvara, som bör, med det högre värde sädes- och gräsfröet från denna nordliga trakt eger, lemna försäljaren en ganska god inkomst.

Förvaltningsutskottet har äfven egnat sin uppmärksamhet åt en annan för länet viktig angelägenhet, nemligen geologiska undersökningar, och i anledning af inkommet erbjudande från geologiska byrån att under tvenne år verkställa ekonomisk-geologiska undersökningar inom länet, ingått till hushållningssällskapet med framställning om anslag för berörda ändamål.

Förvaltningsutskottet hade under förlidet år vid sitt sammanträde icke anordnat någon utställning af jordbruks- och ladugårdsprodukter samt industrialster m. m., men har deremot lemnat ett anslag af 10,000 kronor till den allmänna norrländska utställningen i Sundsvall, som kommer att ega rum nästa år, samtidigt med invigningen af jernvägen till Trondhjem.

Till hästpremieringar under det förlidna året bidrog hushållningssällskapet med 750 kronor, och erhöles af statsmedel 500 kronor.

Vid Klämostorps hästkötarenskola erhöles tvenne ynglingar från detta län under förra året undervisning.»

Af denna berättelse och de till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i öfrigt i dessa ämnen inkomna upplysningar framgår, att jordbruket under det qvinqvennum, hvarom nu är fråga, gått, om än obetydligt, framåt, hvilket bestyrkes jemväl deraf, att ej ringa jordområde under ifrågavarande tid uppödlats inom länet, att större uppmärksamhet egnats åt torrläggning medelst ändamålsenlig dikning af den odlade jorden, och att gödseltillgången förökats genom dess kompostering med lämpliga ämnen samt genom användande af artificiella gödningsämnen.

Det gamla brukningsättet skall otvivelaktigt slutligen gifva vika för den nya tidens rationela fordringar i detta hänseende. Tidsenliga redskap och maskiner vinna ock allt mer spridning bland den jordbrukande befolkningen. Det arbete och de penningar, som på jordbruket nedlagts, hafva lemnat full ersättning uti spannmål och foder, och något understöd af statsmedel för missväxt har under perioden icke förekommit.

Om de *agronomiska förrättningarna* inom länet upplyser efterföljande tabell Litt. D.

Nedannämnda belopp hafva under perioden blifvit af de utaf riksdagen beviljade anslag till *myrtdikningar* anvisade, nemligen:

	Vattenbefriad mark.	Beräknad kostnad.	Beviljadt statsanslag.
	Qv.-ref.	Kronor.	Kronor.
Utdikning af Annmyran samt Öster- och Vestergårdsmyrarna i Torps socken.....	34073	13,100	4300

Tab. Litt. D.

Redogörelse för agronomiska förrättningar under åren 1876—1880.

		U p p g j o r d p l a n f ö r								
		Odling af högländt mark.	Indelning till vaxelbruk.	Omläggning af åker		Myrtdikning		Sjösänkning och derigenom förbättrad areal.	Ångsvattning.	Summa.
				genom		för				
				täckdikning.	öppen afdikning.	beredande till odling.	fredande mot frost.			
Q v a d r a t r e f .										
Verkställda af statsagronomen.	År 1876	—	229	224	458	464	155	879	—	2,400
	» 1877	—	100	—	258	3,331	1,090	754	—	5,533
	» 1878	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	» 1879	150	—	41	—	1,043 ⁵⁰	1,272	1,784	28	4,318 ⁵⁰
	» 1880	69	—	—	—	1,732 ⁵⁰	1,458	1,872 ⁶	36	5,168 ¹⁰
	Summa	219	329	265	716	6,571	3,975	5,289 ⁶	64	17,428 ⁶⁰
Verkställda af länsagronomen.	År 1876	—	1,487	138	674	2,940	8,672	—	—	13,911
	» 1877	—	—	—	—	752	3,380	360	—	4,492
	» 1878	—	305	402	—	430	280	5,426	—	6,813
	» 1879	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	» 1880	—	—	—	—	1,314	2,000	60	—	3,374
	Summa	—	1,792	540	674	5,436	14,332	5,846	—	28,620
Summa Summarum 46,048 ⁶⁰										

	Vattenbe- friad mark.	Beräknad kostnad.	Beviljad statsanslag.
	Qv.-ref.	Kronor.	Kronor.
Utdikning af frostländig mark vid Norr- flerke, Sörflerke och Kasa byar i Grund- sunda socken	1,883	10,000	3,300
Sänkning af Grantjärn och torrläggning af kringliggande mark samt Vesterängs- och Storbacksmyrarna i Stöde socken	238 36	7,946	2,600
Sänkning af Aborrtjärn och kringliggande myrar vid Råsjö by i Borgsjö socken...	89	1,411	400
Utdikning vid Skänknämyren vid Tåsjö vestra by i Tåsjö socken	720	14,750	4,915
Utdikning vid Vallens by i Junsele socken	50	1,440	480
Utdikning vid Rocklands, Elfva och Smed- gårdens byar i Alnö socken	308 70	1,300	430
Utdikning inom Faresta, Nässets och Klin- gre byars område i Arnäs socken	948	13,330	4,440
Utdikning vid Björkvattnets och Björkhöj- dens byar i Ramsle socken	535	5,280	1,760
Utdikning inom Bergs krononybygges om- råde i Bodums socken	280	3,000	1,000
Utdikning vid Fors- och Sörtjerns byar i Nätra socken	225	2,950	980
Sänkning af Spjutesjön i Nätra socken ..	202	1,950	650
Sänkning af Lillskirsjön å skogsmarken till Stornässets och Björksjönässets byar i Tå- sjö socken	660	6,300	2,100
Summa	6,479 79	82,757	27,355

Slutligen torde här förtjena inrymmas en kort öfversigt af de särskilda årens under perioden *väderlek*.

1876 års vinter ombytlig med snö under medelmåttan; våren något sen, men gynsam för jordbruksgöromålen. Vårsådden försiggick i slutet af maj och början af juni. Sommaren varm och torr. Höbergningen avslutades i förra hälften af augusti, hvarefter rågsådden försiggick. Omkring den 20 augusti börjades sädesskörden och fortgick under denna och september månad, i slutet af hvilken rotfrukterna inhöstades. Hösten särdeles regnig. Vintern inträdde jemförelsevis tidigt.

1877 års vinter var mycket kall. Frammot våren föll ymnigt med snö, hvilken qvarlåg länge. Våren alltså kall och ovanligt sen. Sommaren kylig och torr. Hösten regnig under nästan hela skördetiden. Vårarbetet började i slutet af maj och pågick till midsommar. Höbergningen i slutet af juli. Sädesskörden från slutet af augusti till slutet af september. Frost inträffade tidigt och skadade mångenstädes säden, hvilken då skördades till foder; och var detta förhållandet med en del af kornet, samt hafre och ärter m. m.

1878 års vinter mildare med mindre snö än vanligt. Våren kall och regnig. Kylig väderlek under förra delen af sommaren; varm och för skörden gynsam väderlek under senare delen. Vårarbetet pågick från slutet af maj till midten af juni. Höskörden i senare hälften af juli. Sädesskörden i september.

1879 års vinter kall och i södra delen af länet mera snö och kyla än i norra; våren regnig; sommaren varm och särdeles lämplig för årväxten; hösten vacker och gysam för bergningen. Vårsådden började allmänt i slutet af maj, men afbröts af ihållande regn med kyliga nätter, och afslöts i juni. Sådden

af höstsäd företogs i början af augusti. Höskörden började i slutet af juli och sädesskörden i augusti och september.

1880 års vinter var ovanligt blid med litet snö. Våren tidig, men lång och temligen kylig, så att vårbruket måste börja senare, än man väntat, men dock ovanligt tidigt. Sommaren, torr och hösten vacker. Den 12 oktober kälades jorden så hårdt, att den sedan ej upptinade, och från sista veckan af nyssnämnda månad till årets slut rådde jemn vinter med snö och köld. Höskörden i slutet af juli och sädesskörden i slutet af augusti och början af september aflupo särdeles lyckligt och väl.

Under perioden hafva till ett och annat ställe införskrifvits ädlare *nötkreatursraser* än den vanligast förekommande landtrasen. Ehuru de ifrågavarande införskrifna djuren synas trifvas väl, så har omdömet om deras högre värde såsom mjölkproducerande framför den befintliga landtrasen icke utfallit så gynsam, som man i början förmodat. Deremot hafva de försök, som gjorts med förädling af landtrasen, i allmänhet utfallit lyckligt.

Färskötseln har en längre tid varit tillbakasatt, men denna period torde i detta hänseende kunna betecknas såsom ett uppvaknande, enär man ganska allmänt inser, hvad som försummats, och vidtager åtgärder för upphjelpande af denna gren af boskapskötseln. På detta äfvensom på en mängd andra, jordbruket närstående områden har hushållningssällskapet utvecklat en verksamhet, som otvifvelaktigt kommer att för länet blifva fruktbringande.

Hästen är och förblifver dock det husdjur, vid hvilket i synnerhet ångermanlänningen, särskildt den i norra delen af provinsen boende, känner sig mest fäst. På hästrasens förbättrande arbetas oafslutligt, dels genom införande af beskällare af norsk ras och dels genom sorgfälligare val af afvelsdjur bland den inhemska stammen. Att dessa sträfvanden, hvilkas frukter likväl blifva fullt märkbara först efter en längre tids förlopp, skola så småningom leda åt det mål, dit man sträfvar, torde nu vara berättigadt att hoppas.

För antalet af de vid slutet af åren 1876—1880 underhållna kreatur redogöres i här nedan intagna tabell:

Antal vid nedannämnda års slut underhållna kreatur.

	Hästar.		Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöti under 2 år.	Fär.	Getter.	Svin.
	Öfver 3 år.	Under 3 år.							
År 1876 ...	13,905	1,851	253	1,708	46,385	9,730	61,279	14,927	7,524
» 1877 ...	13,891	1,971	242	1,686	45,627	9,317	60,736	14,468	7,488
» 1878 ...	14,062	2,104	255	1,676	48,715	9,914	64,014	15,980	7,903
» 1879 ...	14,383	2,264	241	1,752	50,462	10,515	65,964	14,933	8,247
» 1880 ...	14,068	2,160	241	1,652	48,424	10,040	62,327	13,932	8,329

Produkterna af lalugården, såsom mjölk, smör och ost, behandlas och tillverkas bland den stora mängden af befolkningen efter föräldrade och förkastliga metoder, och förrän bymejerier mera allmänt komma till stånd, torde någon märkbar förbättring härutinnan icke vara att förvänta.

Efterföljande tabell upptager *markegångsprisen* enligt Litt. A i markegångstaxan å hufvudprodukterna äfvensom å dagsverken i länet:

År.	Råg.	Koru.	Ström- ming.	Lax.	Smör.	Mans- dags- verke.	Ök- dags- verke.
	Per kubikfot.			Per centner.			
	K r o n o r.						
1876	2'56	2'35	3'40	50'50	75	2'27	4'45
1877	2'75	2'75	4'25	60	75	2'25	4'50
1878	2'35	2'20	3	58'50	54	1'75	3'50
1879	2'30	2'15	3'50	60	48	1'60	3'20
1880	2'55	2'20	4	60	61'70	1'70	3'40

C) **Skogshushållning och trävarurörelse.** Enär länsstyrelsen icke anser sig hafva något af egentlig vikt att omförmåla rörande de *allmänna skogarne* utöfver hvad Kungl. Skogsstyrelsen i sina årliga berättelser och statistiska uppgifter meddelar, så torde något yttrande å länsstyrelsens sida rörande dessa skogars vård, förvaltning och ekonomi nu icke vara erforderligt.

Beträffande *krononybyggesskogarne* anser sig dock länsstyrelsen böra omnämna den stora minskning, dessa skogar undergått under ifrågavarande femårsperiod. De från krono till skatte omförda nybyggena utgöra tillsammans 94 nybyggesandelar, och hafva härigenom nybyggesskogarnas ytvidd, som vid periodens början utgjorde omkring 1,154,000 qvadratref, minskats till omkring 600,000 qvadratref. Af omförmålda 94 nybyggesandelar hafva 81 vid skatteomföringen blifvit tillerkända full dispositionsfrihet till skogen, hvaremot de 13 öfriga hemmansdelarne endast ega rättighet till skogsfång för afsalu, i öfverensstämmelse med hvad nådiga förordningen af den 29 juni 1866 i sådant afseende stadgar.

Vidkommande frågan om huru många af dessa hemmansdelar stannat i egentliga nybyggares fulla ego, så skola enligt skatteomföringshandlingarna egentligen 60 stycken egas af nybyggare och de öfriga 34 af sågverksegare och trävaruhandlare; men vid det förhållandet, att i många och möjligen i de flesta fall nybyggarna redan förut genom tidigare köpeafhandlingar afhändt sig afverkningsrätten till skogen, ofta nog mot vilkor att sågverksegaren skolat försträcka erforderliga medel till nybyggets uppodling och häfd för dess omförmåling från krono- till skattenatur, så torde det egentligen vara sågverks- och trävarurörelsen, som i första hand tillskyndats de fördelar, som denna krononybyggenas omförmåling till skattehemman anses innebära, eller att dispositionsrätten till skogen, ifrån att förut varit inskränkt, nu å största antalet hemmansdelar blifvit fri.

Åverknningar och skogsstöld å de allmänna skogarne tyckas blifva mer och mer sällsynta, och i de få fall, der de förekomma, äro de ofta nog af relativt mindre betydelse. I årligt medeltal utgör åverkadt virke, så vidt känt är, omkring 160 stycken sågtimmerträd och 13 famnar ved. Att åverkansbrottet genom kungl. förordningen den 16 juni 1875 fått sin behörigen skärpta ansvars-påföljd och rätta benämning, skogsstöld, torde vara hvad som mest bidragit till, att dessa brott numera så sällan förekomma.

Af *skogseldar*, dessa de norrländska skogarnes svåraste fiende, hafva såväl de allmänna som de enskilda skogarne lidit icke så obetydligt. Visserligen äro de ödeläggelser, som öfvergått skogarne under denna period, icke jemförliga med dem, som åstadkommas i äldre tider, då skogseld mången gång med afsigt anlades endast för befördrande af bete, men de hafva dock varit

tillräckligt många och nog vidt omfattande, för att ingifva allvarliga bekymmer för framtiden.

Att skogseldarne i Norrland ofta nog få så stor utsträckning, ehuru de norrländska skogarne i allmänhet äro mycket genombrutna af naturliga hinder för eldens utbredning, såsom myrar, floder, åar och bäckar m. m., beror visserligen i främsta rummet på, att landet är så glest befolkadt, en olägenhet som endast småningom kan öfvervinnas. Deremot finnes det en annan och med den förut nämnda nära nog fullt jemförlig orsak till skogseldarnes stora och i synnerhet hastiga spridning, en orsak som både kunde och borde aflägsnas. Förhållandet är nemligen, att vid afverkningen af såväl timmer som bjelkar de öfverblifna, med täta qvistar och grenar försedda trädullarne kvarlemnas oqvistade och sålunda, liggande på qvist, uppburna från marken, under tiotal af år utgöra en både lätt antändlig och riklig näring för elden. När skogseld därför uppkommer eller löper in å en af timmerafverkning under ett eller annat år förut öfvergången trakt, står den vanligen icke till att släcka, utan är denna trakt oftast aldeles till spillo gifven.

Blefve trädullarne deremot såsom sig borde vid afverkningen afqvistade och riset kringspriddt, vore elden icke synnerligen svårare att bekämpa å en dylik trakt än i ett af verkning icke berördt skogsbestånd. Å kronans norrländska skogar, hvilka oafsedt utgifterna för bevakning och förvaltning icke draga några kulturkostnader, synes det åtminstone som en så enkel och nyttig åtgärd för skogarnes vård som att vid afverkningen nedqvista öfverblifna trädullar borde genomföras.

Häremot kunde möjligen invändas, att virket vid försäljningarna skulle betinga så mycket lägre pris, som det, hvartill den tillökning i afverkningskostnaden, som blefve en följd af tullarnes nedqvistning, kunde uppskattas; men antagligt är dock, att virkesköparen, utan afseende derå om afverkningen vore bunden vid detta vilkor eller ej, i de flesta fall skulle betala samma pris för virket.

Någon exakt uppgift om den areal skogsmark, som härjats af skogseldar, är länsstyrelsen icke i tillfälle att meddela, men att den uppgår till åtskilliga tiotusental qvadratref torde ej vara tvifvel underkastadt.

Bland de störande inverknningar, som *storm* och *insekter* utöfva på skogarne, må, utöfver hvad i sådant hänseende kan anses höra till det vanliga, nämnas de orkanlika stormar, som synnerligen under hösten år 1877, men äfven vid samma årstid 1879 öfvergingo många trakter af länet, och hvarvid en mängd äldre skog dels bröts af och dels vindfäldes. Såsom ett exempel på hvilken oerhörd skada stormen understundom utöfvar på skogarne kan anföras, att på en i norra Ångermanland belägen skog, å en areal af omkring 12,000 qvadratref, genom 1877 års höststormar öfver 6,000 stycken bjelk- och sågtimmerträd fäldes till marken. Tyvärr kan den vindfälda skogen, när den oftast är mycket spridd, endast undantagsvis och vanligen blott i sammanhang med afverkningen af den växande skogen tillgodogöras. Den skada, dessa häftiga stormar förorsakat den yngre och medelåldriga granskogen genom att rotrycka och på så sätt åstadkomma sjuklighet och uttorkning hos en mängd träd, torde, ehuru icke genast i ögonen fallande, dock vara ganska betydande; och är just denna af stormar förorsakade rotryckning af träden antagligen den egentliga orsaken till den uttorkning och sjuklighet hos graubestånden, hvaröfver så ofta klagas.

Vidkommande *skogshushållningen* inom länet, så kan den under perioden icke anses hafva tagit några afsevärda steg framåt. Timmerblådnig eller timmergalling icke allenast är, utan måste under ännu rätt många år, eller så länge endast gröfre virke egentligen kan med fördel bearbetas och afsättas, öfverhufvud taget förblifva det enda lämpliga skogsbrukssättet. Å kronans skogar, der detta brukningssätt nära nog utan undantag äfven blifvit infördt, är dock afverkningen ordnad efter någon viss plan, hvilket deremot, på ytterst få undantag när, icke är förhållandet å de privata skogarne. Sålunda är det ytterst sällan, som å de enskilda skogarne en utstämpling af årsafverkningen eger rum, utan vanligen bedrifves afverkningen med hufvudsaklig hänsyn dertill, att ett visst antal timmer från närmast intill flottbart vattendrag belägna trakter möjligt billigast må kunna utdrifvas och således utan afseende derå, att andra trakter af skogen möjligen förefinnas, hvilka, om än något mer aflägsna, dock till följd af skogens öfvermognas beskaffenhet bort i första hand afverkas. Ofta nog äro vid afverkningarna faktorer eller tillsyningsmän anställda för att ombesörja och ordna virkesutdrifningen, men merendels hafva dessa förmän till sitt förnämsta åliggande att handhafva virkestumningen och verkställa liqviderna till arbetsmanskapet; och endast mer sällan egnas af dem någon tillsyn vid den egentliga afverkningen. Ganska vanligt är ock, att afverkaren sjelf utan några närmare föreskrifter får styra med afverkningen efter eget godtfinnande. Han förbinder sig endast att till ett visst pris till uppgifvet vattendrag utdrifva ett bestämdt antal timmer eller bjelkar. I öfrigt är det öfverlåtet till honom sjelf att välja sina hyggen å skogen bäst han gitter.

Om ock *skogstillgången* inom en del kustsocknar är ganska knapp och för vissa byar eller hemman till och med otillräcklig, så är den dock inom länet i öfrigt ännu temligen riklig och öfverstigande husbehovet. Skogsbristen inom en del kustsocknar förmedlas dock, för såvidt det gäller virke till vedbrand, gårdsel och dylikt, i ganska väsentlig grad af det rikliga sågaffall, som de i kustsocknarna belägna stora ångsågarna lemna, förutom att länets båda städer, företrädesvis Sundsvall, i betydlig mån använda sågaffall till vedbrand.

Huru länge *trävarurörelsen* kan komma att hålla sig uppe vid den höjdpunkt, den innehaft såväl under denna som närmast föregående femårsperiod, torde vara svårt att säga. Att med afseende å antalet timmer, som afverkas till försågning, kulminationspunkten ännu icke är uppnådd, framgår dock med någorlunda visshet af här nedan intagna uppgifter öfver vid sågverken i medeltal årligen försågadt antal timmer.

Gör man deremot afseende å *virkets groflek*, så torde, ehuru dimensionerna af det timmer, som försågats under innevarande period, icke kunna anses i någon afsevärd mån understiga dem under närmast föregående, den tid dock ej vara så särdeles aflägsen, då grofleken af såväl fyrkantvirke som sågtimmer kommer att ej så obetydligt understiga de ganska goda dimensioner, saluvirket för närvarande i allmänhet innehar.

Visserligen hör man icke så sällan den åsigt uttalas, att det timmer, som under de senare åren utdrifves ur skogarne, skall med afseende å dimensionen vara mycket underlägset det, som afverkades för några år tillbaka, och nekas kan ej, att vid en del mindre sågverk, der afverkningsbeloppet ej så sällan står i allt för stor missproportion till skogstillgången, timret ofta nog är af ganska underhaltig groflek.

Ser man deremot saken mera i stort eller tager sågverks- och trävarurörelsen för länet i sin helhet i betraktande, så är den befarade minskningen af virkesdimensionerna icke så stor, som den understundom anses vara. Härvid bör också erinras, att i den mån timmertransporten, genom upprensning af en mängd nya flottleder och en i allmänhet bättre ordnad flottning, blifvit billigare, skogsegaren nu äfven bättre och med fördel kan utdrifva och tillgodogöra sig tallstockar af vida mindre dimensioner, än hvad förut var möjligt.

De skogar, hvartill afverkningsrätten under längre eller kortare tid blifvit försäld, innehafvas till största delen af sågverks-egare. Å skogar, som på så sätt innehafvas af de större sågverksbolagen, föres afverkningen af rotstock gemenligen icke lägre än till 10 å 11 tums timmer på 17 fot, engelskt mått, hvarförutan sparrhygge å dessa skogar endast förekommer undantagsvis, ett förhållande hvilket, om ock ofta nog motiveradt af skogshushållningsskäl, understundom dock endast beror deraf, att de gröfre virkesdimensionerna bättre betäcka utdrifnings- och flottningkostnaderna, der dessa äro dyra, samt gifva en jämförelsevis högre afkastning.

Hafva skogarne deremot hamnat i andra trävaruspekulanter händer, så är det ytterst sällsynt, för såvidt icke genom afverkningskontraktets bestämmelser hinder möta, att icke från dessa skogar allt virke, såväl timmer som sparrar, afverkas till möjligtast minsta afsättningsbara dimensioner, utan allt afseende å tillväxtskog. Ehuru ett rätt betydligt antal skogar eller rättare skogsskiften befinna sig i dylika så att säga skogssköflares ego, så hafva dock dessa skogar oftast en obetydlig ytvidd och upptaga sammanlagda en relativt föga betydande areal. Skogsköp med afverkningsrätt under vissa år förekomma väl ännu, dock hafva dylika köpeafstal under perioden hvarken varit synnerligen många eller afsett någon stor skogsareal.

Fortfarande nedläggas ansefliga kapital på att göra en mängd hittills orensade vattendrag flottningsbara, äfvensom på underhåll af förut utförda strömrensningbyggnader; och har länsstyrelsen under perioden fastställt flottningsstadgar för tillsammans tretton ström- och mindre vattendrag.

Trävarufloftningen är genom regleringar ordnad i samtliga större vattendrag inom länet utom för Indalselven, som dock utgör ett bland de största och mest virkesförande. Här har, märkligt nog, ej ännu någon flottningsreglering kommit till stånd; dock har syn för ordnande af virkesfloftningen äfven i detta vattendrag egt rum, och ärendet är i sådant afseende nu öfverlemnadt till länsstyrelsens pröfning.

När de jernvägar, hvartill anslagsmedel beviljats, blifva färdigbyggda, är det ej tvifvel om, att icke trävarurörelsen i ganska vidsträckt omfattning äfven kommer att begagna sig af detta transportmedel, med hänsyn till de många fördelar det, ehuru dyrare, dock eger framför floftningen.

Oaktadt trävarukonjunkturerna under perioden öfverhufvud taget icke varit så särdeles gynsamma och under tvenne år, 1878 och 1879, i synnerhet under det senare, varit mycket tryckta, så tyckes denna omständighet, att döma af *trävaruexportens storlek*, hvilken under denna period ej så obetydligt öfverstiger den under nästföregående, icke hafva haft något särdeles hämmande inflytande på den lifaktighet, med hvilken trävaruhandteringen inom detta län i allmänhet bedrifves.

Trävaruexporten, då deri icke inberäknas åtskilliga mindre virkesslag, såsom grufstöttor, stäfver och bandstakar m. m. eller till inrikes orter utskeppade virkes effekter, utgör i årligt medeltal för denna period omkring 46,500,000 kubikfot, mot omkring 40,700,000 kubikfot för närmast föregående, hvilket visar en ökning i årligt medeltal af 5,800,000 kubikfot.

För en jämförelse mellan exporten sådan den var under senaste året af föregående period, eller 1875, och sådan den visat sig vara under sista året af innevarande period, eller år 1880, har nedanstående tabell, grundande sig på tullkamrarnes i Sundsvall och Hernösand uppgifter, blifvit upprättad.

	Exporterat virke under			
	år 1875.		år 1880.	
		Summa kubikfot.		Summa kubikfot.
<i>Från Hernösands tullkammarsdistrikt.</i>				
Plankor och bräder... kubikfot	14,635,707		17,636,614	
Plank- och brädstump "	1,312,007		1,447,453	
Bjälkar och sparrar... "	174,423		185,883	
Timmer *)	910,069		688,312	
Spiror *)	11,250	17,043,456	239,932	20,198,194
Grufstolpar ..... stycken	95,003		25,150	
Stäfver och lagg	1,612,156		844,360	
Bandstakar, bärlingar och båtshakeskaft... "	17,018		30,862	
Årämmen	80		1,198	
<i>Från Sundsvalls tullkammarsdistrikt.</i>				
Plankor och bräder... kubikfot	15,081,108		18,999,864	
Plankstump	1,268,198		1,764,220	
Bjälkar och sparrar öfver 6 5 dec. tam fyrk. "	4,921,994		3,671,634	
Sparrar under 6 5 dec. - tum fyrkant	932,186		1,499,860	
Timmer	2,458,065		2,762,820	
Spiror	195,840	24,857,391	134,000	28,832,398
Bandstakar, bärlingar och båtshakeskaft... stycke	365		10,356	
Årämmen	2,765		—	
Grufstolpar	177,273		21,434	
Furustäfver	619,900		1,530,402	
Spjälved	253,250		77,870	
Summa	—	41,900,847	—	49,030,592

Nedanstående tabell grundar sig på de ifrån sågverken meddelade uppgifterna.

Uppgift öfver rit sågverken i medeltal årligen försågadt antal timmer:

	Antal försågadt timmer. Stycken.	Från		Antal försågadt timmer. Stycken.
		Frånö ångsåg	Strömnäs d:o	
Ang- och vattensågar inom Ångermanland.				70,000
Sandvikens ångsåg	90,000	Svanö d:o		80,200
Kramfors d:o 2 sågar...	275,000	Bollsta d:o		211,294

*) Timmer och spiror, i tullkammarens uppgifter angifna i stycketal, hafva reducerats till kubikfot å 15 kubikfot per stycke..

		Antal försågadt timmer. Stycken.		Antal försågadt timmer. Stycken.
Väija ångsåg		73,977	Sollefteå ångsåg	21,600
Korfsta d:o		25,000	Sollefteå bruks såg	3,028
Para d:o		15,000	Hallsta ångsåg	455
Kungsgårdens d:o }		172,000	Gravvattnets d:o	1,340
Mariebergs d:o }			Björkängs och Fanby såg ..	233
Lagnviks d:o		83,586	Rösta ångsåg	65
Sandö d:o		63,306	Skjerfsta d:o	257
Köja d:o		70,000	Vallå och Hågesta såg	2,140
Bäcke d:o		1,500	Granvågs ångsåg	2,320
Sprängsvikens d:o		83,868	Nylands d:o	230
Brunne d:o		30,000	Graninge bruks såg	1,977
Rö d:o		18,000	Österstrinne ångsåg	1,995
Åbords d:o		18,000	Mångrafs d:o	1,740
Åslands d:o		10,000	Hakesta d:o	1,100
Gideåbackens d:o		40,000	Vesterstrinne d:o	2,660
Alne nya d:o		60,000	Tjälls d:o	3,200
Jerfeds d:o		60,000	Skedoms d:o	1,080
Örnsköldsvika d:o		65,000	Ingersta d:o	340
Hörneborgs d:o		20,000	Nässjö d:o	790
Alfredshems d:o		35,000	Flo d:o	1,036
Domsjö d:o		100,000	Hämre d:o	252
Alnöunds d:o		25,000	Forse bruks d:o	9,667
Bjästa d:o		87,000	Sands d:o	700
Strängö d:o		8,000	Öns d:o	650
Mäja d:o		57,000	Vesterås d:o	675
Salsäkers d:o		50,000	Forsmo d:o	200
Gideå och Husums ångsåg...		140,000	Österås d:o	2,000
Furuhults ångsåg		200	Östanbäcks d:o	100
Hellinge d:o		20,100	Backsjö d:o	20,000
Helligums d:o		19,200	Björsta d:o	4,000
Näslands d:o		550	Ramsås d:o	5,600
Ramsås d:o		12,000	Hallsjö 4 d:o	5,000
Svarviks d:o		2,000	Tunsjö d:o	2,000
Ulrviks d:o		42,100	Mo d:o	3,200
Vestersjölunds d:o		500	Flögsäters d:o	4,000
Åms d:o		450	Ållsta d:o	3,000
Brunne d:o		2,500	Angsta d:o	6,000
Risnäs d:o		200	Delångers d:o	2,000
Sörgårdens d:o		770	Eds d:o	1,500
By d:o		540	Elgbergets d:o	500
Kläppnäs d:o		240	Forsels d:o	6,000
Offers d:o		12,000	Lomyra d:o	1,000
Ständars d:o		4,000	Mosjöans d:o	1,500
Första d:o		4,200	Nyedets d:o	3,000
Lo bys d:o		5,000	Slätterå d:o	800
Dämsta d:o		500	Sels d:o	1,000
Vietts & Myckelby ångsåg...		5,000	Vestertorps d:o	2,000
Utnäs ångsåg		2,000	Vestervattnets d:o	300
Djupeds d:o		2,500	Östervattnets d:o	300
Brandtbergs d:o		2,500	Flerke d:o	2,200
Lökoms d:o		2,000	Täfra d:o	7,000
Björkä d:o		15,000	Öfversjö d:o	700
Strinne d:o		1,000	Torsböle d:o	400
Nyåle d:o		600	Utanlandsjö d:o	18,000

		Antal försågade timmer. Stycken.			Antal försågade timmer. Stycken.
Humps ångsåg	.....	1,800	Eriksdals ångsåg	.....	89,293
Inviksfors d:o	.....	5,000	Strands d:o	.....	140,000
Edens d:o	.....	2,200	Gustafsbergs d:o	.....	100,000
Getbergs d:o	.....	700	Johannesviks d:o	.....	48,122
Sikfors d:o	.....	4,000	Byns d:o	.....	157,903
Qvarnbackens d:o	.....	12,000	Alvika d:o	.....	37,900
Bergs d:o	.....	7,000	Alafors d:o	.....	108,024
Käxeds d:o	.....	3,500	Söråkers d:o	.....	49,292
Gällsta d:o	.....	5,000	<i>Vid vattensågarna.</i>		
Östmarkens d:o	.....	2,000	Galtströms vattensåg	.....	9,649
Mo d:o	.....	40,000	Sörfors d:o	.....	10,000
Flerke d:o	.....	8,000	Hofs d:o	.....	1,500
Fors d:o	.....	9,000	Qvarsätts d:o	.....	800
Bjästa d:o	.....	20,000	Pålänga d:o	.....	400
Bjällsta d:o	.....	9,000	Ro d:o	.....	200
Gladomsfors d:o	.....	9,000	Huljens d:o	.....	50
Näske d:o	.....	7,000	Norafors d:o	.....	400
Summa		2,703,768	Vestanå d:o	.....	400
<i>Inom Medelpad.</i>			Jerqvitsle d:o	.....	500
<i>Vid ångsågarna.</i>			Oxajö d:o	.....	600
Svartviks ångsåg	.....	215,000	Glimå d:o	.....	1,500
Klampenborgs d:o	.....	136,569	Backens & Vesterflygge såg	.....	500
Vaple d:o	.....	60,036	Sundsjö vattensåg	.....	450
Nyhamns d:o	.....	71,000	Sunås d:o	.....	100
Essvikens d:o	.....	28,500	Indals d:o	.....	1,333
Vifstavarfs d:o	.....	193,100	Bjällsta d:o	.....	200
Skönviks d:o	.....	305,285	Leå d:o	.....	775
Sunds d:o	.....	154,903	Österströms d:o	.....	956
Tunadals d:o	.....	200,000	Fagerviks d:o	.....	603
Ortvikens d:o	.....	139,200	Östanbäcks d:o	.....	1,140
Mons d:o	.....	161,043	Vattensågarna inom Borgsjö	.....	2,000
Vindskärfsvarfs d:o	.....	40,000	Summa		2,599,226
Kubikenborgs d:o	.....	130,000	Summa summarum		5,302,994

Anmärkning. Från Skogs, Öje, Vestanå och Bälsjö vattensågar äfvensom från åtskilliga husbehofsågar inom Tuna, Stöde och Torps distrikt hafva icke några uppgifter om försågadt antal timmer kunnat vinnas.

Medelpris å exporterade trävarueffekter under åren 1876—1880.

Virkesorter.	1876.		1877.		1878.		1879.		1880.	
	Per standard.	Per kubikfot.	Per standard.	Per kubikfot.	Per standard.	Per kubikfot.	Per standard.	Per kubikfot.	Per standard.	Per kubikfot.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Plank	132 ⁰⁰	0 ⁸⁰	145 ²⁰	0 ⁸⁸	115 ⁵⁰	0 ⁷⁰	92 ⁴⁰	0 ⁵⁶	123 ⁷⁵	0 ⁷⁵
Bräder	123 ⁷⁵	0 ⁷⁵	133 ⁶⁵	0 ⁸¹	108 ⁹⁰	0 ⁶⁶	80 ⁸⁵	0 ⁴⁹	112 ²⁰	0 ⁶⁸
Plank och brädstamp (per kubikfamn).	45 ³⁶	0 ²¹	38 ⁸⁸	0 ¹⁸	32 ⁴⁰	0 ¹⁵	25 ⁹²	0 ¹²	41 ⁰⁴	0 ¹⁹
Bjelkar	78 ⁰⁰	0 ⁵²	78 ⁰⁰	0 ⁵²	75 ⁰⁰	0 ⁵⁰	46 ⁵⁰	0 ³¹	72 ⁰⁰	0 ⁴⁸
Sparrar, under 8 tuu engelskt mått	60 ⁰⁰	0 ⁴⁰	63 ⁰⁰	0 ⁴²	58 ⁵⁰	0 ³⁹	39 ⁰⁰	0 ²⁶	52 ⁵⁰	0 ³⁵
Timmer	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0 ⁴⁰

Försågadt virke. Trävarupris. Skogarnes biprodukter.

Af förestående uppgifter kunna åtskilliga anmärkningsvärda slutsatser dragas, såsom:

att exporten af plank och bräder samt gröfre virke under år 1880 öfverstigit den under år 1875 med icke mindre än 7,129,745 kubikfot;

att medeltalet af per år under denna period vid sågverken försågadt antal timmer öfverstiger årliga medeltalet för närmast förflutna period med 539,952 stycken timmer;

att Sundsvall är den förnämsta orten för export af fyrkantvirke;

att exporten af sparrar något ökats, då den deremot minskats för bjelkar;

att exporten af grufstöttor eller pitprops, som i det hela visat sig vara högst obetydlig, än ytterligare minskats;

att sågutbytet per stock eller timmer skulle utgöra 6·7 kubikfot exportabelt virke*);

samt att årliga medelvärdet af under perioden exporteradt virke, då deri icke inbegripas de mindre virkessortimenterna, enligt de virkespris, som i förestående tabell äro angifna, skulle utgöra omkring 28,316,651 kronor eller 4,957,839 kronor mer än det belopp, hvartill årliga medlexportvärdet under föregående period blifvit beräknadt.

Vidkommande den areal skogsmark, från hvilken här ofvau omförmälda ansefliga virkesbelopp för export blifvit afverkad, så skulle den med enahanda beräkningsgrund, som i underdåniga berättelsen för närmast förflutna femårsperiod finnes angifven och närmare motiverad, utgöra 32,706,486 kvadratref. Delas nu afverkningsbeloppet, reduceradt till rå, oförädlad virkesmassa med 50 procents förhöjning, med denna ytvidds belopp, det vill säga 69,750,000: 32,706,486, så visar sig, att afverkningen för exportvirke i medeltal skulle uppgå till 2·13 kubikfot per kvadratref skogsmark, dock att häruti ingå åtskilliga mindre virkessortimenter såsom grufstöttor, bandstakar, stäfver och dylikt. Den beräkning, som i enahanda afseende blifvit uppställd för föregående period, utvisar ett afverkningsbelopp af 1·8 kubikfot per kvadratref; och skall således afverkningen för innevarande period hafva ökats med 0·33 kubikfot per kvadratref skogsmark.

Högst sällan tillgodogöras de biprodukter, som kunde vinnas ur skogarne och för hvilka mer än rikligt material förefinnes. Sålunda är tillverkningen af tjära ganska obetydlig och ofta nog icke ens till husbehof. Tillverkning af pottaska, som förr idkades å en och annan ort, har nästan alldeles upphört; och beträffande insamling af skogsfrö, så har detta förvärf ej heller lyckats göra några framsteg inom länet.

Orsakerna till de missförhållanden, som ega rum härutinnan, torde vara ej mindre brist på företagsamhet och energi hos befolkningen i förening med en viss lojhet och obenägenhet för att egna uppmärksamhet och arbete åt äfven mindre förvärfskällor och binäringar, än ock, och kanske hufvudsakligen, att trävarurörelsen, med den omfattning den för närvarande innehar, nära nog under alla årstider absorberar de flesta tillgängliga arbets-

* Vid detta resultat, som uppkommit genom att dividera medeltalet försågadt och exporteradt virke med i medeltal försågadt antal timmer, bör erinras, att i uppgifterna om vid sågverken försågadt virke ingår en mängd timmer försågadt vid de mindre vattensågarna, men hvilkas tillverkning aldrig exporterats utan användes till husbehof; hvarförutom icke så obetydligt af ångsågarnas tillverkning dels förbrukas till husbehof inom orten, dels ock utskippas till irikes orter och således icke heller ingår i här ofvan meddelade uppgifter öfver exporteradt virke, på grund hvaraf virkesutbytet af försågadt vara per timmer i sjelfva verket är högre, än hvartill den här ofvan beräknats.

krafter på samma gång denna näringsgren är den mest inkomstbringande.

Att trävarurörelsen, jemte det den obestriddigen fört och för länet framåt i många afseenden, dock utöfvar en hämmande inverkan såväl på en del binäringar som på sådana industriella företag, som fordra större arbetskrafter, kan icke nekas. Det ogynnsamma inflytande, trävaruindustrien anses utöfva på jordbruksnäringen, hufvudsakligast genom uppjagade arbetslöner, torde dock under denna period och synnerligen under dess tvenne sista år hafva varit mindre kämbart än tillföre. Länsstyrelsen hyser ock förhoppning om, att länets tvenne hufvudnäringar, jordbruk och skogshandtering, mer och mer skola närma sig hvarandra och så småningom allt bättre inse, att de hafva många ömsesidiga, gemensamma och i hvarandras näringslif ingripande intressen, samt att således den afvoghet och det missförstånd, som otvivelaktigt förefunnits mellan dessa näringsgrenar, slutligen skola försvinna.

Trävaruindustrien eger fortfarande en väsentlig inverkan på såväl kronans inkomster som allmänna välförhållandet inom länet; och länsstyrelsen har i här nedan intagna tabell Litt. E låtit upprätta ett sammandrag öfver bevillingen efter andra artikeln, af hvilket sammandrag, jemfördt med det i förra femårsberättelsen införda, framgår att, då den för inkomstbevilling fastställda afgift under perioden 1871—1875 utgjorde sammanlagt 445,011 kronor 95 öre, uppgår summan deraf för denna period, oaktadt de jemförelsevis dåliga konjunkturer, som derunder varit rådande, till 513,853 kronor 85 öre.

Vid den inom länet belägna skogsskolan vid Sillre, hvilken anlades år 1861 och sedan dess underhållits af statsmedel, bedrifves undervisningen fortfarande af en föreståndare och en skogsrättare. Årligen hafva för vinnande af inträde vid skolan många flera sökande från skilda delar af Norrland anmält sig, än som kunnat antagas med hänsyn till såväl utrymmet vid skolan som till det antal stipendier för lärlingarne, hvilket för densamma är anslaget. Under denna period hafva tillsammans 60 lärlingar, deraf 50 ordinarie och 10 extra, blifvit utexaminerade från skogsskolan. Efter genomgången lärokurs hafva dock lärlingarne under de senare åren haft större svårigheter att vinna anställning, vare sig såsom kronojägare och bevakare vid kronans skogar eller såsom faktorer och förmän vid den enskilda skogshandteringen, enär de flesta dylika platser redan till stor del äro upptagne af i allmänhet ungt folk.

D) Jagt och djurfångst. Beträffande *vildståndet* och *jagten* inom länet får länsstyrelsen underdånigast meddela, att af roföglar *björn* och *lo* förekommit sparsamt, *varg* alls icke, *räf* ganska rikligt synnerligast inom norra Ångermanland, ehuru ej i tilltagande, *järf* temligen allmänt inom fjellsocknarna, samt *utter* och *mård* i enstaka fall öfver hela länet; att af skadliga roföglar *örn*, *falk* och *fiskljuse* visat sig i medelmättigt antal, *dufhök* allmänt, ehuru numera ej i tilltagande, samt *berguf* i ökad förhållande jemfördt med föregående period inom de orter, hvarest lokala förhållanden äro lämpliga för hans trefnad; samt att tillgången af *nyttigt vildt* varit: å *elg* medelmättigt inom en del orter och i andra god, men utan tvifvel i ökning till följd af det skydd, hvaraf detta djurslag genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 26 september 1879 kommit i åtnjutande, å *hare* god, å *tjäder* och *orre* i allmänhet god samt vid kustlandet rikligt,

Sammandrag öfver bevillingen efter 2:dra artikeln uti Vesternorrlands län åren 1876—1880.

Tab. Litt. E.

För år	Fastighetsbevilling.			I n k o m s t b e v i l l i n g.						Summa bevilling efter 2:dra artikeln.					
	Uppskattadt värde		Fastställt bevilling	Uppskattadt inkomst			Medgifvet afdrag enligt § 8 i bevillningsstadgan.	Antagen beskattningsbar inkomst.	Fastställt bevillningsafgift.						
	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.		Summa värde.	af jordbruksfastighet.	af rörelse, näring eller yrke.					af allmän tjänstefattning eller pension.	af enskild tjänstefattning eller pension.	Summa.		
1876.....	51,250,350	18,278,115	69,528,465	15,375,11	9,189,06	24,514,17	452,597	10,768,516	985,025	1,244,456	13,400,524	2,886,000	10,514,524	105,146,24	129,659,41
1877.....	51,315,290	19,591,545	70,906,835	15,334,60	9,735,77	25,190,37	480,830	11,854,401	985,538	1,450,362	14,729,631	3,115,900	11,613,731	115,337,31	140,627,68
1878.....	51,645,290	20,085,615	71,730,905	15,493,60	10,042,80	25,536,40	550,185	11,680,577	963,151	1,458,030	14,651,923	3,453,600	11,198,323	111,983,23	137,519,63
1879.....	61,329,100	22,235,575	83,564,675	18,398,71	11,117,78	29,516,52	548,345	7,912,806	1,113,674	1,499,437	11,104,236	2,618,100	8,486,136	84,861,36	114,378,08
1880.....	69,691,300	23,298,145	92,989,445	18,279,39	11,649,22	29,928,61	523,230	9,437,535	1,149,463	1,467,720	12,577,351	2,925,300	9,652,051	96,529,51	126,455,12
Summa: 276,471,390	203,489,295	379,960,625	52,911,63	31,714,63	131,636,97	2,563,617	51,638,809	5,096,854	7,120,005	66,404,23	15,073,900	51,333,335	513,853,85	648,539,92	

och å såväl *hjerpe* som *snöripa* god, hvaremot bland de flesta sjöfögelarter en fortgående minskning synes ega rum.

Jagt å *nyttigt vildt* idkas under senare delen af sommaren och hösten såsom nöje af i städerna och landsorten boende jagt-älskare, men bedrifves hufvudsakligen af allmogemän och skogsarbetare i förening med fångst medelst snaror och stockfällor, dervid ofta afseende icke fästes vid stammens bibehållande eller jagtstadgans föreskrifter. Den största skadan å vildafveln och vildståndet åstadkommes dock genom den mängd kringströfvande hundar, som öfver allt inom länet förekomma och om hvilka i korthet kan sägas, att de till nyttigt vildt stå i jemförligt förhållande med skogseldarne till skogarne, d. v. s. att årligen i medeltal hundarne förbruka största delen af det vildbråd, som dödas, och skogseldarne den största virkesmassan. Dessa hundar, som antingen fritt och utan ringaste tillsyn få kringdrifva eller åtfölja vallhjonon, erhålla vanligen högst ringa eller ingen föda af sina egare, i följd hvaraf de sjelfva måste förskaffa sig nödigt lifsuppehälle, hvilket jagtmarkerna få tillsläppa i form af ägg, fogel, harungar m. m., och hvartill äfven de ått sig sjelfva under somrarne öfverlemnade färhjordarne få lemna sin kontribution. Kattor åstadkomma äfven icke obetydlig skada å ägg, ungar och småfögel, äro hönsgårdarnes värsta fiender samt förekomma inom åtskilliga mera bebodda trakter i förvånande mängd.

I syfte att inom länet söka åstadkomma en förbättrad jagtvård samt genom frivillig samverkan underlätta den fåtaliga krono- och skogsbetjeningens bemödanden att förekomma förbrytelser emot jagtförfattningarna i allmänhet och synnerligast det öfverhandtagande olofliga elgskyttet, hvilket ofta bedrifves på ett om råhet och grymhet vittnande sätt, sammanträdde ett antal jagtvänner i Hernösand den 12 juli 1879, vid hvilket tillfälle en *jagtvårdsförening* bildades, förslag till stadgar antogs, interimstyrelse utsågs, beslut fattades, att hos länets landsting och hushållningssällskap göra framställning om anslag för befremjande af föreningens verksamhet, samt 63 jagtchefer — en för hvarje af länets socknar — valdes, till hvilka kallelsebref utfärdades och uppdrag meddelades, att hvar och en för sitt distrikt till styrelsen inkomma med förslag till jagtuppsyningsmän och ledamöter.

Sedan förut öfvermålade förslag till stadgar den 21 augusti 1879 blifvit af landshöfdingeembetet gilladt, landstinget och hushållningssällskapet, hvart för sig, benäget beviljat de begärda anslagen, 500 kronor årligen under fem år, samt af från de flesta jagtcheferne ingångna förslag till jagtuppsyningsmän och öfrige ledamöter visat sig, att föreningens syftemål af ett betydligt antal personer omfattats med intresse, ansåg sig styrelsen vid sammanträde den 29 februari 1880 kunna, på grund af § 13 i föreningens stadgar, besluta om premieutdelningar från samma års början för döda räfvar, dufhökar och kråkor.

För att, synnerligast hos allmogen, lifva intresset för föreningen, har anordnats en årlig täfflingsskjutning, hvilken för innevarande år var talrikt besökt och försiggick under gynsamma förhållanden.

Premier till ett sammanlagdt belopp af 1,270 kronor 10 öre hafva under år 1880 blifvit utbetalda för dödade 371 räfvar, 257 dufhökar och 161 kråkor, hvarjemte 3 björnar blifvit fällda vid af ledamöter i jagtvårdsföreningen för sådant ändamål särskildt anordnade jagter.

E.) **Berghandtering m. m.** I Eders Kungl. Majts nådiga bref till Kungl. Kommerskollegium den 26 oktober 1877 har

blifvit föreskrifvet, att från och med år 1878 de uppgifter, som vederbörande bergsbruksidkare äro skyldige att årligen afgifva, skola omfatta rörelsen under kalenderår i stället för den förut begagnade tidräkningen, det så kallade bruksåret. Då nämnda uppgifter ligga till grund för all statistik rörande bergsbruket, måste den föreskrifna öfvergången från en tidräkning till en annan hafva till följd, att denna redogörelse äfven afser november och december månader af kalenderåret 1875 eller en sammanlagd tidrymd af 5¹⁷ år.

Under denna tid hafva för mineralfyndigheter inom länet *mutsedlar* blifvit utfärdade till ett antal af 55, deraf 13 å jernmalms-, 1 å silfver- och blymalms-, 10 å kopparmalms-, 27 å nickelmalms-, 1 å zinkmalms-, 1 å blyerts- samt 2 å svafvelkyndigheter. Så vidt hittills blifvit känt, har dock intet af de sålunda inmutade fyndställena gifvit förhoppning om brytvärda tillgångar å för industrien värdefulla råämnen.

Tid efter annan hafva 11 hviloständsresolutioner blifvit meddelade, hvilka resolutioner samtliga afsett Ulfö jernmalmsgrufvor i Nätra socken. I dessa grufvor brötos dock under år 1877 11,620 centner malm. I öfrigt har någon *malmbrytning* inom länet ej förekommit utom i Trygg- och Åsgrufvorna i Alnö socken, dervid enligt uppgift år 1879 erhållits 4,000 centner jernmalm.

Af de i länet befintliga 6 *masugnarne*, af hvilka den vid Galtströms bruk år 1877 blifvit från grunden om- och nybyggd, hafva under 1 år samtliga, under 1 år 5 och under 3 år 4 varit i gång. Enligt nedanstående tabell uppgick dervid deras sammanlagda tillverkning till 723,117¹⁰ centner tackjern, deraf 686,124⁹⁰ centner eller 95 proc. af tillverkningen utgjorts af smidestackjern, men återstående 5 proc. eller 36,992²⁰ centner af diverse gjutgods. Härvid hafva blifvit förbrukade 1,386,878⁹⁰ centner malm, deri dock ingå omkring 2,000 centner skrot- och småjern, samt 139,902¹⁶ centner kalk; och har all malm, med undantag af 29,947⁶⁰ centner, som erhållits från Ulfögrufvorna, blifvit hemtad från sydligare delar af riket.

Vid anskaffandet af de årliga malmbehofven hafva bruksgarne allt mer vinlagt sig om förvärfvandet af sådana malmer, som utmärka sig för jemförelsevis större jernhalt, hvilket bäst ådagaläggas deraf, att tackjernsprocenten af beskickningen vid 1879 och 1880 årens blåsningar i medeltal uppgick till 49³² proc., under det att samma procent under åren 1876 och 1877 ej var högre än 44⁷⁴. I sammanhang härmed har dygnstillverkningen stigit från 196⁹¹ centner under åren 1876 och 1877 till 239¹¹ centner under åren 1879 och 1880.

År	Begagnade masugnar.	Blåsningstid.		Uppgifven tillverkning.					
		Dygn.	t.r.	Smidestackjern.		Gjutgods.		Summa.	
				Centn.	℔	Centn.	℔		
Brusåret 1876	5	621	1	113,748	04	5,628	60	119,376	64
do 1877	4	411	20	75,264	20	8,772	49	84,036	69
Nov. o. dec. "	3	108	15	20,122	58	676	12	20,798	70
Kalenderåret 1878	6	888	11	182,007	81	4,276	35	186,284	16
do 1879	4	561	10	118,306	01	14,635	02	132,941	03
do 1880	4	745	23	176,676	26	3,003	62	179,679	88
Summa	26	3,336	19	686,124	90	36,992	20	723,117	10
Medeltal per år	4 ⁵⁴	645 ⁴²	—	132,712	72	7,155	16	139,867	91

Vid de egentliga *gjuterierna*, af hvilka under dessa år trenne varit i gång, har tillverkningen uppgått till 21,378⁸⁵ centner enligt nedanstående tabell:

Gjuterier.	Bruks- året 1876.		Bruks- året 1877.		Nov. och dec. må- nader 1877.		Kalen- deråret 1878.		Kalen- deråret 1879.		Kalen- deråret 1880.		Summa.	
	Ctr.	℔	Ctr.	℔	Ctr.	℔	Ctr.	℔	Ctr.	℔	Ctr.	℔	Ctr.	℔
Sund	1,747	33	1,258	99	124	77	733	15	536	78	998	—	5,399	02
Mohögs och Christinedals mekaniska verkstäder	—	—	4,245	35	755	77	4,422	82	2,547	37	1,676	78	13,648	09
Sörfors	—	—	782	94	124	80	520	02	558	97	345	01	2,331	74
Summa	1,747	33	6,287	28	1,005	34	5,675	99	3,643	12	3,019	79	21,378	85

Af tjugu stångjernsverk, som vid periodens början funnos privilegierade inom länet, hafva trenne, nemligen Gryttjen och Johannisfors samt Norafors, efter anmälan i Kungl. Kommerkollegium, blifvit nedlagda. Stångjernsmedjan vid Lagfors bruk förstördes genom våld år 1877 och har sedan ej blifvit ånyo uppförd.

År	Obe- gagna- de stång- jerns- verk.	Begagnade			Uppgifven tillverkning.				
		verk.	härdar.	Stång- och ämnesjern.	Smältstye- ken o. rå- stänger.		Summa.		
					Centner.	℔	Centner.	℔	
Bruksåret 1876	8	12	22	79,239	22	—	79,239	22	
d:o 1877	7	13	30	68,580	87	22,525	61	91,106	48
Nov. o. dec. "	12	6	16	2,912	70	1,499	—	4,411	70
Kalenderåret 1878	7	10	23	32,518	80	59,598	30	92,117	10
d:o 1879	8	9	21	29,482	37	91,702	85	121,185	22
d:o 1880	9	8	19	35,930	95	92,394	95	128,325	90
Summa	51	58	131	248,664	91	267,720	71	516,385	62
Medeltal per år	7.93	10.25	22.76	48,097	66	51,783	50	99,881	16

Af förbemälda 20 stångjernsverk hafva 13 varit begagnade under ifrågasvarande femårsperiod, dock så att endast 7 alla åren, 2 under 4, 1 under 3 samt 3 verk under 2 år varit i gång. Dervid hafva, såsom af ofvanstående tabell vidare framgår, blifvit tillverkade 248,664.91 centner stång- och ämnesjern samt 267,720.71 centner smältstycken och råstänger. Denna senare tillverkning har egt rum vid Sörfors och Galtströms bruk, vid hvilka smedjorna blifvit ombyggda och valsverk

inrättade. Tillverkningen af smältstycken vid Sörfors, uppgående till 159,168.45 centner, har derstädes blifvit till största delen utvalsad till så kalladt finjern, hvaremot tillverkningen vid Galtström, 66,736.61 centner smältstycken och 41,815.65 centner råstänger, blifvit fördd utom länet, för att å annan ort ytterligare förarbetas och förädlas.

Under perioden hafva 13 manufakturverk varit begagnade, deraf ett, nemligen Graninge, uteslutande egnat sig åt tillverkning af garfstål. Jernmanufaktur tillverkningen i sin helhet inom länet uppgår till 187,912.15 centner, då deri äfven inräknas 135,331.41 centner valsadt finjern, hvilket, såsom här förut blifvit antydt, åstadkommits vid Sörfors bruk. Den af gammalt med benämningen jernmanufaktur betecknade tillverkningen belöper sig således för perioden till endast 52,580.74 ctr, bestående af 1,185.01 ctr garfstål, 200.05 ctr plåtsmide, 9,307.50 ctr spik, 2,952.32 ctr redskapsmide samt 38,935.86 ctr diverse manufaktur. Tab. Litt. F lemnar upplysning om hela tillverkningen.

Anläggningen af ett nytt manufakturverk under benämningen Hernösands spikfabrik har i Kungl. Kommerkollegium blifvit anmäld den 20 juli 1877; men företaget misslyckades och fabriken blef snart nedlagd.

Vid Lunne i Timrå socken har visserligen något arbete egt rum i dervarande nickelmalmgrufva; men någon tillverkning vare sig af rödfärg eller andra produkter har derstädes ej förekommit.

De vid grufvorna och jernförädlingsverken inom Vesternorrlands län använda arbetarne hafva till antalet varit följande:

År.	Vid jerngrufvorna.			Vid jernverken.						Vid andra verk med tillhörande grufvor.	Summa samman.
	Ständiga.	Tillfälliga.	Summa.	Masugnarne.	Stångjerns- verken.	Smältstye- ken o. rå- stänger.	Manufaktur- verken.	Ej klassifi- cerade.	Summa.		
Bruksåret 1876	—	5	5	127	127	142	—	396	8	409	
d:o 1877	—	—	—	95	191	139	59	484	2	486	
Nov. o. dec. "	—	—	—	69	130	146	20	365	—	365	
Kal.-året 1878	—	—	—	146	160	171	20	497	—	497	
d:o 1879	3	—	3	95	120	163	13	391	—	391	
d:o 1880	—	—	—	96	109	151	—	356	—	359	
Summa	3	5	8	628	537	915	112	2,492	10	2,510	
Medeltal per år	0.58	0.97	1.55	110.35	140.94	153.15	18.44	423.18	1.93	426.66	

Tab. Litt. F.

Tillverkningen vid manufakturverken åren 1876—1880.

År.	Begagnade ma- nufaktur- verk.	Uppgifven tillverkning.											
		Stål.		Plåtsmide.		Spik.		Redskaps- smide.		Diverse annan manu- faktur.		Summa.	
		Antal.	Centner.	℔	Centner.	℔	Centner.	℔	Centner.	℔	Centner.	℔	Centner.
Bruksåret 1876	13	306	73	—	—	3,223	43	225	03	11,207	35	14,962	54
d:o 1877	11	272	08	200	05	2,434	56	95	85	11,571	04	14,573	58
Nov. o. dec. "	11	38	41	—	—	468	06	12	72	1,035	48	1,554	67
Kalenderåret 1878	13	224	08	—	—	1,803	31	137	04	50,344	11	52,508	51
d:o 1879	12	160	60	—	—	664	99	782	05	50,623	06	52,230	70
d:o 1880	12	183	11	—	—	713	15	1,699	63	49,486	23	52,082	12
Summa	72	1,185	01	200	05	9,307	50	2,952	32	174,267	27	187,912	15
Medeltal per år	12.15	229	21	38	69	1,800	29	571	05	33,707	40	36,346	64

I hvad riktning bergshandteringen inom länet utvecklats sig, torde bäst inhemtas af nedanstående jämförelse mellan förhållandena under närmast föregående femårsperiod och den nu ifrågasvarande.

	Perioden 1871—1875.	Perioden 1876—1880.	Skilnaden, be- tecknad med + eller —.
<i>Jerngrufoorna.</i>			
Bruten jernmalm..... centn.	101,920·00	25,620·00	— 76,300·00
<i>Masugnarna.</i>			
Medeltal, som årligen varit i gång..... st.	4·60	4·54	— 0·06
Medeltid, hvarunder masugn årligen varit i gång..... dygn.	145·99	142·17	— 3·82
Tillverkadt tackjern under pe- rioden..... centn.	560,353·11	723,117·10	+ 162,763·99
Medeltillverkning per år..... "	112,070·62	139,867·91	+ 27,797·29
d:o per år och masugn..... "	24,363·17	30,807·91	+ 6,444·74
Medeltillverkning per dygn.... "	166·88	216·71	+ 49·83
<i>Gjuterierna.</i>			
Uppgifven tillverkning..... "	24,369·05	21,378·85	— 2,990·20
<i>Stångjernsverken.</i>			
Medeltal verk, som årligen varit i gång..... st.	12·00	10·25	— 1·75
Medeltal härdar, som årligen varit i gång..... "	26·90	22·76	— 3·24
Tillverkadt stång- och ämnes- jern..... centn.	421,849·36	248,664·91	+ 173,184·45
Tillverkade smältstycken och råstänger..... "	—	267,720·71	+ 267,720·71
Medeltillverkning per år..... "	84,369·87	99,881·16	+ 15,511·29
Medeltillverkning per år och verk..... "	7,030·82	9,744·50	+ 2,713·68
Medeltillverkning per år och härd..... "	3,244·99	4,388·45	+ 1,143·46
<i>Manufakturverken.</i>			
Medeltal verk, som årligen varit i gång..... st.	11·20	12·15	+ 0·95
Tillverkadt jernmanufaktur..... centn.	75,141·62	52,580·74	+ 22,560·88
d:o valsadt finjern..... "	—	137,331·41	+ 137,331·41
Medeltillverkning per år..... "	15,028·32	36,346·64	+ 21,318·32
d:o per år och verk..... "	1,341·81	2,991·19	+ 1,649·38
<i>Andra verk.</i>			
Tillverkadt rödfärg..... tr.	50	—	— 50

Af denna jämförelse framgår:

att jernmalmsbrytningen, som dock hittills ej torde böra betraktas annat än såsom tillfälligt förekommande, nedgått med 74·9 procent;

att, under det att antalet drifne masugnar bibehållit sig oförändradt, tiden, hvarunder hvarje sådan inrättning varit i gång, något minskats;

att tackjernstillverkningen öfver hufvud stigit med 29 proc., hvilket förhållande i främsta rummet måste tillskrivas ofvannämnda användande af rikare malmer;

att, fastän trenne gjuterier fortfarande varit i gång, tillverkningen af gjutgoods efter omsmältning nedgått med 2,990·20 centner eller 13·3 proc.;

att antalet af begagnade såväl stångjernsverk som härdar minskats;

att tillverkningen af stång- och ämnesjern nedgått med ej mindre än 173,184·45 centner eller 41 proc., men att en ny tillverkning, den af smältstycken och råstänger under perioden uppstått, hvarigenom tillverkningen i räck- och smälthärdar inom länet stigit med 22·4 proc. *) samt att ett likartadt förhållande egt rum äfven i afseende å manufakturverken, i det att tillverkningen af finjern tillkommit, hvarigenom tillverkningen i sin helhet stigit med ej mindre än 150·1 proc. på samma gång som den förut befintliga, med jernmanufaktur betecknade tillverkningen minskats med 30 proc.

Utskeppningen af jern från Hernösands och Sundsvalls tullkammaredistrikt har under år 1880 utgjort, från det förra 37,922 centner tackjern och 14,598·04 centner stångjern samt från det senare 99,319·12 centner af bådadera slagen sammanlagdt.

F) **Fiske** har under denna period bedrifvits på enahanda sätt som under förra femårsperioden.

Laxfisket i hafvet med krok och nät och i elfvarne med tinor har gifvit icke obetydlig fångst, deraf en del utförts till Stockholm. Genom anslag från landstinget underhållas fortfarande *fiskodlingsanstalter* vid Njurunda, Sillre och Dombäcksmark. Under 1876 års höst utsläpptes från länets samtliga fiskodlingsanstalter omkring 275,000 stycken laxyngel och omkring 35,000 stycken sikyngel samt under år 1877 420,000 laxyngel, 50,000 stycken laxöringsyngel och 100,000 stycken sikyngel, hvilka siffror under följande åren af denna period alltjemt ökats. Men ehuru flere bevis ådagalägga, att tillgången på nu nämnda fiskslag just i och genom fiskodlingsanstalternas verksamhet i märkbar mån ökats, klagas likväl från flera håll vid Ångermanelfven, Ljungan och Indalselfven öfver ett i jämförelse med förflutna år dåligt fiske. Orsaken härtill förmodas till en stor del vara, dels att lekplatserna förstöras genom barkaffallet vid flottningar af obarkadt timmer och dels att fisket vid elfvarnes mynningar bedrifves med så kallade finn- eller storrysor.

På framställning af länets landsting och efter det vederbörande varit inför länsstyrelsen i ämnet hörde, har Eders Kungl. Majts Befallningshafvande den 7 september innevarande år genom utslag, som blifvit i länskungörelserna intaget, utfärdat stadgar för reglering af fiske med så kallade stor- eller finnrysor att tillämpas från den 15 nästpåföljande oktober, men besvär hafva blifvit öfver detta utslag hos Eders Kungl. Majt i underdånighet anförda. Härförutan hafva förnyade utslag uti det i förra femårsberättelsen omförmälda, från Eders Kungl. Majts och rikets Kammarkollegium återförvisade ärendet angående stadgar för laxfisket i såväl Ljungan som Indalselfven blifvit af länsstyrelserna i detta och Jemtlands län gemensamt under den 21 nästlidne oktober meddelade.

Viktigast för länet är dock *strömmingsfisket*, hvilket bedrifves utefter hela kusten med notar och skötar, och hvarä ett stort antal af kustbefolkningen, särskildt i norra Ångermanland, egnar sig. Efter sannolikhetsberäkning har ock medelfiskfångsten i blott Norra Ångermanlands fögderi befunnits uppgå till 100,000 å 125,000 kronor årligen.

*) Att betydligt mindre tid m. m. erfordras för framställning af smältstycken och råstänger med tillhjälp af valsverk än för stångjernsproduktionen vid de äldre hamnarverken utgör förklaring derpå, att medeltillverkningen såväl vid särskildt stångjernsverk som per härd kunnat stiga med respektive 38·6 och 35·2 proc.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A.) **Landtkommunikationer.** Uti tabellen N:o 2 lemnas redogörelse för de *allmänna vägarnes* inom länet längd vid periodens slut äfvensom för länets skjutsanstalter och antalet utgångne hästar.

Den anmärkning, som förekom i länsstyrelsens nästföregående femårsberättelse om svårigheten att vinna exakta uppgifter å längden utaf de olika slagen af vägar inom länet, kvarstår jemväl för denna period, så att, då vägarne sammanlagda längd i den för förra perioden upprättade tabellen upptages till 208.51 mil, angifves den sammanlagda längden af vägarne för den nu förflutna perioden vara endast 197.87 mil, änskönt, enligt den senast uppgjorda tabellen, ny väg af 4.22 mils längd tillkommit och någon gammal väg icke blifvit under den femårsperiod, hvarom nu är fråga, förlagd.

För länets behof i fråga om *nya landsvägar* och omläggning af redan befintliga på sådana sträckor, som äro besvärade af svåra backar, har jemväl i förra femårsberättelsen blifvit så utförligt redogjort, att derom icke nu är något att tillägga.

Beträffande åter de befintliga *vägarnes beskaffenhet* har länsstyrelsen ansett sig böra underdånigst framhålla att, ehuru vägarne icke heller under denna period kunna i allmänhet sägas hafva varit i ett fullt tillfredsställande skick, en förbättring i vägarne underhåll likväl inträdt, som, derest densamma kommer att framgent vidhållas, torde leda till ett verkligt gysamt resultat.

Följande *statsanslag* hafva för vägarne inom länet under femårsperioden af Eders Kungl. Maj:t i nåder blifvit anvisade, nemligen:

1:o) Under år 1876, för anläggning af den del utaf ny väg emellan Fjåls färjeställe och Hornösand, som faller inom Häggälångers socken	kr. 18,600.
2:o) Under år 1877, för anläggning af den inom Säbrå socken fallande del af ofvanberörda väganläggning	» 17,130.
för den inom Viksjö socken belägna del af ny väganläggning från Nordånå by och Vestånå bruk till Fjål vid Indalselven	» 8,930.
3:o) Under år 1878, såsom tillökning i förut beviljad anslag 12,900 kronor för omläggning af landsvägen emellan Öfver-Lännäs och Sänga socknar	» 2,076.
4:o) Under år 1879, för den inom Ljustorps socken fallande del af den nya väganläggningen från Nordånå by och Vestånå bruk i Viksjö socken till Fjåls färjeställe	» 10,600.
för den del utaf ny väganläggning mellan Holms kyrka och Holmsjöändan, som ligger mellan nämnda kyrka och Hellingan	» 13,100.
för den del utaf sistberörda väganläggning, som ligger mellan byn Hellingan och Holmsjöändan	» 8,000.
för den del utaf väganläggningen emellan Nordånå by i Viksjö socken och Fjåls färjeställe, hvilken, sträckande sig från bron öfver bäcken söder om Svenstorp, Viksjö sockenmäns åtagit sig anlägga	» 3,600.
5:o) Under år 1880, för utförande af den återstående inom Ljustorps och Hässjö socknar sig sträckande delen af väganläggningen mellan Nordånå by i Viksjö socken och Fjåls färjeställe, deraf belöper på Ljustorps socken ett belopp af 12,620 kronor och på Hässjö socken af 4,670 kronor	» 17,290.
Summa	kr. 99,326.

Inom Södra Ångermanlands Öfra fögderi har under periodens två sista år pågått brytning och istandsättande af en genom länsstyrelsens utslag den 4 augusti 1876 föreskrifven sockenväg

från landsvägen mellan Sollefteå och Langsele genom Granvägs by öfver Tvärå bro och vidare till Öns färjeställe i Eds socken; och hvad Norra Ångermanlands fögderi beträffar, så har der år 1876 utstakats och kartlagts en ifrågasatt allmän landsväg emellan Arnäs och Björna kyrkor förbi Rafvesta, Elfsödens, Norrellssjö, Gettingsta m. fl. byar, samt år 1878 likaledes utstakats och kartlagts ifrågasatt ny sträcka för allmän väg mellan Gideå och Trehörningsjö kyrkor och vidare derifrån till någon punkt i närheten af Nyliden på Björna—Aspelevägen, öfver hvilka väganläggningar detaljerade kostnadsförslag blifvit upprättade. Gideå och Trehörningsjö skattemän hafva åtagit sig bryta och i afsyningsgildt skick försätta samt för framtiden underhålla vägsträckan mellan Gideå och Trehörningsjö kyrkor, derest de erhålla något mer än hälften af anläggningsskostnadens belopp i statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, hvilken sistberörda anslagsfråga numera är på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

Med 1880 års början vidtog *skjutskyldighetens utgörande* och bestridande enligt nådiga stadgan om skjutsväsendet den 31 maj 1878; och sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt cirkulär den 21 mars 1879 förordnat, att maximibeloppet af skjutslegan inom detta län skulle utgå med 1 krona 80 öre för milen, hade, med afseende derå att för hvarje skjutsentreprenör måste vara önskvärdt, att de af honom tillhandahållna hästar och fordon icke tidtals stodo obegagnade, utan, så vidt möjligt, blefve för skjutsningens regelbundet använda, — hvartill nedsättning af skjutslegans belopp i väsentlig mån medverkade, — det synts länsstyrelsen kunna antagas, att under vissa förhållanden lägre skjutsentreprenadbidrag komme att betingas, derest skjutslegan utginge med belopp, understigande den af Eders Kungl. Maj:t bestämda maximilegan; och då af sådan anledning länsstyrelsen trott sig böra undersöka, huruvida någon utväg gäfves att, utan kränkning af skjutsstadgans hithörande föreskrifter och sjelfva sättet för utropens verkställande vid auktionerna, framkalla en sådan täflan mellan vederbörande spekulanter, hvarigenom till fördel för så väl den resande som staten och landstinget ej mindre legan än äfven entreprenadbidraget nedtrycktes till minsta möjliga belopp, hade, då detta ändamål ansetts kunna uppnås genom skjuthållningens förnyade utbudande i med utropen successivt minskad lega, länsstyrelsen under den 9 juni 1879 funnit skäligt att till iakttagande vid de då blifvande skjutsentreprenad-auktionerna i länet stadga, att sedan utrop å skjutsningens öfvertagande skett i öfverensstämmelse med § 13 af skjutsstadgan, skulle vid alla de auktioner, å hvilka skjuthållningen inropats med vilkor af bidrag och mot rättighet att uppbära maximilegan, skjuthållningen ånyo utbudas till öfvertagande mot bidrag och rättighet att uppbära nedsatt lega, som vid utropen borde till beloppet bestämmas sålunda, att legan minskades vid första utropet med 10 öre under maximilegan och sedermera vid hvarje nytt utrop med ytterligare 10 öre, intill dess auringen intet anbud afgäfves, eller ock det lägsta anbudet öfverstege det vid närmast föregående utrop afgifna lägsta anbud, då utropet stannade.

Resultatet af detta auktionssätt blef ock, att vid icke få af länets gästgifverier och skjutsstationer lägre entreprenadbidrag ifrågakommo vid utropen med minskad lega; men detta oaktadt uppgår entreprenadbidragen för hela länet till det betydande beloppet 84,289 kronor, deraf statens andel utgör 46,661 kronor 33 öre och landstingets 37,627 kronor 67 öre. Endast vid tre skjutsstationer Orrnäs, Nyliden och Hernösand har entreprenad för skjutsningens öfvertagande icke kunnat åvägabringas, och vid likaledes tre gästgifverier, nemligen Källsta, Vissland och Norrsvedje, uppehålls skjutsningen utan bidrag.

Till hvilka olika belopp *entreprenadbidragen* utgå för hvardera af länets skjutsanstalter äfvensom den olika skjutslega, som vid entreprenadauktionerna betingats, framgår af nedanstående tabell:

Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag.	Skjutslega.
<i>Medelpads fögderi.</i>		
Vassnäs	2,000	1 80
Ånge	1,530	1 80
Borgsjöbyn	1,000	1 80
Nedansjö	750	1 70
Vattjom	1,000	1 80
Boda	2,000	1 80
Sillre	2,000	1 80
Backen	2,000	1 80
Bjällsta	1,500	1 80
Östbyn	1,100	1 80
Kostand	2,000	1 80
Maj	1,150	1 80
Mellerstbyn	2,175	1 80
Näset	2,000	1 80
Källsta	—	1 60
Vissland	—	1 80
Summa	22,205	—
<i>Södra Ångermanlands Nedra fögderi.</i>		
Antjern	500	1 80
Nordana	320	1 80
Villola	100	1 80
Brunne	395	1 80
Nässland	930	1 80
Veda	2,000	1 80
Pränö	825	1 60
Hammar	674	1 50
Hämra	790	1 50
Para	500	1 80
Golfva	475	1 20
Gärdaäs	300	1 40
Fantskog	200	1 80
Salteå	200	1 80
Norrland	200	1 40
Kungsgården	540	1 50
Hornön	650	1 60
Summa	10,099	—
<i>Södra Ångermanlands Öfra fögderi.</i>		
Hullsta	3,000	1 80
Hamre	2,190	1 70

Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag.	Skjutslega.
Gagnet	830	1 60
Utanedo	2,000	1 80
Viken	1,990	1 80
Nordantjäl	1,500	1 80
Sil	1,600	1 80
Backe	2,000	1 80
Hoting	1,000	1 80
Täsjö	1,500	1 60
Rörström	275	1 80
Rudsjö	200	1 80
Vägdalen	1,840	1 80
Täxan	2,000	1 80
Krokfors	1,900	1 80
Krånged	495	1 60
Näsåker	2,000	1 80
Myre	1,695	1 80
Faubyn	1,375	1 80
Lediuge	1,200	1 60
Vallen	410	1 50
Gärelehöjden	1,500	1 80
Östanbäck	2,000	1 80
Forsnäset	1,315	1 80
Orrnäs	—	1 20
Summa	35,815	—
<i>Norra Ångermanlands fögderi.</i>		
Veda	400	1 60
Åskja	1,100	1 70
Doeksta	1,650	1 80
Hörnäs	2,000	1 80
Lungånger	1,200	1 80
Täfra	1,200	1 80
Torsböle	320	1 20
Sörgidsjö	400	1 40
Könsa	1,000	1 70
Å	450	1 70
Djupsjö	350	1 80
Skorped	200	1 80
Bredbyn	700	1 80
Mo	1,000	1 80
Björnsjö	600	1 80
Björna	700	1 80
Nyliden	—	1 20
Norrsvedje	—	1 80
Summa	13,270	—
Sundsvalls stad	2,900	1 80
Hernösands "	—	1 20
<i>Sammandrag.</i>		
Medelpads fögderi	22,205	—
Södra Ångermanlands Nedra fögderi	10,099	—
do do Öfra "	35,815	—
Norra do "	13,270	—
Sundsvalls stad	2,900	—
Hernösands "	—	—
Summa	84,289	—

Antalet utgångna hästar har med år 1879 betydligt minskats, och ett stort antal resande ombesörjer numera sin fortkomst medelst enskildt beting. Då emellertid det under år 1878 utgångna hästantalet författningsenligt lagts till grund för bestämmandet af det antal hästar, som hvarje entreprenör skulle vara skyldig att dagligen tillhandahålla, så har åter följden häraf blifvit, att entreprenörerna äro skyldige tillhandahålla ett större antal hästar, än som för skjutsskyldighetens uppehållande är nödvändigt, hvilket förhållande åter torde få anses hafva i viss mån bidragit till entreprenadbidragens förhöjning.

Sedan *statens norra stambana* under år 1880 hunnit så långt fullbordas, att linien Stockholm—Ljusdal den 15 september samma år för trafik öppnats, återstod endast linien Ljusdal—Ånge för att sammanknyta Vesternorrlands län med det mellersta och södra Sveriges jernvägsnät; och redan då detta nedskrifves, är ock hela linien Stockholm—Ånge för allmän trafik upplåten. Härigenom har naturligtvis utsigt öppnats till flera välsignelser för befolkningen i Medelpads provins, som redan den 1 december 1879 förenats med Jemtland genom den så kallade tvärbanan, hvilken då befans fullbordad från Torps-hammar till Östersund.

Efter det norra stambanan sålunda numera är satt i förbindelse med *tvärbanan*, hvilken i och genom sin fortsatta utsträckning till Trondhjem kommer att inom kort förbinda Norge och dess vestkust med Bottniska viken, har södra delen af detta län fått sina samfärdselintressen väl tillgodosedda; och genom Eders Kungl Maj:ts nådiga beslut om stambanans fortsättning till Ångermanelven, eger Vesternorrlands län den säkraste förhoppning om en i mer än ett afseende betydelsefull utveckling.

Utur Kungl. Styrelsens för statens jernvägstrafik underdåniga berättelse för år 1880 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande låtit sammandraga här nedan intagna tabell till utredning om den hufvudsakliga trafik, som för nämnda år förekommit vid norra stambanans inom länet belägna jernvägsstationer:

Jernvägsstationer.	1880.				
	Antal resande.	Gods, centner.	Hästar och boskaps- kreatur, st.	Lukomster, kronor.	
Ånge	anländ trafik	7,323	172,287.63	146	27,881.05
	afsänd "	8,107	11,658.01	112	17,434.80
Erikslund	anländ "	4,177	15,385.49	35	6,928.00
	afsänd "	4,488	10,778.82	31	6,719.98
Fränsta	anländ "	4,171	14,696.91	46	5,402.14
	afsänd "	4,587	4,666.57	42	4,862.66
Torps-hammar	anländ "	4,122	711,089.19	152	57,557.67
	afsänd "	3,689	20,049.80	60	9,395.22

Sundsvall—Torps-hammars jernväg, som är smalspårig och i hela sin längd trafikerats sedan den 11 november 1874, har under femårsperioden utvecklat stor verksamhet så väl beträffande person- och varutrafik i allmänhet som särskildt i fråga om timmerforsling. Genom denna jernväg har staden Sundsvall dessutom beredts en väl behöflig och säker tillförsel af lifsförnödenheter, deribland särskildt mjölk från den kringliggande landsbygden, om ock under seglationstiden kreatur och viktualievaror fortfarande ditföras hufvudsakligen från Finland.

Jernvägens hufvudlinie har, från Torps-hammar räknadt, stationer vid Viskan (0.6 mil), Kärfsta (1.6 mil), Nedansjö (2.9 mil), Vattjom (3.7 mil) och Sundsvall (5.4 mil) samt hållplatser vid Ede emellan Viskan och Kärfsta, vid Lo emellan Kärfsta och Nedansjö, vid Hällsjö emellan Nedansjö och Vattjom samt vid Täfvad, Grönängen och Sundsvall Vestra emellan Vattjom och Sundsvall. En sidolinie, 0.3 mil, leder från Vattjom till Matfors.

Statslån för hufvudliniens fullbordande har utgått med 1,494,000 kronor, och i jernvägen, som medtagit sammanlagdt omkring 4,000,000 kronor, är staden Sundsvall intresserad med 1,300,000 kronor.

Bruttoinkomsten af Sundsvall—Torps-hammars jernväg har under perioden utgjort:

År 1876 egentliga trafikinkomster kr.	360,244.56,	per dag och baamil kr.	173.63.
" 1877	d:o " 421,577.41,	d:o	" 203.75.
" 1878	d:o " 407,315.74,	d:o	" 196.32.
" 1879	d:o " 264,365.33,	d:o	" 127.07.
" 1880	d:o " 369,992.72,	d:o	" 177.35.
År 1876 extra inkomster kr.	3,998.52,	totala bruttoinkomsten kr.	364,243.08.
" 1877	d:o " 5,906.77,	d:o	" 427,481.18.
" 1878	d:o " 22,350.63,	d:o	" 429,666.37.
" 1879	d:o " 8,456.04,	d:o	" 272,821.37.
" 1880	d:o " 3,921.58,	d:o	" 373,914.30.

Nya *poststationer* hafva under perioden inrättats vid Erikslund, Fränsta och Ånge.

Till upplysning om *postbefordringens omfattning* i länets tvenne städer under periodens olika år hänvisas i underdånighet till tabellen Litt. G., hvaraf framgår bland annat, att då vid Sundsvalls postkontor uppborlden under förra femårsperioden utgjorde sammanlagdt 241,493 kronor 62 öre, uppborlden under nu ifrågavarande period derstädes uppgått till 415,924 kronor 31 öre och ensamt för år 1880 till 96,194 kronor 29 öre.

Tab. Litt. G. Expeditionen vid Hernösands och Sundsvalls postkontor åren 1876—1880.

Postkontor.	Uppbörd.	Antalet afsända vanliga bref, brefkort och korsband.	Antalet afsända försändelser.	De afsända försändelsernas innehåll i penningar samt beloppet af inbetalda postanvisningar och postförskott.		Antalet här utdelade tidnings-exemplar.	Beloppet af de tidningsprenumerationsmedel, som af postkontoret uppburits.		
				Kronor.	ö.		Kronor.	ö.	
<i>Hernösands.</i>									
År 1876	39,744	96	182,085	25,945	7,530,555	03	1,862	8,586	64
" 1877	45,120	41	191,995	27,246	9,743,840	22	2,388	10,311	17
" 1878	44,201	98	257,248	27,379	6,778,967	40	2,122	9,740	56
" 1879	43,044	45	231,552	26,090	6,851,924	33	1,802	8,489	96
" 1880	42,982	69	178,412	25,838	7,038,918	18	2,117	10,263	84
<i>Sundsvalls.</i>									
År 1876	70,322	13	374,204	36,124	15,010,659	44	7,936	10,213	96
" 1877	79,031	82	346,411	37,839	17,351,761	22	4,943	20,999	33
" 1878	78,765	20	422,881	44,409	13,237,462	39	4,299	20,072	20
" 1879	91,610	87	491,780	52,379	9,640,627	31	4,408	21,165	91
" 1880	96,194	29	510,677	57,033	11,327,249	15	5,215	23,363	98

För telegrambefordringen vid statstelegrafstationerna i Hernösand och Sundsvall lemnas redogörelse i tabb. Litt. H. och I.

Härförutom finnas telegrafstationer vid Bjästa, Husum, Örnsköldsvik, Nyland, Kranfors, Sollesteå och Vifstavarf samt vid norra stambanan i Erikslund, Fränsta, Ånge och Östavall äfvensom utefter Sundsvall—Torpshammars jernväg vid Kärfsta, Matfors, Nedansjö, Torpshammar, Vattjom och Viskan.

B) Sjökommunikationer. Den reguliera samfärdseln mellan Hernösand och hufvudstaden har under femårsperioden uppehållits genom de fyra stora och bekväma ångfartygen »Ångermanland», »Hernösand II», »Oskar II» och »Nordstjernen», af hvilka de två förstnämnda utsträckt sina turer till Örnsköldsvik, »Oskar II» fortsatt sina resor till Nyland vid Ångermanelfven och »Nordstjernen» anlöpt Sundsvall. Likaså har förbindelsen emellan Sundsvall och Stockholm sjöledes uppehållits af fyra snabbgående ångbåtar, nemligen: »Nordstjernen», »Carl XV», »Vesternorrland» och »J. L. Runeberg», på så sätt att ett ångfartyg hvarannan dag ankommit till och afgått från hvardera hufvudstationen. Lägges härtill, att nästan alla norrut gående ångbåtar anlöpa Sundsvall, såväl på norr- som södergående, kan Sundsvall under seglationstiden anses hafva daglig förbindelse med hufvudstaden. Två, numera tre särskilda ångbåtar hafva förutom de större kustbåtarna uppehållit trafiken på linien Gefle—Sundsvall, af hvilka tvenne utsträckt resorna till Hernösand.

Härförutom har regulier förbindelse emellan Sundsvall och Hernösand å ena sidan samt rikets öfriga delar å den andra varit så ordnad, att ångfartygen »Chapman» och »Göte» med anlöpande af en del utaf rikets öfriga kuststäder trafikerat linien Göteborg—Sundsvall—Hernösand, »Högbo» och »Gustaf II Adolf» linien Köpenhamn—Sundsvall—Hernösand, »Niord» och »Thule» linien Stockholm—Sundsvall—Hernösand—Haparanda samt »Vilhelm Röhss» linien Sundsvall—Hernösand—Umeå.

Emellan Hernösand och Sundsvall har daglig förbindelse uppehållits af två särskilda ångare. Likaledes har mellan Sundsvall—Hernösand—Vasa samt Sundsvall—Kaskö regulier trafik ombesörjts af tre särskilda ångbåtar.

Förbindelsen mellan sågverk och lastageplatser omkring Sundsvallsfjärden och Alnösundet, Svartviksbugten och Ljungan uppehålls med icke mindre än tio mindre ångbåtar och två ångslupar, hvartill kommer, att snart sagdt hvarje af de Sundsvall närbelägna sågverken har en eller flera ångslupar för eget behof samt för bogsering af fartyg och timmer. Den hufvudsakligaste timmerbogseringen vid Sundsvall ombesörjes dock af ett bolag, som eger fem för sådant ändamål särskildt konstruerade ångbåtar.

För dagliga turer å Ångermanelfven till derinvid belägna orter finnas elfva ångbåtar, utom en mängd för bogsering använda ångare, hvaraf hvarje ångsåg med högst få undantag är försedd, några med en och somliga med flere båtar, så att i Ångermanelfven antalet ångfartyg och ångslupar uppgår till 45.

Å länets öfriga vattendrag begagnas likaledes flere mindre ångslupar, men genom jernvägen Sundsvall—Jemtlandsgränsen har behövet af Sundsvall—Bräcke kommunikationsbolags ångare på Ljungan äfvensom i Torpssjön och Stödesjön upphört, hvarför dessa ångare dels förflyttats till andra linier, dels sysselsätts med bogsering i Stödesjön, hvilken fortfarande behåller sin karaktär af timmerbasin. På Holmsjön har en ny ångbåt tillkommit, som jemte den i förra berättelsen omnämnda besörjer trafiken emellan Holmsjöändan och Ljungå.

Faxelfvens ångbåtsbolag med ändamål att idka ångbåtsfart på Faxelfven emellan Forse bruk i Långsele socken och Utanede i Edsele, samt mellan Edsele bro och Krången i Ramsele, har, hufvudsakligen till följd af de anskaffade ångbåtarnas olämplighet för det vattendrag, de skolat navigera, måst upphöra med sin verksamhet och realisera sina tillgångar.

Tab. Litt. H. Uppgift å telegrams Expeditionen vid Hernösands station under åren 1876—1880.

År.	Taxerade telegram.		Afgiftsfria telegram.	Repetitions-telegram.	Summa telegram.	Summa portobelopp.	
	In-ländska.	Ut-ländska.				Kronor.	ö.
1876.....	22,877	4,757	763	1,334	29,731	28,847	55
1877.....	25,076	4,981	781	1,494	32,332	30,320	96
1878.....	22,561	4,262	704	1,852	29,379	26,131	39
1879.....	20,018	4,174	668	1,822	26,682	23,938	13
1880.....	20,189	4,884	666	2,432	28,171	24,241	53
Summa	110,721	23,058	3,582	8,934	146,295	133,479	56

Tab. Litt. I.

Uppgift å telegrams Expeditionen vid Sundsvalls station åren 1876—1880.

År.	Antal behandlade telegram.						Summa telegram.	Porto- och andra afgifter.							
	Taxerade.			Afgiftsfria.		Repetitions-telegram.		Tillfallande Telegrafverket.		Summa Kronor.					
	Afsända.		Ankomna in- och ut-ländska.	Tjenste-telegram och cirkulär.	Meteoro-logiska telegram.			För in-ländska telegram.	För ut-ländska telegram.						
	In-ländska.	Ut-ländska.									Tillfallande utlandet och svenska jernvägar, inclusive svars- och vidare befördringsavgifter.				
1876.....	22,329	5,022	24,300	659	80	23,547	75,937	27,959	55	8,503	11	16,606	58	53,069	24
1877.....	24,249	5,769	26,563	728	363	46,067	103,739	30,174	30	10,872	13	18,814	64	59,861	37
1878.....	20,549	5,501	23,400	618	361	24,579	75,008	25,183	60	10,303	26	17,496	44	52,983	30
1879.....	18,065	4,669	20,539	926	363	23,355	67,917	22,910	20	8,764	—	15,155	10	46,829	30
1880.....	19,946	5,477	22,750	954	365	20,252	69,744	24,394	30	9,109	14	13,450	76	46,954	20
Summa	105,138	26,438	117,552	3,885	1,532	137,800	392,345	130,621	95	47,551	94	81,523	52	259,697	41

För tiden, då *segelfarten* under perioden varit *öppen* i länsstädernas hamnar, redogöres i här nedan stående tabell:

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.
Hernösand	$16\frac{1}{5} - 20\frac{1}{11}$	$25\frac{1}{5} - 30\frac{1}{11}$	$29\frac{1}{3} - 30\frac{1}{11}$	$10\frac{1}{5} - 26\frac{1}{11}$	$14\frac{1}{4} - 25\frac{1}{11}$
Sundsvall.....	$10\frac{1}{5} - 1\frac{1}{12}$	$30\frac{1}{5} - 11\frac{1}{12}$	$22\frac{1}{4} - 5\frac{1}{12}$	$10\frac{1}{5} - 7\frac{1}{12}$	$17\frac{1}{4} - 7\frac{1}{12}$

Den i förra femårsberättelsen omnämnda betydliga utvidgning af Sundsvalls hamnkaj och hamnplats har under perioden fullbordats, om ock å den nya platsen någon ytterligare fyllning erfordras.

Inom länet finnas förutom städernas hamnar många lastageplatser och kusthamnar, försedda med åtskilliga för sjöfartens underlättande anbragta inrättningar; och hafva nedannämnda lastageplatser under perioden af Eders Kungl. Maj:t erhållit taxor, alla utfärdade år 1879, med berättigande att uppbära *hamnavgifter* eller grundpenningar intill 1883 års utgång, nemligen: Sundsvall, Hernösand, Örnsköldsvik, äfvensom Vifsta, Sund, Strand, Skönvik, Nyhamn, Söråker, Alafors, Tunadal, Kubikensborg eller Vindskärsvarf, Korsta, Mon, Klampenborg, Ortvik, Svartvik och Vaple i Medelpad, Kramfors, Sandviken, Sandö, Locknö, Sprängsviken, Strömnäs, Nyland och Bollsta i Södra Ångermanland samt Husum, Gideåbacka, Domsjö och Köpmanholmen i Norra Ångermanland.

Dessutom har ny taxa för genomfart af Hernösands kanal, hvilken är den enda inom länet trafikerade kanal, blifvit af Eders Kungl. Maj:t under år 1879 fastställd.

I och för trävaruflottningen hafva följande större eller mindre *vattendrag* under perioden på enskildes bekostnad blifvit upprensade och efter verkställd afsyning till *flottning upplättna*, nemligen:

Bergsjöån i Anundsjö socken;

Frostån, som upprinner i Jemtland och vid Eldselet i Rauselse socken utfaller i Faxelfven;

Risåns vattendrag i Anundsjö socken;

Ruskån i Junsele socken;

Viksjoån, som flyter genom Gudmundrå, Högsjö och Viksjö socknar;

Tomasflobäcken i Junsele socken;

Näcksjöån i Långsele socken;

Ljustorpsån från Lagfors bruk till åns utlopp i Indalselven;

Mjellåns vattendrag, som har sin upprinnelse från mindre sjöar och tjernar i Ytter-Lännäs och Gudmundrå socknar, genomlöper Viksjö socken och utfaller i Ljustorpsån;

Vattendraget från Lilla Vammsjön inom Vibygerå socken till Dockstafjerden;

Saxån och Råggeån i Torps socken;

Laxsjöån i Ljustorps socken; samt

Köljans vattendrag i Hafverö socken.

Beträffande *lotsverkets* tillstånd har länsstyrelsen icke någon annan förändring att under ifrågavarande period omnämna än att, på sätt redan förut i denna berättelse framhållits, en ny inseglingsfyr vid Sundsvall tillkommit och blifvit af lotsverket öfvertagen.

C) **Sjöfart och handel.** Sjöfarten har under perioden bibehållits vid ungefär samma omfattning och liflighet som under förra qvinnevanniet, dock att ångfartygens antal betydligt ökats.

K. Mts Befallningshafvandes femårsberättelser 1876—1880. Vesternorrlands län.

Beträffande de *fartyg*, som ankommit från eller afgått till utrikes ort, lemnas uppgifter i här nedan intagna tabell Litt. K.

Häraf framgår, att antalet af de på utrikes ort befraktade fartyg till följd af de under år 1878 tryckta konjunkturerna icke obetydligt minskats; men redan år 1879 växte detta antal till i det hela normala förhållanden, och år 1880 finner man siffran i denna rubrik för länetns båda städer högre än under något år under nästföregående period.

Tulluppbörden har likaledes under den period, hvarom nu är fråga, vuxit ganska betydligt och uppgick 1880 för länetns båda städer till 889,268 kronor 61 öre, eller 43,682 kronor 48 öre högre än år 1873, då uppbördssumman var högst under förra qvinnevanniet. Jemförelse mellan periodens särskilda år äfvensom mellan de båda städerna i fråga om tulluppbörden framgår af nedanstående tabell Litt. L.

Sedan, på sätt af föregående berättelse inhemtas, stadsfullmäktige i Sundsvall under den 17 december 1875 till Eders Kungl. Maj:t ingifvit underdånig ansökan om erhållande af transitoupplagsrätt samt denna ansökning i nåder blifvit bifallen och staden fullgjort stadgade vilkor för denna rättighets åtnjutande, har Kungl. Generaltullstyrelsen genom kungörelse den 27 april 1880 sådant till allmän kännedom meddelat.

Den i förra femårsberättelsen omnämnda *importen från Finland* af kreatur och ladugårdsprodukter har jemväl under denna period fortgått till lika omfattning som förut och lemnat städernas innevånare en väl behöflig nedsättning i prisen på de

Tab. Litt. K. Uppgift å antalet fartyg med deras sammanräknade dräktighet, som från utrikes orter ankommit till eller till utrikes orter afgått från Hernösands och Sundsvalls tullkammaredistrikt under femårsperioden 1876—1880.

Tullkammaredistrikt.	Från utrikes orter ankomna fartyg		Till utrikes orter afgångna fartyg	
	antal.	ton.	antal.	ton.
<i>Hernösands.</i>				
År 1876	754	195,749	939	228,115
» 1877	806	222,729	999	264,607
» 1878	734	202,959	880	233,537
» 1879	912	243,054	1,038	263,816
» 1880	833	228,820	984	262,556
<i>Sundsvalls.</i>				
År 1876	1,116	335,579	1,386	399,943
» 1877	1,130	359,364	1,349	419,060
» 1878	1,055	310,927	1,221	351,591
» 1879	989	320,240	1,179	363,946
» 1880	1,141	343,940	1,329	397,399

Tab. Litt. L. Summarisk uppgift öfver uppbörden vid Hernösands och Sundsvalls tullkamrar under femårsperioden 1876—1880.

Tullkammare.	1876.		1877.		1878.		1879.		1880.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Hernösands.....	202,154	56	255,255	03	224,917	05	235,808	39	265,813	86
Sundsvalls.....	453,606	97	406,282	24	431,806	12	402,673	20	623,454	75

här i allt fall nog dyra lifsförnödenheterna. Närmare upplysning om dessa varors olika slag och myckenhet under det sista året af perioden utvisas af vidstående tabell Litt. M.

Tab. Litt. M. Uppgift å landtmannaprodukter m. m., som under år 1880 blifvit införda till Hernösands och Sundsvalls tullkanrar från Finland.

	Till Hernösand.	Till Sundsvall.	Summa.
Hästar, stycken	147	391	538
Nötkreatur, d:o	15	403	418
Fär, d:o	21	15	36
Svin, d:o	1,088	2,580	4,668
Kött, centner	2,374	8,758	11,132
Fläsk, d:o	267	883	1,150
Fisk, saltad, sill, kubikfot	5	—	5
D:o strömming, d:o	—	638	638
Fisk, andra slag, centner	111	414	525
Smör, d:o	2,034	11,787	13,821
Potatis, kubikfot	4,404	16,410	20,814
Bär, friska, centner	50	156 ⁶⁰	206 ⁶⁰
Kaffe, d:o	54 ⁷⁹	—	54 ⁷⁹
Råg, kubikfot	2,868	59,184	62,052
Korn, d:o	—	58	58
Malte, d:o	3,918	63,446	67,364
Malt, d:o	1,209	—	1,209
Rågmjöl, centner	2,553	3,890	6,443
Korvmjöl, d:o	96	—	96
Hvetemjöl, d:o	6	—	6
Maltmjöl, d:o	—	1,442	1,442
Ägg, stycken	—	565	565
Talg, centner	—	24	24
Hudar och skinn, centner	—	20	20
Fiskredskap, värde kronor	—	1,310	1,310
Tjära, centner	598	2,886	3,484

Å skeppsvarfven har under perioden långt mindre liflighet varit rådande än förut, till bevis hvarå exempelvis må anföras, att då å varfven vid Sundsvall och Hernösand de nybyggda fartygen under förra qvinqvenniet utgjorde 49, antalet för denna period uppgår till endast 20 fartyg, hvilkas dräktighet framgår af följande tabell:

År.	Fartygens namn.	Antal reg.-ton.	Byggnadsort.
1876	Skeppet Polstjerna	327 ³⁸	Hernösand.
"	d:o Norden	355 ⁰⁸	D:o.
"	Skonerten Vesta	242 ¹⁵	D:o.
"	Slupen Ferdinand	73 ³⁸	D:o.
"	Skonerten Karin	263	Ortvikens skeppsvarf.
"	Skeppet Bonden	324	Framnäs d:o.
"	D:o Jakob	556	D:o d:o.
"	Skonerten Aurora	304	Essvikens d:o.
"	Barkskeppet Prima	507 ³⁵	Vindskärs d:o.
"	D:o Arcaen	694 ⁹⁹	D:o d:o.
1877	D:o Eqvator	512	D:o d:o.
"	Skonerten Sylphide	240	D:o d:o.

År.	Fartygens namn.	Antal reg.-ton.	Byggnadsort.
1877	Barkskeppet Carin	472	Framnäs skeppsvarf.
"	D:o Maria Margreta	740 ⁴⁸	D:o d:o.
1878	D:o Skandia	699	Vindskärs d:o.
"	Slupen Familjen	41 ⁷⁵	Hemsöns d:o.
1879	Barkskeppet Hilda	475 ⁴⁰	Framnäs d:o.
"	Skonerten Arctic	122	Essvikens d:o.
1880	Barkskeppet Framnäs	323 ⁸⁴	Framnäs d:o.
"	D:o Curry Treffenberg	418	Vindskärs d:o.

Härförutom hafva under perioden inköpts följande fartyg, nemligen:

Ångfartyget Bollsta	om 29 ³³ reg.-ton.
" Vira	" 66 ⁸² "
" Strömkarlen	" 57 ⁹¹ "
Skonerten Luvia	" 119 ²⁸ "
Briggen Minnet	" 235 ⁴⁷ "

Samtliga till Hernösand; samt 8 mindre ångfartyg om tillsammans 143³¹ reg.-ton, och 3 seglande fartyg om sammanlagt 729⁵⁹ reg.-ton till Sundsvall.

Samtliga de i Hernösand under denna period hemmahörande fartygens antal och dräktighet utvisas af tabell Litt. N.

För följande antal segel- och ångfartyg har Sundsvall utgjort hemort:

År.	F a r t y g.	Antal.	Reg.-ton.	Summa.
1876	Seglande	61	21,620 ⁵⁶	
"	Ångfartyg	48	2,559 ¹⁰	24,179 ⁶⁶
1877	Seglande	65	23,806 ³⁹	
"	Ångfartyg	49	3,396 ⁶⁸	27,203 ⁰⁷
1878	Seglande	61	23,159 ⁹⁶	
"	Ångfartyg	51	3,523 ⁷⁴	26,683 ⁷⁰
1879	Seglande	63	23,372 ²⁰	
"	Ångfartyg	52	3,659 ³⁵	27,031 ⁵⁵
1880	Seglande	60	22,780 ⁸⁶	
"	Ångfartyg	52	3,531 ⁸¹	26,312 ⁶⁷

Någon annan strandningshändelse har, länsstyrelsen veterligen, icke under perioden timat på länets kuster, än att en med kol lastad skonare törnat på grund i Husumsbugten och blifvit vrak.

Af landthandlande, hvilkas antal år efter år ökas, fanns vid periodens slut största antalet inom Medelpads fögderi, eller 146; och har i samma fögderi landthandlandenas antal visat en ökning af i medeltal 4 årligen. Huruvida numera deras klagomål är befogadt, som hålla före, att landthandeln varit och är den förnämsta källan till alla oordningar, hvilka stå i sammanhang med missbruket af starka drycker, vin och öl, derom torde tvifvelsmål uppstå, helst då från länets delar sammanstående uppgifvits, att lönkrögeriet på sista tiden i märkbar grad af-tagit. Att emellertid, äfven om denna beskyllning numera i allmänhet saknar grund, landthandeln, bedrifven af enskilde, fortfarande har ett förderligt inflytande på befolkningens ekonomiska ställning, uppmuntrar till onödiga utgifter och ger anledning till ett allt för vidsträckt och obetänksamt användande af krediten,

är säkerligen ett sorgligt faktum; och ur denna synpunkt vore synnerligen önskvärdt, om de många små landthandlandena utbyttes mot större, hela socknen eller flere byar omfattande handelsföreningar, en förändring, som uppenbarligen skulle blifva af stor betydelse för allmänhetens välmåga. Så mycket mer beklagligt är, att under femårsperioden högst få inrättningar af ofvannämnda slag kommit till stånd. Väl hafva af de redan förut befintliga besparingsföreningarna inom Medelpad de vid Vifstavarf, Skönvik, Sund, Tunadal, Ortviken och Svartvik fortfarande med sin för arbetarne å dessa platser högeligen gagneliga verksamhet, men af de uti senaste femårsberättelsen omförmälda nio hushålls- eller konsumtionsföreningar inom Södra Ångermanlands Öfra fögderi återstå vid femårsperiodens slut endast tre, nemligen i Sollefteå, Helgum och Edsele. Uti samtliga bolagen i nyssnämnda fögderi hafva delegarne tillhört allmogens klass och merändels har äfven bolagens förvaltning bestått af allmogemän. Bristande erfarenhet och sakkännedom torde vara att anse såsom egentliga orsaken till bolagens obestånd, hvilket understundom af lottegarne kräfft rätt ansenliga penningtillskott utöfver det insatta aktiekapitalet till betalande af bolagets skulder.

Under den sistförflutna femårsperioden har, på sätt redan förut finnes vidrördt, den kommersiela världen varit hemsökt af *ogynnsamma konjunkturen*, hvilka nådde sin höjdpunkt år 1878, hvarefter krisen småningom aftog, så att vid början af år 1880 det normala förhållandet synes hafva varit återställt. Härunder nödgades många minuthandlande inom länet göra konkurs, men

sågverksegarne förmådde i allmänhet infria sina förbindelser, så att för högst få bland dem egendomsafträde till konkurs blef nödvändig.

Bränvinsbränning har under perioden icke inom länet varit utöfvad.

Beträffande *bränvinsförsäljningen* finnas för den nu tilländagångna perioden åtskilliga anmärkningsvärda förhållanden att beakta. De redovisade försäljningsmedlen, som under förra femårsperioden för hela länet uppgingo till sammanlagt 243,573 kronor 21 öre, utgöra denna perioden nära fyra gånger nyssnämnda belopp, eller 941,587 kronor 68 öre; och då berörde medel för år 1875, som visar högsta siffran under förra perioden, uppgingo till 62,483 kronor 71 öre, uppgå desamma år 1877 till 233,196 kronor 36 öre, eller nära nog så högt belopp, som under hela förra femårsperioden tillföll länet i dess helhet. Efter år 1877 hafva försäljningsmedlen, hvarom närmare upplysningar vinnas af här nedan intagna tabell Litt. O, årligen i betydlig mån nedgått, men ingalunda återtagit de jemförelsevis låga siffror, förra femårsberättelsen hade att uppvisa.

Bränvinshandeln, som för detta qvinquennium alltså medfört en högst betydlig ökning i inkomsten, har i hvar och en af städerna utöfvats af ett *bolag*, inrättadt i öfverensstämmelse med föreskrifterna i kungl. förordningarne den 18 september 1874 och den 24 augusti 1877; och hafva dessa bolag afstått hela vinsten af försäljningen till fördelning emellan städerna, landstinget och hushållningssällskapet. Härifrutom hafva inom länet endast fun-

Tab. Litt. N.

Fartyg af 20 nyläster och derutöfver, inskrifna vid sjömanshuset i Hernösand.

Vid slutet af åren	S e g e l f a r t y g .									Å n g f a r t y g .									Summa, segel- och ångfartyg.		
	Utrikes gående.			Inrikes gående.			Summa.			Utrikes gående.			Inrikes gående.			Summa.					
	An-tal.	Ny-läster.	Reg-ton.	An-tal.	Ny-läster.	Reg-ton.	An-tal.	Ny-läster.	Reg-ton.	An-tal.	Ny-läster.	Reg-ton.	An-tal.	Ny-läster.	Reg-ton.	An-tal.	Ny-läster.	Reg-ton.	An-tal.	Ny-läster.	Reg-ton.
1876.....	53	1,634.5	14,538.74	25	319	144.14	78	1,953.5	14,682.88	1	83	—	21	412	176.15	22	495	176.15	100	2,448.5	14,859.33
1877.....	53	436.5	17,629.36	25	140	648.17	78	576.5	18,277.53	—	—	—	19	152.5	1,468.98	19	152.5	1,468.98	97	729	19,746.51
1878.....	53	97	18,688.47	25	81.5	813.04	78	178.5	19,501.51	—	—	—	20	24.5	2,157.54	20	24.5	2,157.54	98	203	21,659.05
1879.....	52	97	18,125.68	23	81.5	749.14	75	178.5	18,874.82	—	—	—	21	16.5	2,215.16	21	16.5	2,215.16	96	195	21,090.28
1880.....	47	—	17,478.08	21	45.5	749.14	68	45.5	18,227.22	—	—	—	21	7	2,243.62	21	7	2,243.62	89	52.5	20,470.84

Tab. Litt. O.

Uppgift å redovisade bränvinsförsäljningsmedel inom Vesternorrlands län under åren 1876—1880.

Å r.	R e d o v i s a d e						F ö r d e l a d e t i l l											
	i städerna.		ä landet.		Summa kronor.		afkortning och anordning.		städerna.		socknarna.		hushållningssällskapet.		landstinget.		Summa kronor.	
1876.....	188,083	14	6,916	—	194,999	14	351	90	112,646	71	4,141	62	38,929	44	38,929	44	194,999	14
1877.....	228,036	36	5,160	—	233,196	36	332	04	136,626	16	3,092	46	46,572	85	46,572	85	233,196	36
1878.....	225,249	—	3,117	20	228,366	20	453	19	131,879	09	1,868	70	45,582	61	45,582	61	228,366	20
1879.....	112,413	09	4,271	50	146,684	59	289	52	85,276	95	2,560	08	29,279	02	29,279	02	146,684	59
1880.....	134,767	64	3,573	75	138,341	39	272	27	80,698	84	2,142	62	27,613	83	27,613	83	138,341	39
Summa	918,549	23	23,038	15	941,587	68	1,698	92	530,127	78	13,805	48	187,977	75	187,977	75	941,587	68

nits ett utminuterings- och ett utskänkningsställe i köpingen Örnköldsvik, ett utskänkningsställe i Sollefteå, hvars rörelse likväl först började med försäljningsåret 1879—1880 och hvars handelsvinst för nämnda år uppgick till 11,000 kronor, samt ett utminuteringsställe i Ullånger.

Vårdshus, der mat, kaffe och andra icke spirituösa drycker tillhandahållas allmänheten emot betalning, finnas deremot såväl å landsbygden som i städerna och hvad särskildt beträffar Sundsvall till ett måhända allt för betydande antal.

5. Kameralförhållanden.

För antalet hemman och jordlägenheter å landet samt egen- domar i städerna jemte dessas taxeringsvärden vid 1880 års ut- gång redogöres i **tabellen N:o 3.**

Taxeringsvärdet å hemman och jordlägenheter, hvilket i förra berättelsen upptogs till 55,704,790 kronor, men nu angifves till 71,559,745 kronor, har alltså stigit med 15,854,955 kronor, lika- som sammanräknade taxeringsvärdet å städernas hus och tomter samt jordar ökats från 9,679,300 kronor till 13,989,800 kronor, eller med 4,310,500 kronor.

Hvad särskildt beträffar det för Sundsvalls stad i tabellen N:o 3 upptagna antal bebyggda tomter, torde här förtjena an- märkas att, då vid 1875 års slut de bebyggda tomternas antal uppgingo till 585 och de under nu ifrågavarande period tillkomna nya boningshusen utgöra 96, den betydliga minskningen i be- byggda tomtantalet, emot hvad förra femårsberättelsen innehåller, endast synes kunna förklaras deraf, att vid föregående uppgifter de många bebyggda halftomterna beräknats såsom hela och sjelf- ständiga, hvilken oegentlighet så mycket hellre måst redan nu rättas, som halftomterna, hvilka i allmänhet icke få ånyo be- byggas, i framtiden komma att efter hand försvinna.

Från ödesmål har något hemman icke upptagits.

Jordafsöndringar, för hvilka afgäld blifvit af länsstyrelsen fastställd, har uppgått till följande antal, nemligen:

År 1876	13.
» 1877	17.
» 1878	37.
» 1879	24.
» 1880	18.
	eller tillhopa 109.

Antalet nybyggen, som blifvit från krono till skatte om- förda, är följande:

År.	Antal omförda nybyggesandelar.			
	Med fri skogs- disposition.		Med inskränkt skogsdisposition.	
	Till säg- verksegare och trävaru- handlare.	Till ny- byggare.	Till säg- verksegare och trävaru- handlare.	Till ny- byggare.
1876.....	7	11	1	—
1877.....	6	10	3	3
1878.....	7	10	2	—
1879.....	7	4	—	—
1880.....	1	18	—	4
Summa	28	53	6	7

Statsunderstöd för utflyttningar i följd af laga skiften har under perioden utgått till följande belopp:

År 1876	1,200 ⁰⁰ kronor.
» 1877	1,275 ⁰⁰ »
» 1878	937 ⁵⁰ »
» 1879	1,612 ⁵⁰ »
» 1880	262 ⁵⁰ »
	eller tillhopa 5,287 ⁵⁰ kronor.

Förordnanden till landtmäteriförrättningar hafva under fem- årsperioden af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdats till följande antal:

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.
egentliga laga skiften	27.	27.	21.	17.	18.
andra förrättningar	72.	85.	81.	49.	60.
Summa	99.	112.	102.	66.	78.

Vid femårsperiodens slut innehades fastighet inom länet af endast 2 främmande magters undersåtar, på sätt af här nedan intagna tabell Litt. P närmare framgår.

Till utredning om de fastigheters storlek och taxeringsvärde som vid 1880 års slut tillhörde aktiebolag, har länsstyrelsen låtit upprätta följande tabell Litt. Q.

Sammanfattningen af dessa uppgifter utvisar, att sammanlagda mantalet af denna egendom å landsbygden utgör 131,435,955⁰⁰ mantal; att sammanlagda taxeringsvärdet af denna egendom å landsbygden uppgår till 8,401,600 kronor, och att, om härtill lägges taxeringsvärdet af de stadsegendomar, som tillhöra aktie- bolag, sammanlagda värdet af ifrågavarande egendomar inom länet utgör 9,460,700 kronor.

Den industriela verksamhet, som af dessa aktiebolag huf- vudsakligast bedrivnes, är skogsafverkning, men af de större bo- lagen idkas derjemte till följd af egendomarnas naturbeskaffenhet och betydande omfång icke obetydligt jordbruk.

Inom länet finnes ingen egendom af fideikommisssegenskap.

Tab. Litt. P. Uppgift å de inom Vesternorrlands län belägna fastigheter, hvilka vid 1880 års slut innehades af främ- mande magters undersåtar.

Belägenhet.	Jordbruks- fastigheter.		Andra fastigheter.		Summa taxerings- värde.	Egare.
	Mantal.	Taxerings- värde.	Antal.	Taxerings- värde.		
Södra Ånger- manlands Ne- dra fögderi...	1 ²⁴ / ₁₀₀	6,000	1	45,300	51,300	Henry Grisell i London.
D:o Öfra...	1 ²⁵ / ₁₀₀	18,600	—	—	18,600	Densamme.
Hernösands stad	—	—	1	75,500	75,500	Densamme.
Sundsvalls d:o	—	—	1	25,000	25,000	Singtaren J. E. Götz fr. Bayern.
Summa	1 ⁴⁹ / ₁₀₀	24,600	3	145,800	170,400	

Tab. Litt. Q. Förteckning å de inom Vesternorrlands län belägna fastigheter, hvilka år 1880 innehades af in- och utländska aktiebolag.

Belägenhet.	Bolagets namn.	Hemmanens namn och mantal samt deras och bolagens öfriga egendoms taxeringsvärde vid 1880 års slut.	Hvarje bolag tillhörig egendoms sammanlagda		
			antal i städerna.	mantal.	taxeringsvärde. Kronor.
<i>Inländska aktiebolag.</i>					
Medelpads fögderi.	Njurunda socken.	Klosters aktiebolag.....			
		Armplågan N:o 1, 1 ^{13/24} mtl, 45,000; Armsjön N:o 1, 2 ^{3/5} mtl, 15,000; ålhus 500; Gallströms bruk 50,000; masugu 60,000; smedja 15,000; såg 15,000; lastageplats 5,000; Björkö N:o 1, 19 ^{1/64} mtl., 8,700.			
d:o	Attmars "	d:o d:o ..... Torrängen N:o 1, 3 ^{1/8} mtl, 18,900; såg 1,000		2 162	234,100
d:o	Njurunda "	Sörfors aktiebolag ..... Nedre Essvikens lastageplats 22,000.			
d:o	Attmars "	d:o d:o ..... Attmarby N:o 2, 16 ^{1/48} mtl, 19,000; d:o N:o 3, 1 ^{1/16} mtl, 3,100; d:o N:o 5, 1 ^{1/48} mtl, 1,000; Fjölsta N:o 1, 19 ^{1/66} mtl, 10,000; d:o N:o 3, 1 ^{1/4} mtl, 12,600; d:o N:ris 4 o. 5, 3 ^{1/16} mtl, 9,400; Gissjön N:o 1, 1 ^{1/4} mtl, 12,000; Harf N:o 3, 109 ^{1/768} mtl, 7,200; d:o N:o 4 42 ^{1/256} mtl, 8,400; Hassel N:o 1, 1 ^{1/12} mtl, 4,200; d:o N:o 4, 1 ^{1/216} mtl, 300; Karläng N:o 5, 1 ^{1/32} mtl, 1,600; Långskog N:ris 1 o. 2, 5 ^{1/8} mtl, 24,300; Rude N:o 1, 5 ^{1/16} mtl, 15,000; Skedvik N:o 4, 1 ^{1/144} mtl, 300; Sörfors N:o 1, 49 ^{1/192} mtl, 14,700; d:o N:o 2, 17 ^{1/32} mtl, 30,600; d:o N:o 3, 79 ^{1/256} mtl, 17,800; d:o N:o 4, 61 ^{1/256} mtl, 13,800; d:o N:o 5, 74 ^{1/192} mtl, 21,900; d:o N:o 6, 933 ^{1/3456} mtl, 15,300; Sörfors jernbruk 160,000; qvarn 3,000; såg 15,000; Östansjö N:o 1, 31 ^{1/128} mtl, 12,000.			
d:o	Stöde "	d:o d:o ..... Ulfsjön N:ris 1 o. 2, 31 ^{1/96} mtl, 12,000.			
d:o	Selångers "	d:o d:o ..... Söderåsen N:o 1, 15 ^{1/64} mtl, 12,000; Vesteråsen N:ris 1 o. 2, 13 ^{1/16} mtl, 30,000.....		6 285	508,500
d:o	Stöde "	Skönviks aktiebolag..... Nedansjö N:o 3, 145 ^{1/384} mtl, 18,500; torp 1,700; jernverk 44,000.			
d:o	Torps "	d:o d:o ..... Backen N:o 2, 17 ^{1/384} mtl, 6,600; Finsta N:o 3, 6 ^{1/96} mtl, 8,000; Vestervallsta N:o 1, 7 ^{1/192} mtl, 5,400.			
d:o	Borgsjö "	d:o d:o ..... Oxsjön N:o 1, 1 ^{1/6} mtl, 4,400.			
d:o	Hafverö "	d:o d:o ..... Hålsnäsets krononybygge, 31 ^{1/144} mtl, 2,000.			
d:o	Selångers "	d:o d:o ..... Bergsäker, torp, 4,400; Huljen N:o 2, 5 ^{1/32} mtl, 12,000			
d:o	Sättna "	d:o d:o ..... Bäkegren N:o 1, 7 ^{1/36} mtl, 6,000; Djupdalen N:o 1, 1 ^{1/8} mtl, 7,000; Nora N:o 2, 1 ^{1/8} mtl, 6,000; d:o N:o 5, 13 ^{1/64} mtl, 10,000; d:o N:o 5, 1 ^{1/4} mtl, 12,000; Näsvattnet N:o 1, 1 ^{1/4} mtl, 10,000.			
d:o	Sättna "	d:o d:o ..... Norafors bruk 25,000; qvarn 500; såg 3,000.			
d:o	Indals "	d:o d:o ..... Sodalen N:o 2, 1 ^{1/24} mtl, 5,000.			
d:o	Lidens "	d:o d:o ..... Anderbergets nybygge 1 ^{1/3} mtl, 7,000; Backen och Vesterflygge såg 1,000; Fjäll, N:o 1, 1 ^{1/4} mtl, 6,000; Oxsjö sågverk 10,000; Norrnäs 31 ^{1/192} mtl och öskeskatt 161 ^{1/192} mtl, 18,000; Näcksjön 7 ^{1/48} mtl och öskeskatt 41 ^{1/48} mtl, 18,000; Paljacka 25 ^{1/48} mtl, 12,000; Rågisen, 3 ^{1/4} mtl, 10,000; Skjalsjön, 7 ^{1/48} mtl, 30,000; Uncäsen, Glimå flottungsplats, 1,500.			
d:o	Holms "	d:o d:o ..... Fagerviken N:o 1, 17 ^{1/64} mtl, 15,000; sågverk 6,000; Östbyn N:o 2, 17 ^{1/128} mtl, 6,000; d:o N:o 4, 17 ^{1/192} mtl, 4,000; Österströms såg och qvarn 6,000.			
d:o	Sköns "	d:o d:o ..... Birsta N:o 3, 1 ^{1/4} mtl, 6,000; skogsskifte 1,600; Skönviks 2:ne ängsäger och lastageplats 230,000; Vesterland, åbyggnad, 8,000; 2:ne tomter 6,000.			
d:o	Timrå "	d:o d:o ..... Näsuddens lastageplats 6,000; Skyttberg N:o 2, 17 ^{1/64} mtl, 13,000; tomt 12,000.			
Södra Ångermanlands Öfra fögderi.	Gräninge "	d:o d:o ..... Aborråsen N:o 1, 1 ^{1/18} mtl, 16,800		7 118	641,400
Medelpads fögderi.	Indals "	Sunds aktiebolag..... Nylands såg 500; Nysätter N:o 1, 7 ^{1/24} mtl, 12,000; Sodalen N:ris 1 o. 2, 17 ^{1/96} mtl, 6,000; såg 500; Sulå f. d. bruk 10,000.			
d:o	Lidens "	d:o d:o ..... Återvändningen 11 ^{1/96} mtl och öskeskatt 65 ^{1/96} mtl, 18,000.			
d:o	Sköns "	d:o d:o ..... Finsta N:o 1, 1 ^{1/3} mtl, 12,000; Kläcken N:o 1, 3 ^{1/8} mtl, 35,000; Sund N:ris 1 o. 2, 19 ^{1/24} mtl, 26,500; Sunds ängsäg och lastageplats 165,000; bruk 70,000; Vestland N:o 2, 5 ^{1/16} mtl, 10,500.			
d:o	Alnö "	d:o d:o ..... Nyviks ängsäg och lastageplats 65,000; Nysätter, lägenhet, 1,500.			
d:o	Timrå "	d:o d:o ..... Rii N:o 4, 17 ^{1/48} mtl, 14,000; Risgränsbyn N:o 3, 1 mtl, 45,000.			
d:o	Ljustorps "	d:o d:o ..... Bredsjön N:o 2, 5 ^{1/48} mtl, 2,500; Edsta slättnäs N:o 1, 1 ^{1/64} mtl, 200; Lagfors N:ris 1 o. 2, 59 ^{1/96} mtl, 29,500; d:o N:o 3, 3 ^{1/32} mtl, 4,600; bruk, såg och qvarn 30,000; Laxsjön N:o 1, 9 ^{1/16} mtl, 12,000; Löfberg N:o 1, 5 ^{1/32} mtl, 4,900; Stora Rotsjön N:o 1, 1 ^{13/60} mtl, 20,000; Vestra roten N:o 1, 4 ^{28/75} mtl, 75,000.			

Belägenhet.			Bolagets namn.	Hemmannens namn och mantal samt deras och bolagens öfriga egendoms taxeringsvärde vid 1880 års slut.	Hvarje bolag tillhörig egendoms sammanlagda		
					antal i skiderna.	mantal.	taxeringsvärde. Kronor.
Medelpads fögderi.	Hässjö socken		Sunds aktiebolag.....	Bänglings säg 2,500; Stafre N:o 2, $\frac{43}{96}$ mtl, 21,000; Lögdö bruk och masugn 80,000; qvarn 3,000.			
Södra Ångermanlands Nedra fögderi.	Viksjo "		d:o d:o	Kälamäcke N:o 1, $1\frac{67}{180}$ mtl, 50,000.			
Södra Ångermanlands Öfra fögderi.	Graninge "		d:o d:o	Aborråsen N:o 1, $\frac{7}{36}$ mtl, 8,400	13 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{16}$		835,100
Medelpads fögderi.	Indals "		Tunadals aktiebolag.....	Lillhallta N:o 1, $\frac{49}{192}$ mtl, 12,000.			
d:o	Sköns "		d:o d:o	Filland N:o 2, $\frac{37}{192}$ mtl, 8,000; d:o N:o 4, $\frac{3}{24}$ mtl, 8,000; lastageplats 6,000; Korsta N:o 1, $\frac{1}{4}$ mtl, 15,000; d:o N:o 2, $\frac{1}{4}$ mtl, 12,000; Tunaby N:o 1, $\frac{1}{8}$ mtl, 4,000; d:o N:o 3, $\frac{11}{64}$ mtl, 5,000; Tunadals 2:ne ångsågar och lastageplats 210,000; 2 tomter 4,400...	1 $\frac{3}{4}$		284,400
d:o	Tuna "		Torpshammars aktiebol.	Lilddalje N:o 1, $\frac{11}{32}$ mtl, 30,000.			
d:o	Torps "		d:o d:o	Backen N:o 1, $\frac{3}{16}$ mtl, 5,500; d:o N:o 2, $\frac{23}{128}$ mtl, 5,000; d:o N:o 3, $\frac{5}{192}$ mtl, 2,500; Byn N:o 1, $\frac{3}{32}$ mtl, 4,500; Klöstre Nris 1 o. 2, $\frac{27}{128}$ mtl, 11,800; d:o Nris 3 o. 5, $\frac{5}{16}$ mtl, 30,000; Rogsta N:o 2, $\frac{7}{96}$ mtl, 7,000; d:o N:o 3, $\frac{1}{32}$ mtl, 3,000; Tirsta N:o 1, $\frac{1}{32}$ mtl, 3,000; d:o N:o 3, $\frac{1}{48}$ mtl, 2,000; Vestervallsta N:o 2, $\frac{13}{192}$ mtl, 4,500; Östervallsta N:o 3, $\frac{13}{96}$ mtl, 10,000; Torpshammars jernverk 5,000; qvarn 5,000; säg 20,000; trämassefabrik 250,000	1 $\frac{8}{16}$		398,800
d:o	Sköns "		Ortvikens ångsågsaktiebolag	Ortvikens ångsäg och lastageplats 116,000; Valknytt, torp, 1,500; d:o 1,500; tomt 6,400			125,400
d:o	d:o "		Mons trävaruaktiebolag	Korsta N:o 2, $\frac{1}{4}$ mtl, 12,000; lastageplats, 6,000; Peterviks d:o 6,000; Mons ångsäg och lastageplats 210,000.			
Sundsvalls stad.			d:o d:o	7 vretar om 84·47 qv.-ref, 21,200; 5 åbyggvader 90,500	12	1	345,700
Medelpads fögderi.	Sköns "		Skeppsrederiaktiebolaget i Sundsvall	Vindskärs skeppsvarf 75,000; Knölsta, tomt, 3,500			78,500
d:o	d:o "		Hellsunds aktiebolag ...	Hellsunds jernverk 4,000			4,000
d:o	Alnö "		Alviks trävaruaktiebolag	Elfva N:o 3, $\frac{5}{16}$ mtl, 7,000; Vii N:o 2, $\frac{1}{6}$ mtl, 10,000; Öde N:o 1 $\frac{17}{96}$ mtl, 6,000; Alviks ångsäg och lastageplats 40,000	$\frac{3}{16}$		63,000
d:o	d:o "		Johannisviks aktiebolag	Hofvid N:o 2, $\frac{9}{32}$ mtl, 9,000; Johannisviks ångsäg och lastageplats 45,000; Hofvid, lägenhet, 4,500	$\frac{3}{16}$		58,500
d:o	d:o "		Rödestrands ångsågsaktiebolag	Röde Nris 1 o. 2, $\frac{7}{16}$ mtl, 21,000; Rödestrands ångsäg och lastageplats 55,000; Nysäter, lägenhet, 800; Röde, 4 lägenheter, 5,100....	$\frac{7}{16}$		81,900
d:o	Timrå "		Östrandens aktiebolag ...	Östrandens ångsäg 60,000; lastageplats 30,000.....			90,000
d:o	d:o "		Framnäs varfsaktiebolag	Framnäs skeppsvarf 51,500			51,500
d:o	Hässjö "		Alafors sågverkssaktiebolag	Ala N:o 1, $\frac{29}{96}$ mtl, 10,000; tomt 800; Alafors ångsäg och lastageplats 100,000; Fjäl N:o 1, $\frac{41}{48}$ mtl, 45,000; Rigsta, tomt, 2,000.			
Södra Ångermanlands Nedra fögderi.	Viksjo "		d:o d:o	Häggås N:o 1, $\frac{3}{12}$ mtl, 50,000; Högmyrsvedjan N:o 1, $\frac{1}{8}$ mtl, 3,000; Rückelbäcksmön N:o 2, $\frac{19}{96}$ mtl, 3,500; Nordanå Nris 1, 3, 4, $\frac{25}{64}$ mtl, 11,000.			
d:o	d:o "		d:o d:o	Rörtjernsmön, $\frac{1}{2}$ mtl, 12,000; Vestanå Nris 1 o. 2, $\frac{59}{96}$ mtl, 40,000; Viksjo Nris 1 o. 3, $\frac{13}{192}$ mtl, 9,000; Villola N:o 1, $\frac{19}{24}$ mtl, 18,000; Visåsen N:o 1, $\frac{9}{12}$ mtl, 6,000; Vestanå bruk 6,000; säg 2,000; qvarn 10,000.			
d:o	Gudmundrå "		d:o d:o	Lutmyran N:o 1, $\frac{13}{72}$ mtl, 8,000; Vesteråsen N:o 1, $\frac{1}{8}$ mtl, 40,000; Tallåsen N:o 1, $\frac{23}{48}$ mtl, 10,000	5 $\frac{1}{16}$		386,300
Medelpads fögderi.	Hässjö "		Fjåls glasbruksaktiebolag	Fjåls glasbruk 12,000			12,000
d:o	Sköns "		Sebastinaktiebolaget i Stockholm	Fläsieholmen 4,000			4,000
Södra Ångermanlands Nedra fögderi.	Gudmundrå "		Saudvikens ångsågsaktiebolag	Dynäs N:o 5, $\frac{51}{256}$ mtl, 7,800; ångsäg 25,000; stafsäg 10,000; åbyggvad 25,000; lastageplats 5,000.			
d:o Öfra d:o	Ramsle "		d:o d:o	Eldselets nybygge, 1 mtl, 4,800.			
d:o " d:o	Fjellsjö "		d:o d:o	Nåset N:o 1, $\frac{1}{8}$ mtl, 4,400.			
d:o " d:o	Bodums "		d:o d:o	Hocksjo N:o 1, 1 mtl, 24,000.....	2 $\frac{3}{16}$		106,000
d:o Nedra d:o	Gudmundrå "		Frånö ångsågsaktiebolag	Frånö N:o 3, $\frac{1}{4}$ mtl, 12,000; 2:ne torp 5,000; ångsäg 35,000; åbyggvad 15,000; lastageplats 5,000	1		72,000
d:o " d:o	d:o "		Gudmundrå handelsaktiebolag	Knäcta, gård, 1,000			1,000
d:o " d:o	d:o "		Språngsvikens aktiebolag	Nånjö Nris 1 o. 2, $\frac{1}{4}$ mtl, 7,200; ångsäg 30,000; lastageplats 8,000; åbyggvad 10,000	1		55,200

Belägenhet	Bolagets namn.	Hemmanens namn och mantal samt deras och bolagens öfriga egendoms taxeringsvärde vid 1880 års slut.	Hvarje bolag tillhörig egendoms sammanlagda		
			antal i skiderna.	mantal.	taxeringsvärde. Kronor.
Södra Ångermanlands Nedra fögderi.	Gudmundrå socken	Strömnäs aktiebolag ...			
do Öfra do	Resele "	do do			
do " do	Lidens "	do do			
do " do	Edsele "	do do		1 589 29569	78,700
do Nedra do	Gudmundrå "	Svanö aktiebolag.....			
do " do	do "	Graningeverkens aktiebolag		5 16	57,000
do " do	Ytter-Lännäs "	do do			
do " do	do "	do do			
do " do	Dals "	do do			
do Öfra do	Sollefteå "	do do			
do " do	Långsele "	do do			
do " do	Graninge "	do do			
do " do	Multrä "	do do			
do " do	Helgums "	do do			
do " do	Edsele "	do do			
do " do	Ramsele "	do do			
do Nedra do	Dals "	Åslands ängsaktiebolag		27 457	1,435,300
do " do	Ytter-Lännäs "	Väija aktiebolag			
do Öfra do	Ramsele "	do do			
do Nedra do	Ytter-Lännäs "	Ytter-Lännäs handelsaktiebolag		1 415 1152	81,100
do " do	Bofeå "	Offers aktiebolag.....			11,500

Belägenhet.		Bolagets namn.	Hemmanens namn och mantal samt deras och bolagens öfriga egendoms taxeringsvärde vid 1880 års slut.	Hvarje bolag tillhörig egendoms sammanlagda		
				antal i skickerna.	mantal.	taxeringsvärde. Kronor.
Södra Ångermanlands Nedra fögderi.	Styrnäs socken.	Offers aktiebolag.....	Fälåsö N:o 1, $\frac{1}{12}$ mtl, 1,600; Fällböle N:o 1, $\frac{1}{18}$ mtl, 500		3 $\frac{3}{4}$	118,700
	d:o " d:o	Öfver-Lännäs "	Fors aktiebolag			
	d:o Öfra d:o	Resele "	d:o d:o	Hermansjön N:o 1, $\frac{19}{192}$ mtl, 4,200; Hvitberget N:o 1, $\frac{7}{96}$ mtl, 5,000; Hällås N:o 1, $\frac{1}{4}$ mtl, 8,400; Myre N:o 2, $\frac{19}{288}$ mtl, 2,200; d:o N:o 2, $\frac{23}{576}$ mtl, 1,400; d:o N:o 5, $\frac{1}{24}$ mtl, 1,400; d:o N:o 6, $\frac{19}{288}$ mtl, 2,200; Rocksö N:o 1, $\frac{1}{8}$ mtl, 10,800.		
Norra Ångermanlands fögderi.	Nättra "	d:o d:o	Bjåsta säg 10,000; Bredånger N:ris 1 o. 2, $\frac{19}{48}$ mtl, 13,500; Bredångers ångsäg 100,000.			
	d:o d:o	Sidensjö "	d:o d:o	Bryngeströms säg 5,000; Drämme d:o 5,000; Forsbro d:o 7,000; Tjåls d:o 1,500; Drömme N:o 3, $\frac{95}{576}$ mtl, 3,000; Myrbohöjden N:o 1, $\frac{173}{96}$ mtl, 45,000.		
	d:o d:o	Skorpeds "	d:o d:o	Stafvarmon N:o 1, $\frac{23}{48}$ mtl, 4,000; Högländ N:o 1, $\frac{23}{48}$ mtl, 5,000; Aspeå N:o 1, $\frac{33}{48}$ mtl, 14,000; Byvattnet N:ris 1 o. 3, $\frac{25}{96}$ mtl, 10,000.		
	d:o d:o	d:o "	d:o d:o	Lännäs N:ris 2, 3 o. 5, $\frac{227}{384}$ mtl, 27,000; Holm N:o 1, $\frac{2}{3}$ mtl, 22,000; Löfajö N:o 1, $\frac{27}{60}$ mtl, 8,000; Degersjö N:o 1, $\frac{3}{8}$ mtl, 20,000; Sjöland N:o 2, $\frac{1}{6}$ mtl, 5,000; Aspsjö N:o 1, $\frac{1}{3}$ mtl, 18,000; Ottmyran N:o 1, $\frac{8}{8}$ mtl, 20,000.		
	d:o d:o	Anundsjö "	d:o d:o	Hermansjön N:o 1, $\frac{2}{3}$ mtl, 8,000	10 $\frac{557}{6}$	398,600
Södra Ångermanlands Nedra fögderi.	Öfver-Lännäs "	Korfsta ångsägaktiebolag	Korfsta ångsäg 20,000		—	20,000
	d:o " d:o	d:o "	Björkä aktiebolag	Björkä, $\frac{2}{3}$ mtl, 13,600; Billjern, $\frac{9}{12}$ mtl, 12,000; Brattbäcken, $\frac{7}{24}$ mtl, 4,500; Hurjum, $\frac{1}{8}$ mtl, 36,000; Moberåna, $\frac{1}{16}$ mtl, 2,300; Södra Grytmrhöjden, $\frac{5}{32}$ mtl, 3,800; Holms säteri, $\frac{5}{8}$ mtl, 176,900; Björkä bruk och gård 18,000; qvarn 7,500; säg 12,000.		
	d:o Öfra d:o	Eds "	d:o d:o	Oldsjö N:o 1, $\frac{1}{2}$ mtl, 14,400; Ållsjö N:o 2, $\frac{1}{4}$ mtl, 36,600; Åqvistland, $\frac{1}{4}$ mtl, 7,600.		
	d:o Nedra d:o	Sånga "	d:o d:o	Nyåkersberg N:ris 1 o. 2, $\frac{7}{12}$ mtl, 24,000.		
	d:o Öfra d:o	Multrä "	d:o d:o	Jakobsberg N:o 1, $\frac{1}{3}$ mtl, 3,100	12 $\frac{3}{4}$	372,300
	d:o Nedra d:o	Sånga "	Sånga brunnsaktiebolag	Sånga brunns- och badhus 15,000		15,000
	d:o " d:o	Bjerträ "	Ströms trävaruaktiebolag	Köija N:ris 1—5, $\frac{1}{96}$ mtl, 34,800; Locknö N:o 7, $\frac{5}{48}$ mtl, 5,000; Köija ångsäg och åbyggnader 140,000	2 $\frac{3}{4}$	179,800
	d:o " d:o	d:o "	Lungviks nya ångsägaktiebolag	Lungvik N:ris 2, 4, 5, $\frac{19}{24}$ mtl, 25,000; Lungviks ångsäg och åbyggnader 100,000; Norrlands tegelbruk 5,000.		
	d:o Öfra d:o	Lidens "	d:o d:o	Söderfors N:o 1, $\frac{5}{24}$ mtl, 5,500	1	135,500
	d:o Nedra d:o	Bjerträ "	Bjerträ handelsaktiebolag	Gårdslägenhet 600		600
	d:o Öfra d:o	Sollefteå "	Sollefteå bryggeriaktiebolag	Sollefteå bryggeri 18,000		18,000
	d:o " d:o	d:o "	Sollefteå ångsägaktiebolag	Sollefteå ångsäg 50,000		50,000
	d:o " d:o	Junsele, Edsele, Ramsele "	Nyviks ångsägsegare	Forsmo nybygge, $\frac{2}{3}$ mtl, 3,600; Qvarnå, $\frac{2}{3}$ mtl, 5,400; Knapperberget, $\frac{7}{24}$ mtl, 4,200; Skogens nybygge, $\frac{19}{48}$ mtl, 3,800; Rensjö, $\frac{61}{798}$ mtl, 1,200	1 $\frac{487}{2304}$	18,200
	d:o " d:o	Eds "	Backsjö bolag	Backsjöbrännan N:ris 1 o. 2, $\frac{1}{8}$ mtl, 24,000; Backsjö säg 6,000.		
	d:o " d:o	Resele "	d:o d:o	Hvitberget N:o 1, $\frac{1}{48}$ mtl, 1,400; Myre N:o 1, $\frac{19}{288}$ mtl, 2,200; d:o N:o 3, $\frac{19}{864}$ mtl, 700; d:o N:o 4, $\frac{19}{288}$ mtl, 2,100; d:o N:o 5, $\frac{7}{576}$ mtl, 700	$\frac{611}{1728}$	37,100
	d:o " d:o	d:o "	Brunne ångsägbolag	Oringsjö, $\frac{13}{528}$ mtl, 800.		
	d:o " d:o	Ramsele "	d:o d:o	Sörnäs N:o 1, $\frac{5}{64}$ mtl, 1,300	$\frac{217}{2112}$	2,100
d:o " d:o	Helgums "	Helgums handelsshushållningsbolag	Fauby, tomt, 3,000		3,000	
d:o " d:o	Edsele "	Edsele handelsaktiebolag	Nordanåker, åbyggnad, 800		800	
d:o " d:o	Ramsele "	Ramsele handelsaktiebolag	Nyland, tomt, 2,500		2,500	
d:o " d:o	Tåsjö "	Tåsjö handelsaktiebolag	Tåsjö, tomt, 1,500		1,500	
N ra Ångerm. fögd.	Anundsjö "	Mo och Domsjö aktiebol.	Brattsjö N:o 1, $\frac{5}{12}$ mtl, 18,000; Bureåborg N:o 1, $\frac{2}{9}$ mtl, 10,800; Hemling N:o 1, $\frac{37}{48}$ mtl, 10,000; Hemsjö N:o 1, $\frac{1}{48}$ mtl, 3,500; Holmsjö N:o 1, $\frac{19}{48}$ mtl, 12,000; Högtjäl N:o 1, 1 mtl, 10,000; Jerrberget N:o 1, $\frac{1}{24}$ mtl, 2,100; Norrferke N:o 4, $\frac{7}{24}$ mtl, 8,000;			

B e l ä g e n h e t.	Bolagets namn.	Hemmanens namn och mantal samt deras och bolagens öfriga egendoms taxeringsvärde vid 1880 års slut.	Hvarje bolag tillhörig egendoms sammanlagda		
			antal i städer m. l.	mantal.	taxeringsvärde. Kronor.
Norra Ångermanlands fögderi.	Själövals socken.	Mo och Domsjö aktiebol.			
do do	Mo "	do do			
do do	Anundsjö "	Örnsköldsviks ängsäg- aktiebolag			
do do	Själövals "	do do			
do do	Anundsjö "	Alne ängsägaktiebolag			
do do	Arnäs "	do do			
do do	Anundsjö "	Gideå och Husums aktiebolag			
do do	Björna "	do do			
do do	Gideå "	do do			
do do	Trehörningsjö "	do do			
do do	Grundsunda "	do do			
Hernösands stad		Hernösands enskilda bank			
do do		Hernösands verkstads aktiebolag			
do do		Hernösands tobaksfabr- aktiebolag			
Sundsvalls stad		Sundsvall-Torpsham- mars järnvägsaktiebol.			
do do		Sundsvalls handelsbank			
do do		do handels och fa- briksaktiebolag			
do do		Boktryckeriaktiebolaget i Sundsvall			
do do		Grönborgs bryggeriaktiebolag			
do do		Sundsvalls ölbryggeri- aktiebolag			
do do		Aktiebolaget Sundsvalls ängquarn och mullteri			
do do		Sundsvalls tobaksfabr- aktiebolag			
<i>U t l ä n d s k t a k t i e b o l a g .</i>					
Södra Ångermanlands Norra fögderi	Bjerträ socken.	Loeknö ängsägaktiebolag			
do Öfra do	Jausele "	do do			
do " do	Rausele "	do do			
do " do	Fjellsjö "	do do			
do " do	Bodums "	do do			
Summa			28	123	9,271,500
Summa summanam			28	131	9,460,700

Någon skildring af *kommunernas* finanser har länsstyrelsen icke ansett sig böra meddela, då den af Kungl. Statistiska Centralbyrån årligen utgifna kommunalstatistik derom lemnar fullständig utredning; men de med Eders Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd af kommunerna upptagna *amorteringslån* jemte de med dem afsedda ändamål torde likväl här böra omnämnas:

Tillstånds-dagen.	Den låntagande kommunen.	Ändamålet med lånets upptagande.	Lånebeloppet. Kronor.
18 ⁷⁷ 3/76	Hernösands stad.....	Utvidgning af församlingens begravningsplats och gäldande af en kyrkans skuld.....	40,000
18 ⁷⁸ 12/77	Säbrå församling.....	För fyra skolhusbyggnader i församlingen.....	9,285
18 ⁷⁸ 8/78	Sköns församling.....	Uppförande af sex småskolehus.....	55,000
18 ⁷⁹ 3/79	Sundsvalls stad.....	Anläggning af vattenledning i sammanhang med fullständig dränering af staden; (360,000). Uppförande af en tidsenlig byggnad för det utvidgade på realinien fullständiga läroverket i staden; (100,000). Expropriation af mark till gator och allmänna platser; (140,000)	600,000
18 ⁷⁹ 11/79	Gudmundrå församling.....	Uppförande af en skolhusbyggnad	5,000
18 ⁸⁰ 2/80	Bodums församling.....	Uppförande af en ny kyrkobyggnad i församlingen.....	15,000

Den gagnande verksamhet, länets *landsting* jemväl under nu ifrågasvarande period utvecklat, torde särskildt förtjena att framhållas. Landstingets omtanke om kommunikationsväsendet, sjukvården, folkundervisningen, husslöjden, väfnadsindustrien, fiskodlingen, hästrasens förbättring, m. m., har under dessa år varit lika förutseende och välgörande som under det förra qvinvennet; och särskildt hafva, bland andra, följande nya anslag blifvit beviljade, nemligen 14,736 kronor 14 öre till nytt sjukhem i Backe, 500 kronor för hvarje år under fem år såsom understöd åt länets nybildade jagtvårdsförening, 8,500 kronor för uppförande af särskild läkarebostad vid lasarettet i Örnköldsvik, 10,000 kronor för hvarterdera af åren 1881—1883 såsom bidrag till väganläggningar och vägförbättringen inom länet, 650 kronor om året i 5 år för uppmuntran af den finare lärfärdverknigen och 1,000 kronor om året i tre år till högre folkskolan i Gudmundrå.

Landstingsskatten har utgjort 35 öre för år 1876, 50 öre för år 1877, 40 öre för år 1878 samt 35 öre för åren 1879 och 1880 per bevillningskrona och hafva landstingets inkomster och utgifter enligt nedanstående tabell Litt. R. uppgått till följande belopp:

Tab. Litt. R. Landstingets inkomster och utgifter åren 1876—1880.

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.
Debet.					
<i>Ingående balans.</i>					
Kontant behållning...	5,419 ⁹¹	17,150 ⁰⁸	956 ⁶⁹	423 ⁶⁷	10,043 ³⁴
Förskott och rester..	159,952 ⁹⁰	191,007 ¹²	274,729 ⁰¹	326,579 ⁹⁹	325,952 ³⁴
<i>Inkomster.</i>					
Bränvinsutskänk-nings- och minuteringsavgifter.....	25,129 ⁹⁵	14,587 ⁰⁷	45,959 ²⁰	45,739 ⁶⁴	28,941 ⁴⁸
Landstingsskatt.....	48,593 ⁴⁸	64,840 ¹¹	72,591 ¹⁸	64,240 ⁵⁰	54,255 ²³
Sjukvårdsmedel.....	29,812 ⁷⁵	30,382 ²⁵	31,290 ⁰⁵	32,224 [—]	33,133 ²⁵
Räntor.....	—	300 ³⁶	296 ¹⁷	477 ⁴⁶	641 ²⁰
Diverse tillfälliga inkomster.....	130 ²⁶	39 ⁶⁰	1 ⁷⁵	46 ⁸⁷	—
Upptagna lån.....	—	49,700 [—]	47,250 [—]	—	—
Uppdebiteradt förskott.....	—	—	—	—	14,000 [—]
Summa	269,039 ²⁵	368,006 ⁵⁹	473,074 ⁹⁵	469,732 ¹³	466,966 ⁸⁴
Kredit.					
<i>Utgifter.</i>					
Afkortning och provision.....	3,855 ¹⁵	5,060 ³⁹	4,954 ³⁵	6,462 ⁵²	5,854 ⁹⁶
För döfstummeinsti-tutet.....	7,050 [—]	7,852 ²⁰	11,003 [—]	10,391 ³⁵	48,087 ⁰⁵
För hushållningssäll-skapet.....	4,950 [—]	6,190 [—]	5,450 [—]	1,650 [—]	2,700 [—]
För folkskoleinspek-tionen.....	—	—	1,000 [—]	1,200 [—]	—
För lasarettet.....	30,829 ⁵⁰	45,488 ⁸⁶	55,048 ⁶¹	44,892 ²⁵	57,576 ⁵⁰
» reseersättningar..	1,647 ⁰⁴	1,633 ⁷²	1,551 ⁹⁶	1,639 ⁸⁹	2,232 ⁹⁸
För premier för rof-djurs dödande.....	50 [—]	200 [—]	—	—	—
För löner och arvoden	2,693 ³³	3,460 [—]	3,360 ⁸¹	2,900 [—]	2,900 [—]
För bildande af småskolelärarinnor.....	1,100 [—]	4,525 [—]	2,500 [—]	3,168 [—]	3,100 [—]
För folkhögskolan... ..	1,000 [—]	—	2,000 [—]	—	2,000 [—]
» nödhjulsfonden..	5,000 [—]	10,000 [—]	5,000 [—]	5,000 [—]	—
» väganläggningar..	—	—	—	4,078 ⁷⁵	2,934 ¹⁹
» diverse ändamål..	2,707 ⁰³	7,910 ⁷²	4,502 ⁵⁶	5,103 ⁶⁹	7,166 ⁸³
Liquiderad skuld.....	—	—	49,700 [—]	47,250 [—]	—
<i>Utgående balans.</i>					
Förskott och rester..	191,007 ¹²	274,729 ⁰¹	326,579 ⁹⁹	325,952 ³⁴	314,949 ⁸¹
Kontant behållning..	17,150 ⁰⁸	956 ⁶⁹	423 ⁶⁷	10,043 ³¹	17,464 ⁵²
Summa	269,039 ²⁵	368,006 ⁵⁹	473,074 ⁹⁵	469,732 ¹³	466,966 ⁸⁴

6. Politi.

A) Hvad först beträffar den allmänna **ordningen och säkerheten** inom länet, så har denna under perioden i så måtto varit rubbad, att på våren 1879 bland arbetarne vid åtskilliga sågverk i trakten af Sundsvall uppstod en »strejk», som om densamma icke i tid blifvit hämmad möjligen kunnat medföra de vådligaste följder. Den omständigheten att Sundsvall är omgifvet af en mängd utom staden belägna sågverk, med en till flera tusenden uppgående lös arbetarebefolkning, och det ofantligt rörliga lif, som

i en sådan sjö- och handelsstad som Sundsvall inom nästan alla områden utvecklar sig, göra det för myndigheterna hardt nära omöjligt att vid en arbetsinställelse af den vidtomfattande beskaffenhet, som vid förenämnda tidpunkt inträffade, på ett tillfredsställande sätt upprätthålla den allmänna ordningen och säkerheten förmedelst den ringa polisstyrka, hvaröfver staden Sundsvall och närmaste omnejd har att förfoga. Då det emellertid vore allt för vidlyftigt att till sin karaktär och i dess detaljer

här närmare skildra den ofvannämnda strejkens uppkomst, utveckling och hämmande, tillåter sig länsstyrelsen att i dessa hänseenden underdånigst hänvisa till den af dåvarande landshöfdingen i Vesternorrland, numera landshöfdingen i Kopparbergs län, m. m. C. Treffenberg, till herr statsrådet och chefen för Kungl. Civildepartementet under den 24 december 1879 afgifna berättelse, hvilken blifvit i tryck tillgänglig.

Med anledning af denna arbetarestrejk beslöto vid sammanträde den 1 augusti 1879 sågverksegarne i trakten af Sundsvall att uppdraga åt en komité af åtta personer att söka utreda, om och i hvad mån sådana moraliska eller ekonomiska missförhållanden i arbetarnes ställning förefunnos, som genom en eller annan förändring i dåvarande anordningar kunde för framtiden undanrödjas, och om i öfrigt några åtgärder kunde vidtagas för att bereda arbetarne ökadt tillfälle att förvärfva sig en betryggad ställning. Efter slutade förhandlingar afgåfvos komiterade den 19 april 1880 ett betänkande, deri komiterade, hvilkas motiv i ämnet länsstyrelsen anser allt för vidlyftiga att här iurymma, för sin del föreslogo:

att arbetaren förses med motbok med arbetsgifvaren, uti hvilken bok arbetsförtjensten och uttagen vid aflöningarnas utbekommande införas; samt

att arbetare, som önskar bespara någon del af arbetslönen, förhjelpes att få densamma i sparbank insatt;

att på initiativ af arbetsgifvaren måtte vid de verk, der så lämpligen ske kan och ej redan skett, upprättas konsumtions- eller hushållsföreningar, dock endast med försäljning mot konstant, samt i öfrigt inrättade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de vid Svartvik, Vifstavarf, Tunadal och Skönvik befintliga hushållsföreningar;

att arbetsgifvarne för befordrande af föreningarnas gynsamma utveckling dem med lån eller förlag understödja; och

att förvaltningen af föreningens angelägenheter kommer att handhafvas efter fastställt reglemente af arbetsgifvaren och valda ombud bland arbetarne;

att föreningar bildas för sammanskjutande på här nedan angifvet sätt af

1:o sjukhus- och besparingskassor, med ändamål att arbetsgifvaren i förening med arbetaren må kunna i någon mån för mildra de bekymmer och svårigheter, som genom oförvållad sjukdom, kroppslig olyckshändelse samt genom dödsfall kunna inträffa för arbetarne och deras familjer, och att sålunda bestrida:

a) i händelse af icke sjelfförvållad sjukdom för i kassan delegerande arbetare och hans familj, läkarevård och nödig medicin samt för sådan arbetare och hans hustru jemväl understöd; och

b) i händelse af dödsfall för man eller hustru begravningshjälp; och

2:o pensions- och enke-kassor, med ändamål att arbetsgifvaren genom bidrag, med sjelfhjelp från arbetarens sida, må kunna tillförsäkra denne en i ekonomiskt hänseende någorlunda betryggad ålderdom, likasom ock bereda dennes enka och oförsörjda barn bidrag till deras utkomst och sålunda i mån af kassans tillgångar samt inom vissa gränser och under vissa vilkor tilldela pension åt delegerande arbetare, som uppnått 55 lefnadsår, samt åt enka efter delegare, äfven om denne icke uppnått nämnda ålder;

att hvarje i kassorna delegerande arbetare till ifrågavarande kassor tillskjuter vissa veckoafgifter, hvilka för begge kassorna tillsammans icke torde böra öfverstiga 30 öre per vecka; och

att verksegaren, med rätt att på sätt i uppgjordt reglemente närmare bestämmes i kassans förvaltning deltaga, å sin sida tillskjuter ett belopp lika stort som summan af samtliga de af arbetarne lemnade bidrag;

att arbetsgifvarne söka sprida upplysning om de fördelar, som lifförsäkringsbolagen samt ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna erbjuda;

att arbetsgifvarne söka bland arbetarne befordra insigt om fördelarna af brandförsäkring och för dem underlätta tillfälle till sådan försäkring;

att arbetsgifvarne, derest och så snart de vid sina resp. verk fått på sagda vilkor ofvan föreslagna kassor inrättade och tillräcklig pensionsfond samlad, vidtaga åtgärd i ändamål att vid de särskilda sågverken, der sådant utan olägenhet ske kan, åstadkomma egen fattigvård, skild från kommunens;

att vid de verk, der så ske kan, för arbetarnes barn, förutom det att tillfälle till folkskoleundervisning dem fortfarande beredes, måtte på arbetsgifvarnes bekostnad anordnas:

1:o slöjdskolor för flickor, der de få åtnjuta kostnadsfri undervisning i qvinliga handslöjder, deribland företrädesvis sådana, i hvilka färdighet för det dagliga lifvet erfordras, och

2:o slöjdskolor för gossar, der desse få kostnadsfri undervisning i för dem lämpliga slöjder med särskildt syftemål att sätta dem i tillfälle inhemta sådana färdigheter, som i deras dagliga lif kunna ifrågakomma; samt

att, på sätt här nedan vidare kommer att omförmälas, tillfälle beredes flickor att inhemta sådana kunskaper och färdigheter, som för en ändamålsenlig hushållning kunna vara nyttiga;

att förse arbetsbostäderna med nödig redskap mot uppkommande eldfara och med lämplig lifräddningsattiralj;

att, såsom vid de flesta sågverk redan skett, jemväl vid de öfriga badhus med kostnadsfritt tillträde för arbetarne vid verken anordnas;

att, såvidt utan synnerlig olägenhet ske kan, qvinnors användande till arbete å arbetsplatserna vid sågverken i största möjliga mått bör inskränkas;

att veckans sågningsarbete hädanefter börjas först måndagsmorgonen;

att å den tid, undervisning i folkskolan pågår, barn i skolåldern icke under något vilkor må till arbete i verkets tjänst användas, och

att arbetsgifvaren, sjelf eller genom befälet, håller allvarlig hand deröfver, att lärjungarne ordentligt bevista skolan, och att för sådant ändamål skolföreståndaren anmodas att, så snart försummelse härutinnan förekommer, hos arbetsgifvaren derom göra anmälan;

att arbetsgifvarne på sin bekostnad genom inrättande af skolbibliotek och med öfriga till buds stående medel verka för spridande bland arbetarne af sund och passande läsning;

att sågverksegarne på gemensam bekostnad föranstalta derom, att vid de särskilda verken föredrag i passande ämnen komma att af dertill lämpliga personer hållas, med kostnadsfritt tillträde för verksambetarne;

att främmande arbetare icke antages, med mindre han företter prest- och arbetsbetyg eller åtminstone det förra; och

att, till inskränkande, så vidt möjligt är. af obekant folks anställande vid verket, de arbetare, som derstädes antagas i tillfälligt arbete, måtte anskaffas på det sätt, att samma arbetare

till ungefär samma antal från en viss ort ärligen efterskrivas på våren, för att på hösten till sina hemorter återvända;

att arbetsgifvarne vid de sågverk, der sådant icke redan skett, men anses behöfligt och lämpligen ske kan, låta uppföra ändamålsenliga sommarbaracker för inhyssande af de tillfälliga arbetarne från andra orter;

att verkseparen, så vidt ske kan, på sin bekostnad anordnar kokinrättning med spisningslokal, der god och närande mat och svagdricka för billigast möjliga pris samt till hemtning eller spisning på stället tillhandahållas de arbetare, som sådant önska, samt att i förbindelse härmed jemväl inrättas tvätanstalt för arbetarne;

att de faste arbetarnes döttrar beredas tillfälle att turvis vid kokinrättningen biträda, för att sålunda inhemta nödig kännedom om och färdighet i matlagning, brygd, bakning och tvätt;

samt att, för vinnaude af detta ändamål, kokinrättningens vård anförtros åt en i hushållssysslor väl förfaren förestånderska, med undervisningsskyldighet.

I anledning af hvad sålunda förekommit har länsstyrelsen genom kronobetjeningen sökt att vinna utredning, om och i hvad mån de af komiterade föreslagna åtgärder hitintills blifvit genomförda, men dervid endast erhållit följande upplysningar:

från Svartviks sågverk:

»1:o) arbetarne vid såväl sågarna som hyfferiet äro försedda med motböcker, uti hvilka deras arbetsförtjenster införas. Deremot hafva brädgårdsarbetenas ordnande för platsen hitintills lagt hinder i vägen att för denna kategoris arbetare följa samma princip, men skola motböcker äfven för dem upprättas, så fort sådant låter sig göra, oaktadt dermed förenade svårigheter, bestående deruti, att arbetena verkställas på ackord af *arbetslag*, som sinsemellan delar förtjensten, hvilken fördelning mången gång för kontoret göres nästan omöjlig att verkställa, synnerligast som hvarje arbetares delaktighet deri är så olika under den friska omsättningen af arbetskrafter, som genom användandet af tillfälliga arbetare för sommaren är rådande.

2:o) Hvarje arbetare får när som helst insätta sina besparingar mot sex procents årlig ränta hos Svartviks konsumtions- och hushållsförening.

3:o) Sådän förening finnes sedan år 1863 upprättad, lemnande delegare deri, utom goda varor till moderata priser, jemväl ganska stor årlig utdelning, dertill de primitivt 10 kronor gällande aktierna nu uppgått till värde af 70 à 75 kronor.

4:o) Behöfligt lån eller förlag för föreningens utveckling har lemnats och lemnas fortfarande vid behof af verkseparne.

5:o) Dess förvaltning handhafves i enlighet med för föreningen upprättadt reglementes bestämmelser af en styrelse, som utses af och inom delegarne.

6:o) En s. k. fattig- eller sjukkasse finnes, hvartill verkseparne skänkt grundfonden och från hvilken understöd

a) vid familjefaders sjukdom, som varat 6 dygn, till denne lemnas derefter, 1 krona 25 öre à 1 krona per dag, allt efter familjens storlek,

och b) vid hustruns sjukdom, som varat 2 veckor, lemnas sedermera, oafsedt familjens storlek, 5 kronor i hvarje vecka.

7:o a) Läkarevård lemnas af verkseparne, då sådan påkallas, *kostnadsfri* till hvarje arbetare och medlem af dess familj, likaså *fri medicin*, ehuru dervid föresatts den begränsning, för att stäffa otillbörligt missbruk af nämnda fördelar, att den sjuke skall

vara sängliggande eller af läkare förklarad i verkligt behof af medicinsk behandling. Förvaltningen har i senare fall att, vid hvarje tillfälle medikamenter påkallas, pröfva, buruvida undantag, föranledda af bevekande omständigheter, härutinnan böra göras.

b) Såsom begravningshjelp lemnas likkista, grafplats och prest utan ersättning.

8:o a) Ålderstigne arbetare lemnas lindrigt efter deras krafter lämpadt arbete, hufvudsakligen bestående deruti att för verkets räkning hugga och äfven hemföra bränsle för eget behof, deremot dock erhålles dagpenning af 1.25 à 1 krona. Der kraftlöshet sådant förbjuder, lemnas full fattigförsörjning.

b) Enkor efter arbetare erhålla af verkseparne fri bostad och vedbrand jemte pension uppgående till 100 à 75 kronor per år.

c) Oförsörjda barn lemnas särskildt underhåll.

9:o) Gift och fullt arbetsför arbetare inbetalar till sjuk- och begravningskassan 5 kronor, då ogift eller äldre sådan, intill 50 lefnadsår, betalar endast 3 kronor per år. Från denna kassa utgår sjuk- och begravningshjelp efter den utaf arbetarne sjelfve tillsatta styrelsens pröfning och bestämmande.

10:o) Verkseparnes tillskott till af komitén föreslagne kassar motsvaras tills vidare af de bidrag, som från dem enligt punkterna 7 och 8 utgå.

11:o) Upplysningar om de fördelar, som lifförsäkringsbolagen samt ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna erbjuda, hafva meddelats och åtskilliga arbetare i de senare gjort insatser.

12:o) De flesta mantalskrifna och gifta arbetare hafva sina lösören brandförsäkrade.

13:o) Svartvik har sedan många år sin egen fattigvård.

14:o) Egen folk-, små- och slöjdskola, den senare endast för flickor, finnes och förestås af 1 lärare och 2 lärarinnor. Dessutom är under byggnad ytterligare en skolhusbyggnad med fyra salar, deraf en för högre och en för lägre afdelningen af folkskolan, med sina särskilda lärare, och öfriga tvenne salar för slöjdundervisning åt både gossar och flickor.

15:o) Vid verket finnes nödig brandredskap i mönstergildt skick.

16:o) Särskildt badhus för varma bad och dusch är för arbetarefamiljerna inredt, deraf de flitigt begagna sig. Baderskan aflönas af verkseparne, men erlägga de besökande för åstadkommande af mera ordning 5 öre för hvarje bad.

17:o) Endast undantagsvis användas qvinnor i arbete för verkets räkning.

18:o) Såväl vid sågarna som hyfferiet har under åren 1880 och 1881 veckans arbete börjat på måndagsmorgnarne. Endast fyra gånger under dessa år hafva sågarna, till följd af särskilda omständigheter, satts i gång på söndagsaftnar.

19:o) Skolundervisningen bedrifves under åtta månader af året, såsom stadgan för rikets folkskolor föreskrifver; och hafva de i skolåldern befintliga barnen till 99 procent bevistat skolan.

20:o) Lånbibliotek finnes för platsen, hvartill verkseparne lemnat medel.

21:o) Hittills hafva endast religiösa föredrag hållits.

22:o) Utan prest- och arbetsbetyg antagas icke främmande arbetare.

23:o) Äfven återkomma vanligen samma arbetare och underhållas med arbetsförtjenst från våren till hösten, hvarefter de till sina hemorter återvända.

24:o) Sommarbaracker finnas, men i allmänhet upplåtas särskilda boningsrum jemväl åt främmande eller tillfälliga arbetare.

25:o) Tillfrågade sådana arbetare hafva förklarar sig mera belätne med att i kosten inhyra sig hos enskilda familjer, hvilket antagligen äfven är mera välgörande i sedlig riktning, än om de vid måltiderna voro till större antal samlade. Vinnes dock erfarenhet vid de ställen, der nu kokanstalt med spisningslokal blifvit inrättad, om dessas ändamålsenlighet, så kommer exemplet att efterföljas äfven vid Svartvik»;

från *Skönviks* sågverk: »att der blifvit införda och tillämpade de inrättningar och förslag till förbättrande af arbetarnes ställning, som innehållas i den för sådant ändamål tillsatta komiténs betänkande af den 19 april 1880, med undantag i hufvudsakliga delar endast af pensions- och enkekassan, hvars bildande af Skönviks bolags styrelse förberedes, så att äfven denna under närmaste framtiden kommer att upprättas»;

från *Mons* sågverk: »att en del af de i komitébetänkandet framställda förslag redan före 1880 der existerade, såsom bidrag till läkare och medicin, fattigunderstöd till enkor och personer, som genom olyckshändelser och sjukdomar äro urståndsatta att arbeta, samt en sjuk- och begravningskassa;

att sedan 1880 en handelsförening bildats;

att ett skolhus med 2 salar, inrymmande 100 barn, vore uppbyggt, der undervisningen kostnadsfritt bestredes af 2 examinerade lärarinnor;

att en slöjdskola för gossar blifvit nästlidet år af hushållningssällskapets ombud ordnad;

samt att de af komiterade afgifna råd att vid arbeten ej begagna qvinliga biträden eller till arbete använda barn i skolåldern under pågående läsetermin samt ej mottaga andra främmande arbetare än dem, hvilka äro försedda med prest- och arbetsbetyg, noga följts»;

från *Oyrvikens* sågverk: »att till följd af det ringa antal fasta arbetare, som der användes, icke öfverstigande 20 hushåll, skäl icke förefunnits: för inrättande af någon slöjdskola för gossar eller flickor, då endast några få deraf finnas i lämplig ålder; att upprätta baracker för lösa arbetare, alldenstund tillräckligt med rum finnes, försedda med eldstäder, utan att flere än 3 högst 4 personer behöfva begagna samma rum; eller att ordna någon kokinrättning; men att deremot motböcker med alla arbetare användts och extra arbetare antagits för tiden från islossningen till sjöfartens slut; att lokal så väl för småbarnsskola med cirka 60 barn, till $\frac{1}{2}$ tillhörande närboende gårdsegare och hos dessa inhyste arbetare och handtverkare, som ock för folkskola der finnes; att den genom och efter strejken 1879 upplösta hushållsföreningens lokal kostnadsfritt upplåtits och begagnats till förmån för en blifvande hushållsförening och under uppsigt och administration af bolagets kontorschef, för att genom den obetydliga handelsvinsten söka bilda ett förlagskapital, hvartill det aktiekapital, som den fåtaliga fasta arbetarestammen kan samman-skjuta, icke ensamt räcker, samt att hvad som vore möjligt uträtta för arbetarnes välbefinnande och utan ruinerande uppoffring för bolaget icke lemnats ogjordt, ehuru närheten till staden omöjliggjorde många arrangementer, som på andra ställen lätt kunde åstadkommas»; samt

från *Nyhamns* sågverk: »att några vidt omfattande åtgärder till förändring uti ifrågavarande hänseenden icke derstädes ännu medhunnits, men att likväl en sparkassefond eller någon annan anstalt för de fasta arbetarnes framtida trygghet varit påtänkt, och att hvad beträffade deras närvarande ställning, de fortfarande

hade sina gamla förmåner, såsom fri läkarevård, folkskola, husrum och vedbrand etc.».

B) Vidkommande rättsväsendet och fängvården, för länsstyrelsen dels återropa de tabeller, som i afdelningen 2 här ofvan finnas införda, och dels, hvad särskildt angår *skuldfördringsmålen*, i nedanstående tablä lemna en summarisk redogörelse för desamma antal, äfvensom de belopp, hvilka under ifrågavarande period blifvit utdömda:

Uppgift å antalet lagsökningar vid landskansliet samt summan af de utdömda beloppen 1876—1880:

Å r.	Antal mål.	Utdömdt belopp. kronor.
1876	6,914	976,501
1877	4,290	569,828
1878	9,032	839,154
1879	4,392	811,151
1880	3,352	701,613
Summa	27,980	3,928,277
eller i medeltal för hvarje år	5,596	785,655
Medeltalet för förra perioden var	3,161	335,117
Och visar sig sålunda en tillökning under detta qvin- qvenium af	2,435	450,538

Den i förra femårsberättelsen omförmälda *fängvårdsföreningen* inom länet, som med detta qvinqvenium börjat sin verksamhet, synes att döma efter de bidrag, som från länsinvånarne för föreningens ändamål influtit, hafva varit omfattad med ganska varmt intresse. Föreningens kontanta tillgångar, som vid 1876 års slut utgjorde endast 1,939 kronor 18 öre, uppgingo den 31 december 1880 till 4,302 kronor 90 öre; och hafva under perioden 11 män och 16 qvinnor varit föremål för föreningens omvårdnad.

C) **Undervisningsväsendet.** *Högre allmänna läroverket i Herrö-sand.* Under perioden har lärjungarnas antal varit följande:

1876 vårterminen	182.
» höstterminen	205.
1877 vårterminen	209.
» höstterminen	200.
1878 vårterminen	196.
» höstterminen	208.
1879 vårterminen	208.
» höstterminen	219.
1880 vårterminen	217.
» höstterminen	240.

Läggas härtill, att lärjungeantalet år 1881 varit under vårterminen 236 och under höstterminen 237, så visar sig, att lärjungeantalet allt sedan perioden 1871—1875 varit i stigande, ett förhållande som framträder ännu märkbarare, när i betraktande tages, att läroverket sedan år 1877 eger att i de 2 öfversta klasserna meddela undervisning endast på latinlinien, i följd hvaraf ett icke obetydligt antal af femte klassens lärjungar årligen måste öfvergå till annat läroverk eller afbryta sina studier.

Nytt läroverkshus samt nytt gymnastikhus, hvartill medel anskaffats dels genom försäljning till staden af nuvarande läroverksbyggnaden dels genom anslag från stiftets byggnadsfond och dels genom lån, äro under uppförande för en kostnadssumma

af sammanlagdt 197,000 kronor samt skola af läroverket tagas i besittning vid början af 1882 års hösttermin.

Folkskolelärareseminarium i Hernösand. Lärjungeantalet vid denna undervisningsanstalt har varit:

1876 vårterminen	53.
» höstterminen	60.
1877 vårterminen	61.
» höstterminen	62.
1878 vårterminen	61.
» höstterminen	62.
1879 vårterminen	60.
» höstterminen	66.
1880 vårterminen	62.
» höstterminen	58.
	Deraf inskrifue. Utexaminerade.
1876	27. 16.
1877	24. 18.
1878	30. 21.
1879	27. 15.
1880	17. 16.

Vid *Hernösands navigationsskola* hafva blifvit

	inskrifue.	utexaminerade.
1876	65.	56.
1877	67.	59.
1878	68.	60.
1879	61.	57.
1880	58.	45.

hvarföretom examinerats och godkänts utan att såsom elever hafva varit inskrifue:

1876	8.
1877	6.
1878	2.
1879	—
1880	12.

deraf I på navigationsafdelningen, de öfriga på maskinistafdelningen.

Den 1 december 1878 invigdes och öfverlemnades af stadsfullmäktige till navigationsskolan den byggnad, som för skolan af staden uppförts, och som, belägen på en fri och högt belägen plats, innehåller rymliga undervisnings- och materielrum samt bostäder för föreståndaren.

Vid länets *döfstamskola* i Hernösand har antalet inskrifue och afgångne elever varit:

	inskrifue.	afgångne.
1876	24.	1.
1877	23.	1.
1878	34.	3.
1879	33.	3.
1880	42.	10.

Hösten 1877 fick skolan inflytta i sitt eget, rymliga och prydliga nya hus. Den i förra femårsberättelsen omförmälda donationen å 5,000 kronor af handlanden Aummelin i Borås har till skolan öfverlemnats och af direktionen ombändertagits.

Tekniska afton- och söndagsskolan i Hernösand, hvars förhoppning att, sedan navigationsskolan inflyttat i sin nya lokal, få öfvertaga dess gamla lokal i telegrafhuset, nu gått i fullbordan,

fortgick under benämningen slöjdskolan i Hernösand till slutet af år 1879, då densamma under benämningen tekniska afton- och söndagsskolan organiserades i öfverensstämmelse med de grunder, som af de af Eders Kungl. Maj:t i nåder utsedde komiterade för den tekniska undervisningens ordnande, blifvit förslagna. Elevernas antal har varit

	vårterminen.	höstterminen.
1876	180.	176.
1877	240.	157.
1878	222.	195.
1879	240.	162.
1880	176.	113.

Minskningen i elevantalet under år 1880 lär bero dels deraf, att de egentliga slöjddämnena blifvit från skolan uteslutna, och dels deraf att fordringarna för inträde i skolan blifvit i enlighet med reglementets föreskrift skärpta, så att en mängd små folkskolebarn numera icke i denna skola mottages.

Hernösands elementarläroverk för qvinlig ungdom. Detta läroverk öppnades den 3 oktober 1876 med 5 ettåriga klasser jemte en förberedande klass i tvenne afdelningar, samt tillökades hösten 1878 med en 6:te klass. Läroverkets upprättande och vidmakthållande för fortsatt verksamhet hafva möjliggjorts genom stadens och statens bistånd. Af den förra har läroverket, förutom större och mindre anslag för en gång, ända från början åtnjutit ett årligt anslag af 2,000 kronor till hösten 1879, då detta inskränktes till 1,000 kronor kontant, men ökades i dess ställe ännu mera derigenom, att staden den 1 december 1879 för skolans ändamål upplät ett eget nybygd, rymligt och prydligt hus af sten, hvar till medel blifvit bestridda dels af enskilda personers frivilliga gåfvor, uppgående tillhopa till 26,700 kronor, och dels af staden med ett anslag af 62,604 kronor 38 öre. Samma höst 1879 åtog sig staden dessutom icke allenast hela ansvaret för skolans ekonomi utan ock för dess vård i öfrigt medelst en af stadsfullmäktige tillsatt styrelse, som hvarje år till hälften omväljes.

Från statsverket har skolan likaledes åtnjutit ett årligt understöd af 1,000 kronor, hvarmed varit förknippad stadgad uppsigt från vederbörande statsmyndigheters sida.

Lärare och lärarinnor hafva, föreståndarinnan inräknad, i medeltal utgjort 13, hvilka under nedannämnda läseterminer handledt följande antal elever, nemligen:

Höstterminen 1876	elever	74.
Vårterminen 1877	»	75.
Höstterminen »	»	90.
Vårterminen 1878	»	86.
Höstterminen »	»	90.
Vårterminen 1879	»	93.
Höstterminen »	»	104.
Vårterminen 1880	»	100.
Höstterminen »	»	96.

Slutligen torde böra anmärkas, att skolans verksamhet främjats i icke ringa mån derigenom, att stadsfullmäktige frikostigt tillgodosett henne med ändamålsenlig och riklig materiel, och att för lärjungarnes särskilda uppmuntran till flit och goda seder af enskild person blifvit bildad en premiefond, uppgående vid förra årets slut till 1,010 kronor, hvaraf halfva årliga räntan skall läggas till kapitalet och den andra hälften vid hvarje läs-års afslutning utdelas i premier till välartade och flitiga lärjungar.

Barnhemmet i Hernösand. Beträffande denna välgörenhetsinrättning meddelas följande öfversigt:

Å r.	Antal barn.	Underhållskostnad		
		per år.	per dag.	för barn per dag.
1876	13	2,035.69	5.58	0.43
1877	12	1,933.57	5.30	0.44
1878	13	2,033.56	5.57	0.43
1879	13	1,934.95	5.30	0.41
1880	15	1,777.03	4.87	0.32

Högre allmänna läroverket i Sundsvall. Sundsvalls förutvarande femklassiga läroverk har under femårsperioden utvidgats till fullständigt å reala linien. Vid början af höstterminen 1880 utgjordes läroverket af sju klasser.

Det vilkor, som för utvidgningen fästats, eller att staden skulle tillhandahålla fullt ändamålsenlig lägenhet för det sålunda utvidgade läroverket, står staden i begrepp att uppfylla genom uppförande i den s. k. skolparken å den nya stadsplanen af ett tidsenligt läroverkshus. Betydande åtgärder härför äro redan af staden vidtagna. I anseende till det nuvarande skolhusets otillräcklighet, hvaraf blifvit en följd att skollokal måst på skilda ställen anskaffas, medför dock dröjsmålet med det nya läroverkshusets uppförande stora olägenheter för undervisningen.

Lärjungeantalet har varit:

	Vårterminen.	Höstterminen.
1876	107.	114.
1877	118.	131.
1878	131.	166.
1879	165.	160.
1880	163.	193.

Sundsvalls elementarskola för flickor och en enskild persons flickskola äro sedan höstterminen 1877 sammanslagna till ett af sju klasser jemte två förberedande sådana bestående fullständigt läroverk för flickor, hvartill årligen lemnats anslag af staden med 3,000 kronor och från statsverket med 1,500 kronor. Läroverkets styrelse utgöres af fem personer, hvaraf en studierektor.

Det privata läroverk för gossar, som förut funnits i Sundsvall, har upphört.

En teknisk *afton- och söndagsskola*, som från och med år 1879 varit i verksamhet derstädes och omfattats med mycket intresse, utgör en fortsättning af handtverks- och fabriksföreningens söndagsskola. Stadgar för skolan äro af stadsfullmäktige antagna. Skolans styrelse utgöres jemte föreståndaren af fyra personer. Skolan har haft årligt anslag af 1,250 kronor från staden och ett lika belopp från statsverket, hvarjemte från länets hushållningssällskap under år 1880 till skolan lemnats 500 kronor.

Sundsvalls *slöjdskola för flickor* är en enskild stiftelse och utöfvar fortfarande en högst nyttig verksamhet. Församlingen har numera anslagit medel till en väl behöflig slöjdskola för gossar i sammanhang med folkskolan.

Barnhemmen i Sundsvall, ett för gossar och ett för flickor, omhuldas fortfarande af allmänheten med gåfvor och erforderligt understöd samt verka välsignelserikt.

Vid *Örnsköldsviks* treklassiga läroverk har lärjungarnes antal utgjort:

	Vårterminen.	Höstterminen.
1876	21.	32.
1877	32.	24.
1878	26.	29.
1879	37.	43.
1880	44.	44.

Vid periodens slut funnos enligt folkskoleinspektörernas uppgifter 70 fasta och 37 flyttande *folkskolor* samt 129 småskolor och mindre skolor inom länet. Antalet barn i skolåldern uppgick till 24,235; och var lärarnes och lärarinnornas sammanlagda antal 245. Det *statsbidrag*, som under år 1880 utgått till folkskolor, mindre skolor och småskolor, utgjorde 58,971 kronor 34 öre, under det att församlingarnas inom länet sammanlagda kostnad för nyssnämnda år uppgick till 160,686 kronor 22 öre.

Medelpads folkhögskola är fortfarande i verksamhet och har under största delen af perioden varit stationerad på Orsil i Timrå socken.

Sollefteå högre folkskola, som med ett understöd af allmänna medel af ett tusen kronor underhölls af Sollefteå kommun, upphörde år 1877, till följd deraf att inrättningen icke lyckades tillvinna sig ett förtroende stående i något skäligt förhållande till de för densamma gjorda uppoffringar.

D) Kreditanstalter. De inom länet förefintliga mera betydande kreditinrättningar äro:

1:o) *Hernösands enskilda bank*, med hufvudkontor i Hernösand och afdelningskontor i Örnsköldsvik, Sollefteå och Nyland. För beloppet af de vid slutet af periodens hvardera år på deposition samt upp- och afskrifningsräkning inestående medel redogöres i tabell Litt. S.

2:o) *Mälareprovinsernas enskilda bank*, som jemväl under denna period haft afdelningskontor i Hernösand och vid hvarje års slut haft på deposition samt upp- och afskrifningsräkning inestående medel till följande belopp:

Å r.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.
1876	533,270	187,360	720,630
1877	704,390	103,170	807,560
1878	755,926	152,542	908,468
1879	681,675	167,535	849,210
1880	765,132	176,492	941,624
Summa	3,440,393	787,099	4,227,492

3:o) *Sundsvalls enskilda bank*, som fortfarande eger sitt hufvudsäte i Sundsvall samt afdelningskontor i Stockholm, Hudiksvall, Torpshammar och Östersund; hvarjemte banken under denna period inrättat ett nytt afdelningskontor i Örnsköldsvik, hvilket med 1877 års början trädte i verksamhet. Beloppen i denna bankinrättning, insatta på deposition samt upp- och afskrifningsräkning, visa vid periodens slut synnerligen höga siffror, hvilka måste anses utgöra ett otvetydigt bevis om, att den välmåga, som under 1878 i dessa trakter varit i någon mån rubbad af de då mindre lyckliga konjunkturerna, vid 1880 års utgång der åter

inträdd. Dessa belopp under de olika åren framgå af nedanstående tabell Litt. T.

4:o). *Aktiebolaget Sundsvalls handelsbank*, hvars depositions- samt upp- och afskrifningsbeloppss slutsummor för hvarje år utgjort:

År	Deposition.		Upp- och afskrifning.		Summa.	
	Kronor.	Skilling.	Kronor.	Skilling.	Kronor.	Skilling.
1876	406,145	23	279,503	11	685,648	34
1877	827,789	—	368,613	63	1,196,402	63
1878	1,002,005	—	429,478	88	1,431,483	88
1879	1,017,554	—	519,580	41	1,537,134	41
1880	1,374,151	84	535,084	96	1,909,236	80
Summa	4,627,645	07	2,132,260	99	6,759,906	06

5:o). *Sundsvalls folkbank*, hvars depositions- samt upp- och afskrifningsbelopp under femårsperioden betydligt nedgått, så att dessa belopp endast utgjort vid slutet af

År	Deposition.		Upp- och afskrifning.		Summa.	
	Kronor.	Skilling.	Kronor.	Skilling.	Kronor.	Skilling.
1876	633,213	—	58,232	07	691,445	07
1877	606,867	—	60,765	07	667,632	07
1878	573,639	—	55,551	36	629,190	36
1879	296,699	—	12,634	73	309,333	73
1880	216,176	—	19,261	—	235,437	—
Summa	2,326,594	—	206,494	23	2,533,088	23

6:o). *Sundsvalls hypoteksförening*, som omfattar städerna Sundsvall och Hernösand samt under perioden utlemnat amorteringslån till följande antal belopp, nemligen:

1876	10	lån	å	tillsammans	kronor	166,600.
1877	14	”	”	”	”	141,500.
1878	1	”	”	”	”	1,000.
1879	2	”	”	”	”	12,000.
1880	25	”	”	”	”	268,300.

7:o). *Sjömanshuskassan i Sundsvall*, som under perioden haft lån utestående:

Under 1876 till belopp af kronor	165,465	55.
” 1877	161,022	88.
” 1878	163,220	00.
” 1879	196,319	62.
” 1880	217,296	96.

8:o). *Medelpads folkbank*, hvilken sedan fastställelse blifvit vägrad å förslag till reglemente för »aktiebolaget» Medelpads folkbank, på det sätt tillkommit att aktietecknarna beslutat att under solidarisk ansvarighet drifva bankrörelse, som sedermera tagit sin början den 1 januari 1880. Bankens kassarörelse har under sagda år utgjort sammanräknade 3,156,483 kronor. Vid årets slut inestodo på depositionsräkning 80,587 kronor, spärkasseräknings 6,674 kronor och giroräknings 32,394 kronor.

Tab. Litt. S.

Insättningar i Hernösands enskilda bank åren 1876—1880.

	1876.			1877.			1878.			1879.			1880.		
	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Hufvudkontoret i Hernösand	1,570,160	173,563	1,743,723	1,645,565	134,441	1,780,006	1,484,315	150,144	1,634,459	1,642,430	201,768	1,844,198	1,462,795	249,243	1,712,038
Afdelningskontoret i Örnsköldsvik	851,665	53,245	904,910	862,650	18,463	881,113	894,410	13,631	908,041	738,680	16,773	755,453	706,380	28,043	734,423
Afdelningskontoret i Sollefteå	423,750	47,365	471,115	442,870	25,872	468,742	426,425	17,522	443,947	210,825	45,705	256,530	259,825	29,708	289,533
Do i Nyland	296,955	7,680	304,635	450,340	6,925	457,265	444,550	23,285	467,835	336,090	26,305	362,395	414,490	46,698	461,188
Do i Ragunda	—	—	—	14,455	1,000	15,455	38,585	3,022	41,607	4,800	—	4,800	—	—	—
Summa	3,142,530	281,853	3,424,383	3,415,880	186,701	3,602,581	3,288,235	207,604	3,495,839	2,932,825	290,551	3,223,376	2,843,490	353,692	3,197,182

Tab. Litt. T.

Insättningar i Sundsvalls enskilda bank åren 1876—1880.

	1876.			1877.			1878.			1879.			1880.		
	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Hufvudkontoret i Sundsvall	1,845,612	603,239	2,448,851	2,349,081	551,814	2,900,895	1,961,604	445,142	2,406,746	1,975,394	529,421	2,504,815	3,119,817	315,750	3,435,567
Afdelningskontoret i Stockholm	2,606,829	311,647	2,918,476	2,115,156	292,612	2,407,768	2,976,568	380,212	3,356,780	4,378,105	833,917	5,212,022	5,773,431	1,077,155	6,850,586
Do i Hudiksvall	414,887	41,898	456,785	381,377	17,441	398,818	341,794	53,316	395,110	350,851	59,860	410,711	313,454	26,263	339,717
Do i Östersund	935,190	106,738	1,041,928	837,101	108,947	946,048	750,279	121,997	872,276	619,082	90,559	709,641	472,896	153,931	626,827
Do i Örnsköldsvik	—	—	—	307,597	7,655	315,252	308,156	19,147	327,303	328,151	33,721	361,872	463,269	73,118	536,387
Do i Torshamn	31,760	18,841	50,601	65,450	9,850	75,300	59,910	21,018	80,928	58,430	13,510	71,940	73,420	9,572	82,992
Summa	5,834,278	1,082,363	6,916,641	6,055,762	988,319	7,044,081	6,398,311	1,040,832	7,439,143	7,710,013	1,560,988	9,271,001	10,216,287	1,655,759	11,872,076

Härförutom hafva Hernösands sparbank, Sundsvalls sparbank samt kreditaktiebolaget i Sundsvall för befolkningens behof tillhandahållit rörelsekapital och fruktbargjort besparade medel.

För jordegarnes i länet delaktighet i *Norrlands hypoteksförening*, hvilken är gemensam för jordegare i Vesternorrlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län, redogöres i tabell Litt. U.

Tab. Litt. U. Uppgift angående län, utlemnade från *Norrlands hypoteksförening* till jordegare inom Vesternorrlands län.

Under år	Antal lån-tagare.	Beläningsgrund		Lånesumma. Kronor.
		eftertaxeringsvärde, för kr.	efter särskild värdering, för kr.	
1876	8	147,700	—	65,600
1877	6	15,700	2,993	8,300
1878	5	36,300	1,457	18,000
1879	40	978,500	4,874	498,300
1880	48	224,236	12,234	101,100
Summa under femårsperioden	107	1,402,436	21,558	631,300
Ifrån föreningens början utill 1875 års slut	229	1,784,738	288,535	679,200
Summa den 31 december 1880	336	3,187,174	310,093	1,310,500
		3,497,267		
Föreningens hela utlåning samma dag, kr.		13,338,099		4,971,900

Sedan, på sätt i förra femårsberättelsen finnes närmare omförmäldt, Eders Kungl. Maj:t under den 5 maj 1876 i nåder fastställt reglemente för en ränte- och kapitalförsäkringsanstalt inom Vesternorrlands län, samt denna anstalt blifvit i behörig ordning konstituerad, börjades anstaltens verksamhet den 1 november samma år.

I anstalten hafva insatser gjorts för bildande af såväl lifränta som kapital till följande belopp:

År	Till beredande af		
	lifränta.	kapital.	Summa.
1876	2,284	3,962	6,246
1877	5,477	5,710	11,187
1878	2,530	4,140	6,670
1879	3,058	2,966	6,024
1880	2,794	3,037	5,831
Summa kronor	16,143	19,815	35,958

Med tillägg af räntor uppgingo anstaltens fonder vid 1880 års slut:

1:o) Besparingsfonden	till 39,761 ⁰⁰ .
2:o) Reservfonden och reserverade medel	" 506 ⁶⁸ .
Summa kronor	40,267 ⁶⁸ .

Antalet delegare var vid samma tid 1,625.

Medelräntan, som tillgodoförts besparingsfondens delegare, har utgjort för 1878 6⁶⁰⁶⁷ proc., 1879 6¹⁹³⁵ proc. samt för 1880 6¹⁷²⁷ proc.

Till bestridande af förvaltningskostnaderne utöfver de insättandes bidrag hafva dels på enskild väg vid anstaltens bildande insamlats 1,454 kronor 94 öre dels ock länets hushållningssällskap bidragit med 300 kronor för hvar af åren 1876, 1877, 1878 och 1879 samt med 1,050 kronor för år 1880.

E) **Försäkringsanstalter.** För de inom länet befintliga brandförsäkringsanstalter redovisas i tabell N:o 4. Inom länet finnas dels ett *sjöförsäkringsbolag*, hvilket har sin verksamhet under benämningen *Norrlands sjöassurans- och fraktförsäkringsförening* och omfattar, förutom Vesternorrlands, jemväl Vesterbottens och Norrbottens län samt provinsen Helsingland, dels ett *hästförsäkringsbolag* och dels 21 *brandförsäkringsbolag*, deraf ett omfattande hela länet och de öfriga hvar sin socken.

Vid 1880 års slut hade *sjöassuransföreningen* fartyg försäkrade för ett belopp af 7,439,000 kronor; och uppgick totalbeloppet af all i *fraktförsäkringsföreningen* försäkrad egendom till ett värde af 1,542,000 kronor, hvarom allt i här nedan intagna tabell Litt. V närmare redogöres:

Tab. Litt. V. *Norrlands sjöassuransförenings och Norrlands fraktförsäkringsförenings verksamhet åren 1876—1880.*

Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År då verksamheten började.	Infutna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1876—1880.	Öfriga inkomster. 1876—1880.	Utbetalda skadeersättningar. 1876—1880.	Öfriga utgifter. 1876—1880.	Befintliga tillgångar. 31/12 1880.	Försäkringsbelopp. 31/12 1880.	Utbiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kronor ansvarighetsbelopp.					Antal sjöfartyg för hvilka under 1876—1880 utdebiterade öre utsträckt.
								1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	
Norrlands sjöassuransförening, omfattande Norrbottens, Vesterbottens och Vesternorrlands län samt provinsen Helsingland	1849	1,817,559	53,807	1,703,327	168,039	45,000	7,439,000	5 ³¹	5 ⁶²	2 ⁶⁰	3 ⁶⁵	5 ⁶⁵	239
Norrlands fraktförsäkringsförening, omfattande Norrbottens, Vesterbottens och Vesternorrlands län samt provinsen Helsingland	1868	170,713	4,839	156,284	19,268	—	1,542,000	1 ¹⁶	2 ⁷⁸	0 ⁸⁷	2 ⁷⁶	3 ²⁴	73

Länets hästförsäkringsbolag har på förslag af hushållnings-sällskapets förvaltningsutskott under denna period tillkommit och, sedan reglemente för bolaget blifvit af länsstyrelsen den 22 december 1879 fastställt, börjat sin verksamhet i februari månad 1880, hvarefter bolaget så utvecklats sig, att vid nyssnämnda års slut i bolaget funnos försäkrade hästar för ett sammanlagt värde af 1,144,150 kronor, på sätt nedanstående tabell Litt. X närmare utvisar.

Bland den mängd brandstodsbolag, som inom detta län bildats, intager det för hela länet gemensamma helt naturligen främsta rummet med ett vid 1880 års utgång försäkradt egendomsvärde af 41,779,840 kronor. De ofta återkommande brandskadeersättningar, som under senaste decenniet drabbat detta bolag, har under nyssnämnda tid åstadkommit en jämförelsevis dryg årsafgift af delegarne, hvilken afgift under år 1879 uppgick ända till 33 öre för hvarje 100 kronors ansvarighetsbelopp; men då bolaget saknar grundfond, och afgifterna i medelberäkning för de sista 37 åren endast utgjort 1 krona 28 öre per 1,000 kronor, torde bolaget i allt fall kunna sägas hafva åtminstone hitintills verkat under gynnsamma förhållanden.

Hvad sockenbrandstodsbolagen åter vidkommer, lider intet tvifvel att desamma, som i följd af de höga utskriftningsbeloppen till länets brandstodsbolag efter hand uppstått, äro till följd af sina i allmänhet obetydliga verksamhetsområden och de jämförelsevis ringa insigter i hithörande ämnen, som äro att påräkna hos styrelseledamöterna, hvilka i regel äro allmogemän, olämpliga och lätteligen kunna för delegarne i desamma medföra så svåra förluster, att bolagens verksamhet måste af sig sjelf upphöra. Intet af dessa sistnämnda bolag eger, länsstyrelsen veterligen, någon grundfond, och den högsta behållning något af desamma vid periodens slut hade inestående utgjorde endast 7,781 kronor.

Förutom ofvan uppräknade bolag hafva Städernas allmänna brandstodsbolag samt försäkringsbolagen »Skandia», »Svea» och »Sverige» jemte åtskilliga utländska försäkringsbolag drifvit rörelse inom länet genom agenturer i länets tvenne städer äfvensom på öfriga mera betydande platser.

F) Helso- och sjukvård. De offentliga sjukvårdsanstalterna inom länet voro vid periodens slut länslasarettet och kurhusen i Hernösand, Sundsvall och Örnsköldsvik, lasarettet i Sollefteå, centralhospitalet vid Hernösand samt ett så kalladt sjukhem i Backe.

Försäkringsanstalter. Sjukvård. Tab. Litt. X och Y.

För de tvenne förstnämnda sjukvårdsanstalternas verksamhet redogöres i nedanstående tabell Litt. Y.

Lasarettet i Örnsköldsvik är så inrättadt, att sjukhusafdelningen upptager tre salar och ett mindre rum med tillsammans 22 sängar, och att kurhusafdelningen omfattar en sal och ett mindre rum med tillsammans 10 sängar, hvarförutom byggnaden innehåller boställsrum för läkare och annan betjening, badrum, operationsrum m. fl. lägenheter; och sedan landstinget numera anslagit medel till uppförande af särskild bostad för lasarettsläkaren, hvilken bostad är under uppförande, torde ytterligare rum komma att beredas för mottagande af sjuka. De vårdades antal under perioden har utgjort:

År 1876	å lasarettet	142	sjuka,	och på	kurhuset	21.
» 1877	d:o	128	»	»	»	35.
» 1878	d:o	136	»	»	»	14.
» 1879	d:o	120	»	»	»	24.
» 1880	d:o	120	»	»	»	13.

Lasarettet i Sollefteå, der sjukvården under perioden bestridts af provinsialläkaren, kan, till följd deraf att dennes tid

Tab. litt. Y. Uppgift beträffande lasarettet i Hernösand och Sundsvall för femårsperioden 1876—1880.

Lasarett.	Sängplatser				Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.
	tillgängliga.	dagligen i medeltal begagnade				
		af kurhuspatienter.	af andra sjuka.	summa.		
<i>Hernösands</i>						
År 1876	70	3	21	24	22,598 ¹⁷	16,807 ⁰²
» 1877	70	4	22	26	20,264 ²⁵	18,537 ⁸⁵
» 1878	70	8	18	26	15,409 ²⁷	19,623 ⁴³
» 1879	70	9	20	29	19,748 ⁰⁸	18,757 ⁷⁶
» 1880	70	7	23	30	19,791 ⁴⁰	25,584 ⁷⁷
<i>Sundsvalls</i>						
År 1876	89	10	26	36	19,646 ⁰⁷	17,923 ⁶⁹
» 1877	89	7	30	37	20,667 ¹⁷	24,241 ¹⁶
» 1878	89	8	26	34	26,189 ⁴⁸	20,429 ⁶⁹
» 1879	89	10	25	35	21,199 ⁵⁹	21,950 ²¹
» 1880	89	17	29	46	26,766 ¹⁶	32,112 ⁶⁹

Tab. Litt. X.

Vesternorrlands läns hästförsäkringsbolags verksamhet.

Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År då verksamheten börjat.	Influtna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp) under året 1880.	Öfriga inkomster. (Inträdessafgifter).	Utbetalda skadeersättningar för döda och skadade hästar.	Öfriga utgifter. (Organisation, administration, räntor m. m.)	Befintliga fonder eller tillgångar ^{31/12} 1880.	Försäkringsbelopp. ^{31/12} 1880.	Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp 1880.	Antal hästar, för hvilka under år 1880 utbetalts ersättning.
		Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	öre.	
Vesternorrlands läns hästförsäkringsbolag; för länet.....	1880	9,153 ²⁰	5,720 ⁷⁵	8,108 ⁹⁵	4,278 ⁸⁷	2,486 ¹³	1,144,150	80	23

icke medgifvit att åt de sjuka vid lasarettet egna erforderlig tillsyn, svårigen säges hafva uppfyllt det med dess inrättande afsedda ändamål, men förhoppningar finnas om denna olägenhets afhjelpande genom att få särskild läkare för lasarettet anställd. Antalet patienter har under perioden vexlat mellan 30 och 50 årligen, och hafva sjukvårdsdagarna uppgått till 900 å 1,200.

Såsom redan förut blifvit oförmåldt, har länets landsting år 1876 anslagit medel till uppförande af ett nytt sjukhem i Backe; och sedan detta blifvit uppfördt, har detsamma vid 1880 års början jemväl trädt i verksamhet. Härförutom har landstinget såsom bidrag till en sjukvårdsanstalt i Torp beviljat 1,000 kronor att årligen utgå under den nu ingångna periodens tre första år, med vilkor att samtliga till Torps provinsialläkaredistrikt hörande kommuner åtog sig vissa skyldigheter för begagnande af nämnda sjukvårdsanstalt.

Vid *centralhospitalet vid Hernösand* hafva under ifrågavarande period tvenne flyglar af sten blifvit nybyggda och förenade med den förut befintliga hufvudbyggnaden, hvars inredning blifvit i flera afseenden förändrad med anledning af denna förening. Genom denna tillbyggnad har utrymmet så ökat, att platsernas antal uppgått från 139 till 221.

Patienternas antal och underhållskostnad under periodens olika år framgår af nedanstående tabell:

År	Patienter.	Underhållsdagar.	Underhållskostnad, kr.	Ordinerad sjukkost, kr.
1876	162	47,989	30,514 ⁰⁷	1,244 ²⁹
1877	156	48,427	31,165 ²⁶	1,525 ²⁵
1878	155	48,769	32,315 ⁵⁸	1,592 ⁹¹
1879	187	52,334	31,295 ⁵⁶	1,602 ⁹⁶
1880	204	61,376	30,813 ¹⁶	2,304 ⁴⁷

För *veterinärväsendets* ordnande har landstinget under denna period anslagit dels 1,000 kronor såsom årlig lön åt hvardera af distriktsveterinärerna i Örnsköldsvik och Sollefteå att utgå under åren 1880—1884, dels 1,000 kronor årligen till aflöning åt en veterinärläkare i Backe under åren 1881—1885, och dels 1,000 kronor under hvardera af sistnämnda 5 år till aflöning åt en veterinärläkare med station inom Skogs socken, men ehuru dessa begge sistnämnda befattningar upprepade gånger varit till ansökning kungjorda, har någon sökande ännu icke anmält sig till någondera af samma befattningar, hvartill skälet måhända torde få sökas deri, att tjänsteårsberäkning ännu icke blifvit med befattningarnas uppehållande förenad.

Jemte det länsstyrelsen beträffande allmänna helsotillståndet under perioden hänvisar till andra afdelningen af denna berättelse, torde hvad beträffar farsot bland husdjuren här böra anmärkas, att någon sådan under de år, hvarom nu är fråga, icke förekommit, ehuru årligen sporadiska fall af sjukdomen »springorm» bland hästskulptur inträffat.

Apotek finnas i Hernösand, Sundsvall, Örnsköldsvik, Sollefteå, Torp och Skog samt medikamentsförråd eller filialapotek i Nyland, Backe och Vifstavarf.

Vaccinationen har äfven under denna period blifvit utan anmärkning handhafd, och examinerade *barnmorskor* finnas i hvarje af länets församlingar.

Antalet *provinsial- och stadsläkare* äfvensom *distriktsläkare* har under perioden icke undergått någon förändring; och anledning är att hoppas, det *helsövarldsnämndernas* verksamhet skall komma att utöfva ett allt mer och mer välgörande inflytande genom sin kontroll å bostadslägenheterna, äfvensom å de skadliga födoämnen, hvilka till salu utbjudas.

G) **Fattigvård och fromma stiftelser.** I afseende å fattigvården inom länet förefinnas inga mera anmärkningsvärda förändringar att för denna period omnämna, utan hänvisas i detta ämne till Kungl. Statistiska Centralbyråns årsberättelser under titel: Kommunernas fattigvård och finanser.

För de inom länet befintliga *fromma stiftelser*, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jämförliga inrättningar, redovisas i **tabellen N:o 5**. Då denna tabell icke förut varit för femårsberättelsen använd, har länsstyrelsen ansett sig böra för den jämförelse som med rikets öfriga län tilläfväntas kan i detta ämne ifrågakomma, i samma tabell upptaga jemväl sådana fromma stiftelser, för hvilkas tillkomst förra femårsberättelsen redan lemnat utredning, ehuru under en annan form.

Åf tabellen framgår, att samtliga donationers och stipendiens behållning vid 1880 års utgång utgjorde 997,087 kronor 37 öre.

Inom länet hafva under denna period tillkommit följande stiftelser af ifrågavarande beskaffenhet, nemligen:

1:o). Kontraktsposten, teol. doktorn m. m. Esbjörn Bergmans å sammanlagdt 2,000 kronor, hvilka testamentarats till Ljustorps socken för skilda ändamål.

2:o). Skönviks sparkassa, stiftad redan under förra perioden, men då ej i berättelsen upptagen, med ett vid 1880 års slut till 10,494 kronor 9 öre uppgående kapital, en sparkassa som varit insättarne till väsentlig nytta, i det flere af dem för besparingarna inköpt mindre hemmansdelar och torp till hem för sin ålderdom.

3:o). Skönviks sjuk- och begravningskassa, som stiftats 1880 och hvars grundfond, 10,000 kronor, donerats af Skönviks aktiebolag, hvilket dessutom förbundet sig att årligen inbeta å ett belopp lika stort som det, som af arbetarne årligen tillskjutes.

4:o). Kubikenborgs sjuk- och begravningskassa, stiftad år 1876 af grosshandlaren J. A. Enhörning, och hvars belopp vid 1880 års slut var 4,320 kronor.

5:o). Gångvikens sjuk- och begravningskassa, stiftad år 1880 af arbetare och handverkare boende i Gångviken, Sköns socken, för gemensamt understöd vid sjukdomsfall.

6:o). Sjuk- och begravningskassor vid flere sågverk och lastageplatser i Sköns länsdistrikt, från hvilka kassor uppgifter inforrats, men ej erhållits.

Hvad slutligen angår *Vesternorrlands läns nödhjelpsfond*, hvilken icke finnes i förenämnda tabell intagen, af skäl att det understöd, som från densamma utgår, endast lemnas under form af lån, så har på grund af 1874 års landstingsbeslut, hvarigenom till fondens förökande anslagos för de derefter närmast följande fem åren 5,000 kronor årligen, under nu ifrågavarande periodens fyra första år af landstingets berörda anslag uppburits ett belopp af tillhoppa 20,000 kronor.

Genom dels nämnda anslag, dels indrifning af fondens utestående fordringar och dels räntor å fondens medel, till hvilket

sistnämnda slag af inkomst fonden från och med början af periodens sista år eller 1880 uteslutande är hänvisad, har fondens behållning så tillväxt, att den vid periodens slut utgjorde kronor 57,232.77.

Som missväxt inom länet under perioden lyckligtvis ej inträffat, har fonden för sitt afsedda ändamål ej behöft tagas i

anspråk, hvadan fondens verksamhet under perioden varit inskränkt till indrifvande af utestående fordringar samt förräntande af fondens medel.

På sätt redan i sista femårsberättelsen finnes anmaldt, har vid 1876 års landsting för fonden antagits reglemente, hvilket den 29 november 1876 af landshöfdingeembetet i länet faststälts.

Hernösand i landskansliet och landskontoret den 31 december 1881.

G. R Y D I N G.

A. v. Asker.

O. H. Wibom.

Tab. N:o 1.

FOLKMÄNGDEN I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
		Den 31 december enligt presternas uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Bevärings- manskaf af alla 5 klass. enligt form. II. i näd. förord. d. 9 febr. 1861.	Enligt ärets mönster- rollor ap- proberade bevärings- pligtige.
					Hela folkmängden af			Deraf frige från mantals- penningar.				
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
Å landsbygden	år 1876.....	69,778	71,553	141,331	69,915	71,596	141,511	31,230	34,510	65,740	5,880	1,154
"	" 1877.....	71,685	73,382	145,067	71,592	73,226	144,818	31,747	35,228	66,975	5,848	1,030
"	" 1878.....	73,862	75,166	149,028	73,754	75,101	148,855	32,752	36,099	68,851	5,784	1,030
"	" 1879.....	75,656	76,716	152,372	75,447	76,339	151,786	33,715	36,696	70,411	6,233	1,223
"	" 1880.....	76,743	77,966	154,709	76,889	78,087	154,976	34,635	37,739	72,374	6,823	1,225
I Hernösands stad	år 1876.....	2,350	2,562	4,912	2,365	2,587	4,952	908	1,011	1,919	233	36
"	" 1877.....	2,374	2,560	4,934	2,362	2,566	4,928	871	956	1,827	242	32
"	" 1878.....	2,397	2,613	5,010	2,433	2,645	5,078	926	1,012	1,938	258	21
"	" 1879.....	2,474	2,660	5,134	2,545	2,707	5,252	969	1,047	2,016	272	25
"	" 1880.....	2,596	2,774	5,370	2,545	2,725	5,270	990	1,044	2,034	271	25
I Sundsvalls stad	år 1876.....	3,786	4,044	7,830	3,224	3,721	6,945	1,317	1,315	2,632	302	89
"	" 1877.....	3,931	4,202	8,133	3,221	3,761	6,982	1,342	1,349	2,691	256	63
"	" 1878.....	4,074	4,402	8,476	3,354	3,925	7,279	1,361	1,391	2,752	292	53
"	" 1879.....	4,148	4,566	8,714	3,495	4,126	7,621	1,396	1,487	2,883	315	72
"	" 1880.....	4,375	4,741	9,116	3,606	4,327	7,933	1,446	1,565	3,011	325	63
I hela länet	år 1876.....	75,914	78,159	154,073	75,504	77,904	153,408	33,455	36,836	70,291	6,415	1,279
"	" 1877.....	77,990	80,144	158,134	77,175	79,553	156,728	33,960	37,533	71,493	6,346	1,125
"	" 1878.....	80,333	82,181	162,514	79,541	81,671	161,212	35,039	38,502	73,541	6,334	1,104
"	" 1879.....	82,278	83,942	166,220	81,487	83,172	164,659	36,080	39,230	75,310	6,820	1,320
"	" 1880.....	83,714	85,481	169,195	83,040	85,139	168,179	37,071	40,348	77,419	7,419	1,313

Tab. No 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägs lag vid 1880 års slut.	Deraf under åren 1876—1880		Kostnad för under åren 1876—1880				Längd af indelade med skjutsanstalter försedda vägar vid 1880 års slut.	Skjutsanstalter (vid 1880 års slut)			
		fulländade och afytnade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor.			med entreprenad.		utan entreprenad.	
				Af statsmedel.	Af lands-tings eller kom-muners medel.	Af statsmedel.	Af lands-tings eller kom-muners medel.		Gästgif-verier.	Skjuts-stationer.		
	Mil.	Mil.	Mil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Mil.	Antal.	Antal.	Antal.	
Å landsbygden:												
allmänna landsvägar	78.55	2.92	0.6	63,200	40,737	12,800	9,500	65.85	39	11	1	
häradsvägar	64.99	0.3	1	11,500	5,750	—	6,157	24.04	19	4	1	
sockenvägar	53.63	1	—	21,000	11,531.23	—	—	4.2	1	—	—	
I städerna	0.7	—	0.12	—	—	—	26,048	0.47	1	—	1	
Summa	197.87	4.22	1.72	95,700	58,018.23	12,800	41,705	94.56	60	15	3	
Skjutslegan per mil utgick vid 1880 års slut med:												
1.80 kronor	hvilket är <i>maximilega</i> , med entreprenadbidrag								vid	39	12	—
	hvilket är " utan "								"	2	—	—
1.70 "	hvilket är <i>under maximilega</i>								"	5	—	—
1.60 "	hvilket är " "								"	7	1	—
1.50 "	hvilket är " "								"	3	1	—
1.40 "	hvilket är " "								"	2	1	—
1.20 "	hvilket är " "								"	2	—	3
Summa skjutsanstalter									60	15	3	
									Kungs- och krono-skjuts.			
Antal utgångna hästar under år 1876	vid								822	52,826	43	—
" " " 1877	"								554	56,451	34	—
" " " 1878	"								273	48,504	53	—
" " " 1879	"								127	26,339	1,211	134
" " " 1880	"								141	26,188	2,508	383
Summa hästar									1,917	210,308	3,849	517

Tab. No 3.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1880.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur.	Hemman.			A n t a l					Taxerings- värdet. Kronor.	
	Mantal		Bruk- nings- delar.	nybyggen.	jordtorp.	ryttare-, soldat- och båtsmans- torp.	back- stugor.	andra lä- genheter.		
	oförmed- lade.	nuvarande.								
I. Landsbygden.										
A. Kronoegendomar.										
1) Under allmän disposition.										
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	—	483 ⁶⁶ / ₈₈	59	—	—	—	—	—	1,105,200	
b) Boställen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
c) Hemman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
d) Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
e) Jordlägenheter	—	—	—	—	10	—	—	—	24,900	
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2) Under enskild disposition.										
a) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Hemman	—	436 ¹⁹³ / ₃₅₅	24	—	—	—	—	—	76,060	
c) Nybyggen	—	—	—	70	—	—	—	—	376,300	
d) Jordlägenheter	—	—	—	—	14	—	—	—	297,500	
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	4	600	
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
B. Skatteegendomar.										
a) Boställen	—	1 ³⁷ / ₈₈	4	—	1	—	—	—	23,000	
b) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
c) Hemman	—	1,653 ¹⁵³ / ₃₃₃	8,988	—	—	—	—	—	52,289,965	
d) Jordlägenheter	—	—	—	—	6,527	400	496	619	7,900,120	
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	118	59,400	
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	352	8,791,300	
C. Frälseegendomar.										
a) Boställen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Säterier och ladugårdar	—	51 ³ / ₈	4	—	—	—	—	—	176,900	
c) Rå- och rörs- (insockne) hemman	—	83 ⁸¹ / ₇₆	56	—	—	—	—	—	342,100	
d) Hemman (utsockne)	—	32 ⁴⁹ / ₅₈	12	—	—	—	—	—	96,400	
e) Jordlägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	—	1,724 ^{1,228} / _{2,880}	9,147	70	6,552	400	496	1,088	71,559,745	
II. Städerna.										
		Hela antalet nybyggda bo- ningshus 1876—1880.			Tomter		Lägenheter.		Taxeringsvärdet	
					bebyggda.	obe- byggda.			af hus och tomter.	af jordar.
Hernösands	stad	41	—	—	291	114	66		5,138,700	606,000
Sundsvalls	"	96	—	—	497	72	124		7,390,400	854,700
Summa		137	—	—	788	186	190		12,529,100	1,460,700

Anm. I taxeringsvärdet af hus och tomter inom staden Sundsvall har icke beräknats den egendom, som är fri från bevilling och som har ett taxeringsvärde af 607,200 kronor.

Tab. N:o 4.

BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNES VERKSAMHET I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År då verksamheten börjat.	3. Inhutna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1876—1880.	4. Öfriga inkomster. 1876—1880.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1876—1880.	6. Öfriga utgifter. 1876—1880.	7. Befintliga fonder eller tillgångar. 31/12 1880.	8. Försäkringsbelopp. 31/12 1880.	9. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					10. Eldsvådor för hvilka utbetalts ersättning under 1876—1880		11. Anmärkingar.
								1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	Antal.	Antal.	
1. Vesternorrlands läns brandstodsbolag för landet.	Fast egendom 1844 Lös egendom 1844	516,408 ⁴⁷	81,275	429,379 ⁶²	87,841 ⁵⁰	—	41,779,840	19	24	25	33	32	—	211	
								19	24	25	33	32	—		
2. Njurunda sockens brandstodsbolag.	Fast egendom 1870 Lös egendom 1870	3,963 2,041	2,167	5,310 2,530	2,965	4,386	937,516 441,184	10	10	10	10	10	1	4	
								10	10	10	10	10	1		
3. Tuna sockens brandstodsbolag.	Fast egendom 1866 Lös egendom 1866	4,246 ⁹⁸	—	3,595 ²⁷	—	911	995,170	25	10	10	5	7 ⁵	—	2	
								25	10	10	5	7 ⁵	—		
4. Attmars sockens d.o.	Fast egendom 1872 Lös egendom 1872	4,001 ³⁷	—	280	—	5,664 ⁸⁹	711,573	10	10	10	15	15	—	1	
								10	10	10	15	15	—		
5. Stöde sockens d.o.	Fast egendom 1861 Lös egendom 1861	11,515	—	10,615	—	960	1,642,500	—	—	—	—	—	1	4	
								—	—	—	—	—	—		2
6. Torps sockens d.o.	Fast egendom 1870 Lös egendom 1870	9,665 ⁵²	318 ⁶⁵	4,500	854 ⁵⁰	4,629 ⁶⁷	2,290,170	—	—	10	20	15	—	8	
								—	—	—	—	—	—		
7. Borgsjö sockens d.o.	Fast egendom 1871 Lös egendom 1871	5,594 1,864	300	1,070 610	849	5,694	1,265,980 422,000	10	10	10	10	10	5	5	
								10	10	10	10	10	4		
8. Selångers sockens d.o.	Fast egendom 1874 Lös egendom 1874	7,832 ⁰⁸	831 ⁷⁵	5,042 ²⁵	225 ⁸⁸	3,435 ³⁰	648,400	15	75	10	10	10	—	2	
								15	75	10	10	10	2		
9. Indals sockens d.o.	Fast egendom 1869 Lös egendom 1869	1,854 ⁵⁷ 1,247 ⁴²	1,173 ⁰⁹	— 69	764 ⁸⁹	6,164 ⁹⁵	589,630	10	10	10	10	10	—	—	
								10	10	10	10	10	1		
10. Ljustorps sockens d.o.	Fast egendom 1879 Lös egendom 1879	—	—	—	—	1,000	423,000 277,000	—	—	—	10	10	—	—	
								—	—	—	—	—	10		10
11. Anundsjö sockens d.o.	Fast egendom 1872 Lös egendom 1872	—	1,145	506 854	820	4,380	1,000,000 1,000,000	—	—	—	—	—	1	2	
								—	—	—	—	—	—		3
12. Nätra sockens d.o.	Fast egendom 1879 Lös egendom 1879	593	—	50	373	170	1,300,000	—	—	—	5	5	1	—	
								—	—	—	—	—	—		5
13. Nordingrå sockens d.o.	Fast egendom 1860 Lös egendom 1860	2,475 ⁹⁴	—	2,354 ⁶⁴	251	—	1,459,700	10	—	2	5	2 ⁵	—	11	
								10	—	2	5	2 ⁵	—		
14. Multrä sockens d.o.	Fast egendom 1870 Lös egendom 1870	399 ⁶¹	—	61 ¹⁶	—	833 ⁸⁰	88,000	10	10	10	10	10	1	—	
								—	—	—	—	—	—		—
15. Säbrå sockens d.o.	Fast egendom 1870 Lös egendom 1870	5,828	—	1,278 1,689	353	7,781	1,204,630	12 ⁵	10	10	10	10	1	3	
								12 ⁵	10	10	10	10	1		
16. Stigsjö sockens d.o.	Fast egendom 1870 Lös egendom 1870	1,490 ²⁸	4 à 5 % ränta.	100 30	30	2,738	323,380	10	10	10	10	10	1	1	
								10	10	10	10	10	1		
17. Dals sockens d.o.	Fast egendom 1869 Lös egendom 1869	—	—	—	—	—	145,050	—	—	—	—	—	—	—	
								—	—	—	—	—	—		
18. Nora sockens d.o.	Fast egendom 1869 Lös egendom 1869	7,085	937	3,293	391	5,418	967,310	10	10	10	10	30	—	3	
								10	10	10	10	30	—		
19. Tåsjö sockens d.o.	Fast egendom 1879 Lös egendom 1879	578 ²⁴	—	—	165 ²¹	413 ⁰³	413,030	—	—	—	—	—	—	—	
								—	—	—	—	—	—		
20. Ramsele sockens d.o.	Fast egendom 1876 Lös egendom 1876	847 ⁰⁹	—	40	805 ⁵⁷	152	437,030 150,920	—	5 ⁵	5 ²	3 ⁵	1 ²⁵	2	—	
								—	5 ⁵	5 ²	3 ⁵	1 ²⁵	—		
21. Junsele sockens d.o.	Fast egendom 1877 Lös egendom 1877	4,939	—	3,616 ²⁸	227 ⁴⁴	1,096 ⁰⁷	116,930	—	5	5	15	15	—	2	
								—	—	—	—	—	—		

Tab. N:o 5.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1880.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1880		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1880. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
A. Å landsbygden:								
1. Hellströmska fouden.	Räntan användes till årliga inköp af böcker åt skolbarn inom Selångers socken, då fouden, som ursprungligen var 25 kr., uppgått till 100 kr.	Jägmästaren V. Fellenius.	1873	—	—	52 ⁶⁴	Skolrådet i Selånger.	
2. Frånbergs premiefond.	Räntan användes till inköp af 2 böcker årligen till utdelning åt skolbarn inom Selångers socken, såsom belöning för lit och godt uppförande.	Länsmannen E. O. Frånberg.	1873	2	—	100	D:o d:o	
3. (Utan uppgifvet namn.)	Årliga räntan af 1,000 kr. skall användas till insättning i lifränte- och kapitalförsäkringsanstalten för inom Ljustorps socken födde barn; årliga räntan af 500 kr. till beklädnad af skolbarn; årliga räntan af 500 kr. till vård af stiftarens graf.	Kontraktsposten Teol. Dr:n m. m. E. Bergman.	—	—	—	2,000	Ej uppgifven myndighet.	
4. Skönviks sparkassa.	Sparkassa för Skönviks arbetare.	Skönviks aktiebolag.	1880	—	—	10,494	Skönviks aktiebolag.	
5. Skönviks sjuk- och begravningskassa.	Att vid sjukdomsfall bispringa delegare samt vid dödsfall lemna begravningshjelp.	D:o	1880	—	—	10,000	En styrelse vald bland arbetarne med förvaltaren såsom ordförande.	
6. Arbetarnes vid Kubikensborgs lastageplats sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o d:o	Grosshandl. J. A. Enhörning och dennes arbetare.	1876 ⁹ / ₈	—	811 ²⁵	4,320	En af delegarne vald styrelse.	
7. Sjöströmska fouden.	Räntan utdelas till inom Styrnäs socken behöfvande fattige, som gjort sig kända för sedlighet och af fattigvårdsstyrelsen till åtnjutande af denna förmån anses berättigade.	Hemmansegaren Nils Sjöström.	1870 ¹⁵ / ₁₁	23	40	1,000	Fattigvårdsstyrelsen i Styrnäs.	
8. Lindalska donationsfonden.	Räntan skall användas till aflöning af läraren i en skolnärättning i Boteå pastorat.	Kontraktsposten Dr C. P. Lindahl och hans fru Anna Elis. Stridsberg.	1829 ²² / ₉	—	—	2,560 ⁰⁷	Kyrkoherden i Boteå pastorat.	
9. Hasselhunska donationen.	Räntan skall användas till utackordering och undervisning af fattiga barn inom Nora socken, som ej ligga fattigvården till last.	Hedv. Elisab. Borgström, landmätarenska.	1861 ²² / ₃	6	100	2,000	Pastor och kommunalnämnd i Nora socken.	
10. Wiknerska donationsfonden.	Understöd till sådana fattige inom Skogs socken, som icke åtnjuta full fattigvård.	Possessionaten Olof Johan Wikner.	1876 ²² / ₇	10	98 ¹⁹	4,475	Skogs församlings prest och kyrkovårdar.	
11. Schültzka fouden.	Uppköp af böcker för fattiga barn inom Ytter-Lännäs socken under deras undervisning i folkskolan.	Enkefru kaptenskan C. M. Schült.	1845 ¹⁵ / ₁₁	—	—	213 ⁴²	Ytter-Lännäs församlings skolråd.	
12. P. Fröbergs fond.	En tredjedel af årliga räntan användes till premier åt litliga barn inom Ytter-Lännäs socken och två tredjedelar till kläder åt fattiga barn derstädes, hvilka gå i socknens folkskola.	Sjökapten Per Fröberg.	1874 ⁵ / ₁₂	—	—	3,000	D:o d:o	
13. Anna Fröbergs d:o.	Räntan användes till understöd åt arbara fattiga.	Jungfru Anna Fröberg.	—	—	—	1,000	Ytter-Lännäs församlings kommunalstyrelse.	
14. Johan Nyholms d:o.	D:o d:o d:o	Faktor Johan Nyholm.	—	—	—	1,000	D:o d:o	
B. I Hernösands stad:								
1. Rådman Erik Nybergs pensionsfond.	Understöd åt behöfvande välfredade enkor och barn efter aflidne borgare i Hernösand af alla klasser.	Framlidne Rådman Erik Nyberg.	1815 ²⁵ / ₁	57	2,163	41,738 ⁵⁴	En direktion under landshöfdingens ordförandeskap.	
2. Bengt Amelins julgäfv.	Understöd genom jul- och midsummagäfvor.	Handl. Bengt Amelin.	1873 ¹² / ₅	54	600	10,700	Fattigvårdsstyrelsen i Hernösand.	
3. E. Bergströms fond.	Understöd genom julgäfvor.	Arbetaren E. Bergström.	1873 ¹⁵ / ₁	3	75	1,500	D:o d:o	
4. E. O. Holmbergs donationsfond.	Understöd åt någon välkund qvinlig person af s. k. »pauvres honteux» i Hernösand.	Läroverksadjunkten Dr E. O. Holmberg.	1875 ¹⁷ / ₁	1	25	500	Drätselkammaren i Hernösand.	
5. C. F. Gellerstedts d:o.	Pension åt äldersfigna behöfvande enkor samt ogifta döttrar efter handlande i Hernösand.	Aflidne handlanden C. F. Gellerstedt.	1872 ¹² / ₁	6	300	6,000	D:o d:o	
6. Inga Almqvists d:o.	Understöd åt borgerskapets i Hernösand enkor och barn.	Enkefru Inga Almqvist.	—	3	50	1,000	D:o d:o	

Tab. No 5. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1880		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1880. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
7. P. Gellerstedts d.o. 8. Er. Tjernbergs d.o. 9. E. J. Westmans d.o.	Understöd åt borgerskapets i Hernösand enkör och barn. D:o d:o d:o D:o d:o d:o	Aflidne handl. P. Gellerstedt. Rådmanen E. Tjernberg. Främl. borgmästaren E. J. Westman.	— — —	5 1 —	50 55 —	1,000 1,103'03 814'48	Drätselkammaren i Hernösand. D:o d:o D:o d:o	
10. Lindströms d.o. 11. J. Nybergs fond för kläder åt fattiga barn i Hernösand.	D:o d:o d:o Beklädnad åt fattiga barn inom Hernösands kommun, som ådagalägga ett sedligt och godt förhållande och hvilkas föräldrar icke åtnjuta fattigvårdsbidrag af kommunen.	Kommerserådet Lindström. Främl. sjökapt. J. Nyberg.	— 1866 ³ / ₄	— 5	— 180	804'03 3,000	D:o d:o D:o d:o	
12. J. Nybergs fond för julgåfvor åt fattiga i Hernösand.	Understöd och uppmuntran åt fattiga, i synnerhet äldre personer inom Hernösands kommun, som ej äro intagna å fattighuset eller åtnjuta full fattigförsörjning.	D:o d:o	D:o	—	180	3,000	D:o d:o	
13. J. Nybergs fond för bostäder åt sjömän och arbetare i Hernösand.	Att bereda bostäder åt sjömän och arbetare i Hernösand.	D:o d:o	D:o	—	—	23,694'05	D:o d:o	
14. J. Nybergs fond för barnhem och slöjdskola i Hernösand.	Inrättning af uppfostringsanstalter för sådana barn inom Hernösand, hvilka icke af föräldrar eller anhöriga kunna erhålla uppfostran till nyttiga samhällsmedlemmar.	D:o d:o	D:o	—	1,350	22,500	D:o d:o	
15. J. Nybergs fond.	Uppföraude af ett fattighus samt tillsyn och skötsel derstädes af gamla orkeslösa fattiga inom Ytter-Lännäs socken.	D:o d:o	D:o	—	—	10,000	Hernösands kommunalstyrelse, hvilken öfverlemnar räntorna att utdelas af kyrko- och skolrådet i Ytter-Lännäs s.n.	
16. D:o	Räntorna användas såsom bidrag till kläder och böcker åt barn intill 15 års ålder, hvilka njuta undervisning i folkskola, men hvilkas föräldrar ej åtnjuta fattigvårdsbidrag, men dock äro i torftiga omständigheter.	D:o d:o	D:o	—	—	3,000	D:o d:o	
17. D:o	Räntorna användas till s. k. barnhem för fattiga fader- och moderlösa barn inom Ytter-Lännäs socken.	D:o d:o	D:o	—	—	3,000	D:o d:o	
18. D:o	Årliga räntan utdelas till fattiga äldre personer inom Ytter-Lännäs socken, hvilka ej åtnjuta full fattigförsörjning och sjelfva efter förmåga söka bereda sig uppehälle genom arbete.	D:o d:o	D:o	—	—	3,000	D:o d:o	
19. D:o	Årliga räntan utbetalas till den inom Ytter-Lännäs och Torsåkers socknar bildade skarpskytteförening, eller om den upphör, till ändamål att befrämja en god undervisning och uppfostran för barn.	D:o d:o	D:o	—	—	2,000	D:o d:o	
20. D:o	Räntorna utdelas årligen till lika belopp åt tre behöfvande enkör efter prest- och andra embets- eller tjänstemän, som i lifstiden varit bosatte inom Ytter-Lännäs socken.	D:o d:o	D:o	—	—	3,000	D:o d:o	
21. D:o	Årliga räntan utgår till löneförbättring åt organisten uti Ytter-Lännäs socken.	D:o d:o	D:o	—	—	3,000	D:o d:o	
22. D:o	Räntorna användas till underhållande af Ytter-Lännäs gamla kyrka och renhållande af gamla begravningsplatsen vid samma kyrka.	D:o d:o	D:o	—	—	1,500	D:o d:o	
23. D:o	Årliga räntan användes till ersättning åt pålitlig person, som värdar testators och hans familjs samt pastor Näslunds grafplatser.	D:o d:o	D:o	—	—	1,500	D:o d:o	
24. D:o	Årliga räntan utbetalas till den prest i Ytter-Lännäs socken, som deltagar i bestyret med verkställigheten af testators dispositioner inom socknen.	D:o d:o	D:o	—	—	2,000	D:o d:o	
25. D:o	Bidrag till aflöning af läkare för Ytter-Lännäs, Torsåkers, Dals och Gudmundrå socknar, hvilka förenade till ett nytt läkaredistrikt erhållit tillsammans den fond, hvaraf årliga räntan skall utgå såsom bidrag.	D:o d:o	D:o	—	—	10,000	Hernösands kommunalstyrelse.	
26. J. Nybergs fond för julgåfvor.	Årliga räntan utdelas till julgåfvor åt fattiga inom Ytter-Lännäs socken.	D:o d:o	D:o	—	—	300	Kommunalstyrelsen i Hernösand, som öfverlemnar räntan att utdelas af kommunalnämnden i Ytter-Lännäs s.n.	

27. J. Nybergs ford för jul-gåfvor.	Räntorna användas såsom bidrag till kläder och böcker åt barn intill 15 års ålder, tillhörande Torsäkers socken, hvilka åtnjuta undervisning i folkskolan, och hvilkas föräldrar ej åtnjuta fattigunderstöd, men dock äro i fattiga omständigheter.	Framlidne sjökaptanen J. Nyberg.	1866 ³ / ₅	—	—	5,000	Stadsfullmäktige i Hernösand.
28. D:o d:o	Räntorna användas såsom bidrag till kläder och böcker åt barn intill 15 års ålder, tillhörande Dals socken, hvilka åtnjuta undervisning i folkskolan, och hvilkas föräldrar ej åtnjuta fattigunderstöd, men dock äro i fattiga omständigheter.	D:o d:o	"	—	—	5,000	D:o d:o
29. Thunmarks stipendium.	Understöd åt sex skolgossar från Tuua, Attmars och Njurunda socknar, som studera vid Sundsvalls trivialskola.	Expeditionskronofogden Olof Thunmark.	1789 ¹³ / ₁₀	3	45	961 ⁵⁰	Domkapitlet i Hernösand.
30. Olivenbaums lönemedel.	Att aflöna en tredje lärare vid Sundsvalls skola.	Fabrikören Henrik Olivenbaum.	1780 ¹¹ / ₇	1	18	?	D:o d:o
31. Hernösands läroverks biblioteksfond.	(Se första kolumnen.)	—	—	—	420	4,412 ²⁶	D:o d:o
32. Aurénska stipendiefonden.	Understöd åt två af Norrländska nationen i Uppsala studerande, från Hernösands gymnasium afgångne medellöse ynglingar.	Apologisten i Hernösand Per Aurén.	1841 ¹³ / ₁₁	2	150	6,868 ³¹	D:o d:o
33. Bergmanska d:o	Understöd åt två ynglingar i secunda gymnasii.	Lektorn (sedermera biskopen) Isr. Bergman.	1841 ²⁸ / ₇	Ej upp-gifvet antal lärjun-gar vid Hernösands läro-verk.	108	2,011 ⁴⁹	D:o d:o
34. Wiknerska d:o	Till stipendier åt 4 fattige eller mindre bemedlade ynglingar från Ångermanland, som studera vid Hernösands läroverk.	Possessionaten J. Wikner.	Testamente d. ¹⁴ / ₄ 1866.	D:o	770	7,392	D:o d:o
35. Wideska d:o	Understöd åt en yngling i Hernösands elementarläroverks 3:e eller 4:e klass.	Jungru C. M. Wide.	1865 ⁸ / ₂	D:o	60	1,070	D:o d:o
36. Ullbergiska premiefonden.	Till premier, helst goda läroböcker, åt lärjungar vid gymnasium och trivialskolan i Hernösand.	Jonas Ullberg, borgmästare i Stockholm.	1839 ⁵ / ₄	D:o	450	8,090	D:o d:o
37. Salbergiska stipendiefonden.	Understöd till en lärjunge vid Hernösands gymnasium, då han afgår till akademien.	Lektorn, assessor J. Salberg.	1810 ²⁴ / ₃	D:o	60	1,090	D:o d:o
38. Nordstrandiska d:o	Understöd åt en yngling vid elementarläroverket i Hernösand, som studerar latin, grekiska och hebreiska.	P. Nordstrand.	1859 ¹¹ / ₄	D:o	60	1,090	D:o d:o
39. Nortmanska d:o	Understöd åt en vid Hernösands gymnasium och en vid Umeå trivialskola studerande medellös yngling.	C. Nortman.	{1798 ²³ / ₁₂ 1815 ¹ / ₈ }	D:o vid Hernösands och Umeå läro-verk.	60	852 ⁶⁹	D:o d:o
40. Kommunitets- d:o	Bidrag till hushyra åt fattiga skolynglingar, helst prest-söner.	Hernösands stifts presterskap.	Se § 17 i prestmötes-protokollet för år 1817.	D:o vid Hernösands läro-verk.	36	665	D:o d:o
41. Gullichska d:o	Understöd åt en studerande vid Uppsala universitet från Medelpad.	Kapellanen i Borgsjö Gullich Borén.	1754 ²⁴ / ₁₂	1	42	842 ⁵⁷	D:o d:o
42. Löfrothska d:o	Understöd åt en vid Hernösands läroverk studerande yngling i sjetten klassen, helst från Hernösand.	Handlanden E. A. Löfroth.	1869 ¹ / ₂	Ej upp-gifvet antal lärjun-gar vid Hernösands läro-verk.	120	2,174 ³³	D:o d:o
43. Norbergiska d:o	Understöd åt en studerande vid gymnasium, skiftesvis från Ångermanland, Vesterbotten, Medelpad och Jemtland.	Isak Norberg.	1817	D:o vid Östersunds läro-verk.	75	2,086 ⁸⁷	D:o d:o
44. Nordlanderska d:o	Understöd åt två vid gymnasium studerande ynglingar af Vesterhernorrlands nation, företrädesvis från Medelpad.	E. Nordlander.	{1842 ¹ / ₂ 1846 ²² / ₈ }	D:o vid Hernösands läro-verk.	200	3,223 ⁹⁹	D:o d:o

Tab. No 5. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1880		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1880. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
45. Hernösands stifts byggnadskassa.	Byggnad och underhåll af lärohus för stiftets allmänna läroverk.	—	—	—	659 ⁶⁴	5,354 ⁸⁰	Domkapitlet i Hernösand.	
46. Vakansmedlens kassa.	Jemför § 136 i läroverksstadgan af 1859 samt reglementet för presterskapets enke- och pupillkassa den 6 november 1874.	—	—	—	5,904 ⁹⁵	5,788 ⁸²	D:o d:o	1)
47. Anslag för utgifning af de nya predikotexterna på finska.	Se kolumn 1.	Statsanslag.	—	—	—	691 ²⁸	D:o d:o	
48. Anslag för anskaffande af finska folkskoleböcker.	Se kolumn 1.	D:o.	—	—	—	22	D:o d:o	
49. Hernösands stifts premie- och fattigkassa.	För årlig utdelning af belöningar och understöd samt för sjukvård och begrafningshjälp till förmån för de mest behöfvande lärjungarne vid Hernösands stifts allmänna läroverk.	—	—	Utdelas till stiftets allm. läroverk i förhållande till lärjungantalet.	588 ⁴¹	—	D:o d:o	
50. Emeritikassan.	Afsedd att bilda grundfond till en blifvande enke- och pupillkassa för elementarlärare.	—	—	—	38 ⁴⁸	19,250 ⁹⁹	D:o d:o	
51. Anslag till folkskolelärarseminariebyggnaden i Hernösand.	Se kolumn 1.	Statsanslag.	—	—	—	302 ⁴⁷	D:o d:o	
52. Skytteanska lappskolans fond.	För undervisningsmateriel m. m.	—	K. br. ³¹ / ₁₂ 1868.	—	9 ⁶⁰	370 ⁰⁷	D:o d:o	
53. Lappska ecklesiastikverket.	—	—	—	—	4,802 ⁷¹	7,636 ²⁰	D:o d:o	
54. Jemtlands läns biblioteks-fond.	Se kolumn 1.	Professorn i Uppsala, Dr C. Zetterström.	Testamente bevakadt d. ¹⁰ / ₁₂ 1829.	—	—	4,751 ⁹¹	D:o d:o	
55. Hernösands läroverks d.o.	Se kolumn 1.	—	—	—	420	4,412 ²⁶	D:o d:o	
56. Ramsale öfverskotts-fond.	1,500 kr. användas till förbättring af sockenpredikantsbostället i Fjellsjö. Öfriga räntan tillfaller kyrkoherden i Bodum.	—	K. br. ⁵ / ₄ 1872.	1	165	5,649	D:o d:o	
57. Turdfjellska donations-fonden.	Premier för flit, skicklighet och välförhållande, åt lärjungarna i Haparanda skola.	J. E. Turdfjell.	1845 ²⁵ / ₆	—	75	1,613	D:o d:o	
58. Anslaget till Finska småskolelärarseminariet i Haparanda.	Se kolumn 1.	Statsanslag.	—	—	11,068 ⁴¹	195 ⁷³	D:o d:o	
59. Synodal- och konsistorieförnödenhetskassan.	Till underhåll af synodalrummen, expenser m. m.	Drottning Kristina.	K. br. ⁵ / ₃ 1648. Sista k. br. om den s. k. synodalspanmälen är af d. ² / ₃ 1854.	—	1,416	1,440 ⁴⁸	D:o d:o	2)
60. Anslag för utgifvande af en ny upplaga af den utgånga lappska psalmboken.	Se kolumn 1.	Statsanslag.	—	—	—	30 ⁶⁴	D:o d:o	
61. Bergmanska biblioteks-fonden.	Arvode till bibliotekarieu vid Hernösands läroverk.	Biskopen Dr Isr. Bergman.	Konsistorii protokoll d. ² / ₁ 1852.	1	75	1,500	D:o d:o	
62. Biskopsboställets reparationsfond.	Se kolumn 1.	—	K. br. ⁹ / ₉ 1819.	—	10 ⁷³	4,096 ⁵⁰	D:o d:o	
63. Bodums, Fjellsjö och Täsjö fond.	För förbättring af sockenpredikantsbostället i Fjellsjö samt kyrkobyggnad i Bodums och Täsjö socknar.	—	K. br. ⁹ / ₄ 1854.	—	1,587 ¹⁷	1,938 ⁹⁶	D:o d:o	3)
64. Bergman-Millerska donations-fonden.	Löneförbättring åt de fem yngsta lärarne vid Hernösands läroverk.	A. Bergman-Miller.	1831 ¹² / ₁	5	45	778 ⁷⁶	D:o d:o	
65. Engmanska donations-fonden.	Understöd åt en skollärares inom Hernösands stift enka, företrädesvis efter lärare vid Hernösands läroverk.	Lektorn vid Hernösands läroverk P. Engman.	1863 ²² / ₁	—	100	2,050	D:o d:o	

K. Mts Befehlsmyndighets femårsberättelser 1876—1880. Vesternorrlands län.

66. Enkehjulsfonden No 3.	Afser understöd åt enkör och barn efter konsistorieledamöter och tjänstemän.	—	—	5	500	18,980 ⁷⁵	Domkapitlet i Hernösand.
67. Fjelltraktfonden.	Afser understöd för nya kyrkoinrättningar uti fjelltrakterna af stiftets norra del.	—	—	K. Mts reskript d. 7/6 1878.	2,000	10,708 ⁷⁶	D:o d:o
68. Franzénska stipendiefonden.	Afsedd för lifstidspension åt en trotjenarinna i Franzénska huset, men efter dennas död utgår 3/4 af räkntan såsom stipendier åt studerande af Norrlands nation vid Uppsala universitet och 1/4 under namn af Franzénska julgåfvan till en prestenka.	Biskopinnan Chr. Elisabeth Franzén, född Arvedson.	—	—	—	4,566 ⁶⁷	D:o d:o
69. Lindströmska donationsfonden.	Halftva räntan fördelas i tre lifstidspeosioner åt nödställda enkör efter kommuistrar eller adjunkter, hvilka senast tjänstgjort inom Angermanland, eller i händelse sådana ej finnas, åt enkör efter kommuistrar eller adjunkter från hvilken provins som helst inom stiftet. Andra hälften af räntan öfverlemnas till Hernösands stads folkskolas direktion att användas till inköp af en fullständig beklädnad åt sådana skolans barn, hälften gossar och hälften flickor, som utmärkt sig för sedlighet och flit och som derjemte befinna sig i de torftigaste omständigheter. Utdelningen skall ske vid julexamen.	Kollegan i Klara skola A. U. Lindström.	Testamente af 20/6 1856.	Till 3 pensions-tagare samt Hernösands stads skolråd.	525	9,834 ⁶⁶	D:o d:o
70. af Nordinska donationsfonden.	För uppgifven person och derefter för fattiga prest-döttrar.	Fröken M. E. af Nordin.	Kapitalet öfverlemnadt år 1860.	—	—	581 ³³	D:o d:o
71. Salbergiska d:o.	Till en fattigskola, i synnerhet för fattiga flickbarn i Hernösand.	Lektorn vid Hernösands gymnasium, assessorn, Dr J. Salberg.	Testamente af 24/3 1810.	—	12 ⁵⁰	1,888 ⁶⁰	D:o d:o
72. Almqvistska d:o.	Till flickskolan i Hernösand.	Enkefru Inga Margareta Almqvist.	Testamente af 3/4 1854.	—	25	525	D:o d:o
73. Schubertshka d:o.	Räntan skall disponeras för lappska eklestastikverket i sammanhang med de allmänna medel, som årligen för samma ändamål anslås.	Tyska superintendenten Dr Schubert.	Konsistorii protokoll d. 12/3 1859.	—	—	1,330	D:o d:o
74. Wideska pensionsfonden.	Årliga räntan skall tilldelas en behöfvande enka efter elementarlärare, som i egenskap af kollega eller adjunkt längst tjänstgjort vid något af stiftets, företrädesvis Hernösands läroverk, dock endast halftva räntan åt enka, hvilkens man ej tjänstgjort vid sistnämnda läroverk.	Jungfru Katarina Margareta Wide.	Testamente d. 8/2 1865 jemte tilllägg d. 26/3 1867.	1	100	2,725	D:o d:o
75. Första klassens enkehjuls-kassa.	—	—	—	—	311 ⁸⁸	6,540 ²⁸	Hernösands konsistorium.
Dess tillökningsfond.	—	—	—	—	1,515 ⁸⁵	52,454 ²⁹	D:o d:o
76. Andra klassens enkehjuls-kassa.	—	—	—	—	363 ⁸⁵	7,861 ⁷¹	D:o d:o
Dess tillökningsfond.	—	—	—	—	927 ⁹³	34,960 ⁰¹	D:o d:o
77. Vbyggerå kronotonde-enkehjulsanslag.	—	—	—	—	1,507 ⁴⁰	64 ³⁹	D:o d:o
78. Kyrkornas enkehjulsbidrag.	—	—	—	—	275 ⁴⁹	284 ⁵³	D:o d:o
79. Fattige prestmäns kassa.	—	—	—	—	560	14,746 ³³	D:o d:o
80. Fattiga prestdöttrars kassa, innefattande den Sellingska donationen å 300 kr. samt den Nensénska å 2,000 kr.	—	—	—	—	430	8,815 ⁶⁵	D:o d:o

C. Sundsvalls stad.

1. Ullbergs stipendium.	Till understöd åt medellöse lärjungar.	Borgmästaren i Sundsvall Ullberg.	—	1	3	60	Drätselkammaren i Sundsvall.
2. O. P. Nordströms donationsfond.	Att användas för fattigvården.	Handl. Öl. Pett. Nordström.	1860 15/4	—	—	17,693 ⁵⁵	D:o d:o
3. Bengt Amelins d:o.	Årliga räntan utdelas efter fattigvårdsstyrelsens bepröfvande till stadens fattige.	Grosshandl. Bengt Amelin.	1873 12/5	—	—	10,000	D:o d:o
4. P. F. Hefners d:o.	Icke angifvet.	Trävaruexport. P. F. Hefner.	1869 30/11	—	—	30,000	D:o d:o
5. M. Arhusianders d:o.	Uppförande af en med väggar och tak försedd klappbrygga till allmänt bezagnande.	Trävaruexportören M. Arhusiander.	—	—	—	1,541 ²³	D:o d:o
6. Vattenledningsarbetarnes sjukhjulsfond.	Sjukhjelp och understöd åt älderstigne arbetare, som längre tid varit i Sundsvalls vattenlednings tjänst anstälde.	Vattenledningsarbetare.	—	—	—	1,480 ⁶⁴	D:o d:o
7. Sundsvalls gamla utskänk-ningsbolags donation till sjukhem för barn.	Blifvande sjukhem för barn och fattiga barnaföderskor.	Sundsvalls gamla utskänk-ningsbolag.	1878 4/4	—	—	17,528 ¹⁶	D:o d:o
8. Sundsvalls gamla utskänk-ningsbolags donation till nytt läroverkshus förgossar.	Se kolumn I.	Sundsvalls gamla utskänk-ningsbolag.	D:o	—	—	58,427 ²⁰	D:o d:o

Tab. No 5. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1880		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1880. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
9. Sundsvalls gamla utskänkingsbolags donation till läroverkshus för flickor.	Se kolumn 1.	Sundsvalls gamla utskänkingsbolag.	1878 ⁴ / ₄	—	—	11,685 ⁴⁴	Drätselkammaren i Sundsvall.	
10. Klingstedtska donationen.	Att bispringa stadens fattige, helst pauvres honteux.	Öfversten G. F. Klingstedt.	1828 ²⁶ / ₉	9	60	750	Kyrkorådet i Sundsvall.	
11. Lindbergska d:o.	Att understödja 3 eller flere af de mest nödlidande bland handverksarbetarnas enklor.	En aktad hedersman af handverksarbetarnas och dennes son.	1842 ³ / ₃	12	60	1,000	D:o d:o	
12. Kungl. gåfvan.	Utdelning till stadens mest behöfvande.	Konung Karl XIV Johan.	1835 ²⁶ / ₈	—	—	600	D:o d:o	
13. Åströms frisångsfond till Medelpads lasarett och kurhus.	För underhåll af medellösa sjuka, som intagas å lasarettet och kurhuset.	Grosshandl. Nils Åström.	1874	—	—	5,792 ³⁸	Lasarettsdirektionen i Sundsvall.	
14. Hedbergs d:o d:o.	D:o d:o	Grosshandl. A. P. Hedberg.	1874 ⁴ / ₈	—	—	6,518 ⁶⁸	D:o d:o	
15. Sundbergs d:o d:o.	D:o d:o	Grosshandl. Aug. Sundberg.	1874 ³ / ₈	—	—	6,885 ⁴⁹	D:o d:o	
16. Århusianders d:o d:o.	D:o d:o	Grosshandl. M. Århusiander.	1875 ⁵ / ₁	—	—	6,377 ¹⁵	D:o d:o	
17. Åslunds d:o d:o.	D:o d:o	Grosshandl. F. A. Åslund.	1874 ³ / ₈	—	—	6,699 ⁵⁰	D:o d:o	
18. Salénska stipendiefonden.	Utdelas vid hvarje läsårs slut efter kollegii bepröfvande åt en eller flere lärjungar, som utmärkt sig för goda seder, flit och skicklighet.	Prosten och kyrkoherden Nils Salén.	1876 ¹¹ / ₃	4	170	4,070	Sundsvallsläroverkskollegium.	
19. Stipendiet af 1 maj.	Utdelas efter kollegii bepröfvande och beslut till en eller flere lärjungar, som utmärkt sig för goda seder, flit och framstående kunskaper, företrädesvis i de naturvetenskapliga ämnena.	Stiftaren önskar tills vidare vara okänd.	1877 ¹ / ₆	2	100	5,636 ⁷²	D:o d:o	
20. Stipendiet af okänd gifvare.	Utdelas såsom belöning åt lärjungar vid Sundsvalls läroverk, som ådagalagt flit och goda seder.	Okänd.	—	2	60	1,000	D:o d:o	
21. Löjtnant Fougbergs minne.	Utdelas vid hvarje läsårs slut, efter gymnastiklärarens och rektors bepröfvande, åt en eller flere lärjungar, som visat framstående skicklighet i gymnastiska öfningar, vapenföring, målskjutning, skidloppning eller skridskoåkning.	Gymnastiksällskapet i Sundsvall.	1879 ¹⁴ / ₅	1	6	280	D:o d:o	
22. Sjömanshuskassan.	Att understödja gamla, orkeslösa och nödlidande sjömän och deras enklor.	—	—	101	7,912 ²⁵	223,048 ⁰⁴	Sjömanshusdirektionen i Sundsvall.	
23. A. J. Lindgrens arbets- och försörjningsinrättning.	Se kolumn 1.	Enkefru Johanna Lovisa Holm.	1875 ²⁴ / ₇	—	—	—	Sundsvalls fattigvårdsstyrelse.	
24. Sundsvalls slöjdskola för flickor.	Undervisning i slöjd.	Flera personer inom Sundsvalls stad.	1853 ²⁷ / ₆	—	—	16,363 ⁴⁵	Gemensam styrelse.	
25. Barnhemmet, flickafdelningen.	Att vårda och uppfostra fattiga flickor.	Ett sällskap.	1861 ²⁸ / ₆	—	—	5,046 ³⁸	En styrelse af åtta personer.	
26. Barnhemmet, gosseafdelningen.	Att vårda och uppfostra fattiga gossar.	D:o	—	—	—	lugen.	D:o d:o	
27. Sundsvalls handelskårs enke- och pupillkassa.	Att lemna bidrag till behöfvande medlemmar eller deras enklor.	Handelskåren.	1840	12	650	21,686 ³¹	En styrelse af tre ledamöter.	
28. Handverkarens sjuk- och begravningskassa.	Att lemna hjälp åt behöfvande sjuka samt begravningshjälp.	Handverkare inom staden Sundsvall. (Fabrikshandverksföreningen.)	1866 ¹ / ₁	1	30	4,331 ⁶⁵	En styrelse af fem ledamöter.	
29. Arbetsklassens i Sundsvall pensionsförening.	Pension och sjukhjälp.	Borgmästaren Ahlgren.	1863 ²¹ / ₆	24	120	3,943 ⁵¹	En direktion af fem ledamöter.	
30. Sundsvalls sjökaptensförening.	Att af inflytande medel gifva pension till i behof varande ledamöter, deras enklor och minderåriga barn.	Skepparesocieteten.	1831 ²⁹ / ₁₂	14	415	16,897	En direktion bestående af tre ledamöter.	
31. De nödlidandes vänner.	Välgörenhet.	Ett sällskap.	1835	40	360	6,000	En direktion.	
32. Ordenssällskapet W. T.	Att bereda sällskapets ledamöter sjuk- och begravningshjälp samt lemna understöd till deras enklor och barn.	Målaren Carl Aug. Wadsten.	1878 ¹³ / ₃	6	331	2,887 ⁷⁴	Skohandlaren J. A. Händell.	
33. Nanna Platzmans stiftelse.	Att bereda kostnadsfri bostad åt fyra obemidlade döttrar eller enklor efter tjänstemän, som vid dödstillfället tillhört Sundsvall.	Fröken Nanna Platzman.	1878 ¹⁸ / ₄	—	—	2,000	—	
34. Fattigskolan.	Fattiga skolbarn understödjas numera genom utdelning af kläder, för hvilka kostnaden utdebiteras.	—	—	—	178	1,400	—	

A n m ä r k n i n g a r .

¹) Medlen ej ännu disponerade. — ²) Enligt stiftelsebrevet donerades 70 tunnor spannmål årligen dels till Hernösands kyrka, dels till ett särdeles hus upprättande, hvarst prästerskapet sina synoder och andra publike sammankomster hålla och hafva kunna. — ³) Tåsjö församling lyftat sin andel år 1876, Bodums församling sin år 1880. — ⁴) Den första pensionstagerskan afled år 1879. — ⁵) Den första pensionstagerskan afled år 1878.